

România literară

Apare săptăminal
sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editată de Fundația
România literară
cu sprijinul Fundației
Anonimul

13 - 19 martie 2002
(Anul XXXV)

10

■ la o nouă
lectură:

paginile
10
11

AL.
PIRU

■ meridiane

pagina
27

Interviu cu
Peter
Ackroyd

■ cronica
literară

paginile
6
7

Poveștile
Marucăi
Cantacuzino

■ dosar

Ileana Vrancea despre

Disocieri și incompatibilități față de memoria „sovietologică” a holocaustului negru și roșu

paginile 13-20

EDITORIAL
de Nicolae Manolescu

Schimbarea la față

LA CEL de-al treilea număr în noua formulă grafică, se poate spune că *România literară* începe să se „așeze”. O schimbare la față ca aceea pe care am făcut-o nu e un lucru tocmai simplu. Nici tehnic, nici, așa zice, psihologic. De ce era ea necesară și ce scopuri urmăream, am arătat într-un editorial anterior. Aș vrea să mă refer acum la dificultățile unei atare schimbări.

Cele de natură tehnică țin de rutina care se instalează vrînd-nevrînd, în punerea în pagină, cum se spune, a revistei. Computerul ușurează mult munca tehnoredactorilor, dar este el însuși o sculă pretentioasă, care nu se lasă folosit oricum și de către oricine. A trece de la 24 la 32 de pagini nu este, în sine, foarte complicat. Dar a pagina diferit revista, cu ilustrații, cu altă orînduire a textului, cu alt fel de colontitluri etc., creează destule probleme. Desigur, multe se învață din mers. Tehnoredactarea primului număr nou ne-a ținut pînă la cinci dimineața. A celui de-al doilea doar pînă puțin după miezul nopții. Cînd scriu editorialul de față, nu știu cît ne va lua numărul al treilea, dar cu siguranță vom mai prinde ultimul autobuz.

Dificultățile psihologice s-au dovedit și mai grave. Am întîmpinat două tipuri de rezistență: a unora dintre cei mai fideli cititori, care nu le vedeau rostul, și a noastră înșine, care nu ne împacam cu ideea. Va trebui să mai treacă timp spre a ști, mai întîi, dacă am reușit în întreprinderea noastră și, apoi, dacă toată lumea a înțeles ce vrem să facem.

Psihologia literaților (iar noi sîntem, aproape fără excepție, literați) nu acceptă că există, într-o revistă, lucruri la fel de importante ca textul. Pentru noi, textul e suveran, ba chiar e totul. Ilustrarea revistei o vedem de obicei ca pe un suport imagistic

acordat cuvîntului. Altfel spus, ilustrațiile trebuie să fie legate de text și „semnificative”. Cum sînt, bunăoară, fotografiile de autori ori de coperte. Însă puține publicații literare din lume mai procedează așa. Cele mai cunoscute (și am răsfoit destule) sparg textul cu imagini mari, expresive sau pur și simplu decorative, plăcute ochiului, chiar dacă își duc viața proprie, independent de text. Pînă și reclamele participă la grafică. Nimeni nu le mai refuză, fiindcă reprezintă corpuri străine: și considerentul nu mai e de mult exclusiv financiar.

Se petrece în publicistică un fenomen comparabil cu acela din teatru. Multă vreme teatrul a depins de replică. Așa cum opera lirică depinde încă, în mare măsură, de arie. Cînd autorul piesei era, de exemplu, Caragiale, prioritatea textului era absolută. Treptat, spectacolul teatral a devenit mai complex: textul a început să fie rostit în strînsă legătură cu alte elemente componente, cu muzica, scenografia, mișcarea și restul. Un actor modern nu se mîrginește să spună, clar și expresiv, textul. El știe pantomimă, e uneori un gimnast sau un balerin. Luminile, culorile fac parte organică din spectacol, ca și cuvintele. Tot așa se întîmplă și cu publicațiile. Ele sînt un *tot*. Nu le deschidem doar pentru textul din ele, ci pentru o mulțime de elemente altădată disprețuite sau chiar ignorate, cum ar fi vignetele, letrinele, capetele de pagină, tipul de literă, desenele, fotografiile (multe, prelucrate pe computer). Într-o lume a imaginii, e greu să rămîi doar un cititor de texte.

Ne cerem iertare cititorilor pe care i-am șocat prin schimbarea produsă. Sperăm să se deprindă cu ea și să ne înțeleagă. O ameliorăm noi înșine pe măsură ce constatăm ce nu e bine. Intrăm în orice caz în rîndul lumii. ■

voci din public

Normalitate și absurditate

ATUNCI când divorțul dintre starea de drept și starea de fapt încep să-și arate consecințele, o altă realitate, absurdă, primește girul stării de normalitate. Lucrurile se răstoarnă cu susul în jos și nenumărate situații concrete ar putea fi notificate cu ușurință în Guinness Book. Iată câteva „recorduri” din această categorie:

În Statele Unite ale Americii oricine poate urma cursurile unei școli de zbor, chiar pe avioane de mare capacitate. În România diploma Facultății de aeronave a fost obținută, în 1973 cel puțin, fără ca programa analitică să fi inclus, vreme de cinci ani, măcar un singur zbor de agrement. La noi nici inginerii nu aveau voie să zboare!

O călătorie cu avioanele Tarom, de la Iași la București, dura mai puțin decât timpul afectat controlului pasagerilor, înainte de plecare.

Cineva, dintr-un sat românesc, a avut de la bun început alte opinii decât cele oficiale, în legătură cu politica tranziției. Dacă nu avea opinii diferite se putea face analist, ar fi fost publicat și solicitat la importante posturi de radio unde ar fi spus ceea ce doreau să audă iar în 1996 ar fi fost unul dintre cei 15.000 de specialiști fără opinie. În realitate, timp de aproape zece ani articolele sale au fost expediate ziarelor, și uneori conjunctural publicate, dar niciodată nu a primit vreun semn din care să reiasă că publicațiile respective au luat notă de existența sa ori de părerile exprimate. Marile publicații ale lumii, New York Times, International Herald Tribune, The Economist, și toate celelalte, au o mentalitate de respect față de cei care li se adresează. Ele obișnuiesc să confirme imediat primirea oricărei corespondențe, cu mulțumirile de rigoare. La noi desconsiderarea omului de rând, a cetățeanului ca individ, în loc să dispară s-a amplificat într-o măsură care erodează însăși bazele vieții sociale.

O constatare de bun simț ne spune că intonația este muzica vorbirii. Fiecare grai, cizelat în timp,

are o muzicalitate specifică. Siluirea intonației dă naștere unui fel de jargon care se manifestă prin târâgânarea ultimului cuvânt al propozițiilor, dându-i un accent urcător exact înaintea punctului. Toată armonia sonoră a limbii române este transpusă într-un trap cu zdruncinături, cu suișuri și scoborâșuri după tipicul limbii engleze probabil. Cine crede că informațiile astfel redată creează o impresie de dinamism, se înșală. Aceste ritmuri artificiale și iritante nu au nici o legătură cu limba noastră, adevărată. Ienăchiță Văcărescu ne-a lăsat moștenire acum 200 de ani creșterea limbii române și nu maltratarea ei!

Ing. Corneliu Pîslaru

Pentru a evita confuzia

REVISTA de cultură „Arhipelag” (ISSN 1454-5535) apare trimestrial la Deva din 1998. Ea a intrat în circuitul publicațiilor culturale și a dobândit o notorietate onorabilă, fiind semnalată ori recenzată în media scrise și audio-vizuale de specialitate la fiecare apariție.

Aflăm însă din „România literară” (8/2002) că din ianuarie apare la Râmnicu Sărat (tot) „Arhipelag”, „revistă de literatură, cultură și spiritualitate românească”. Admitem că d-nii Constantin Marafet, director, și Lucian Măniulescu, redactor șef, nu pot fi la curent, în Râmnicu Sărat, cu toate publicațiile culturale ce apar în țară. Considerăm însă că atunci când întemeiezi și numești o nouă publicație, ai obligația să te informezi în oricât de profundă provincie te-ai afla. Sperăm, așadar, că, la viitoarea apariție a noii reviste, editorii vor găsi modalitatea de a înlătura confuzia pe care au creat-o, pentru a nu deveni „un caz” cu o evoluție de nimeni dorită. Altfel, sincere urări de viață lungă.

Radu Ciobanu,
directorul revistei „Arhipelag”
Dan Câmpean,
consilier editorial

A DOLESCENTUL

Bogdan Stănescu, căruia voi încerca să-i schițez aici un prim portret aerian, în concordanță cu meritele sale, începe să scrie versuri impecabile și mici eseuri încă de-acum patru ani, când a făcut o impresie excelentă și o figură de excepție în cercul de colegi și de profesori de la Școala generală nr. 194 „Marin Sorescu” din București, unde învață. Va implini 15 ani abia la mijlocul lui septembrie a.c. Între timp și-a strâns cele mai reușite poezii într-o culegere intitulată romantic *Întâlnire cu muza*. Își încearcă acum norocul, lărgindu-și aria de interes publicistic la *România literară*, și mărturisesc că pe baza a ceea ce ne-a oferit i-aș fi putut alcătui și susține cu inima întreagă o pagină frumoasă de versuri. Primul meu impuls după lectură acesta a fost. Am ales poemele-briliante, am alcătuit un mic sumar al paginii și le-am recitat împreună pentru a le testa efectul. Impresia m-a surprins, relieful problematic inegal m-a pus pe gânduri, senzația că aș greși grăbindu-mă s-a accentuat. Nu există nici o îndoială că avem de-a face cu un talent real, dar în mișcare, în schimbare de la o perioadă scurtă la alta. Sufletul creator al poetului are o disponibilitate neîntreruptă luminoasă către frumusețe și claritate. El simte, și știe fără dubii, și-și trăiește îmbătat de bucurie jocul splendorii, care îi aparține, și care îl absoarbe la rândul-i ca un posesor abstract ce crește și se transformă odată cu el, și aceasta se face fără efort, fără disperări la vedere. Tocmai aceste transformări liniștite și firești din bine în mai bine s-au văzut și în selecția mea, astfel că între textul evident cel mai vechi, scris în copilărie și tratând despre filozofia îngerului contemplând idei, și cel mai recent dintre texte silabisind nostalgic despre sfârșitul co-

post restant

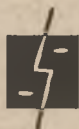
de
Constanța Buzea

pilăriei, se vede în lină ondulare vale-deal-vale-deal indecizia, și aceasta firească, de a se fixa undeva cu sufletul, și el în mișcare lăuntrică într-un relief interior oglinditor. E greu acum dar nu imposibil, ci necesar doar, să-i explici poetului, care vine în text și mai ales către text laolaltă cu toate vârstele prin care abia a trecut, că el, cel care va începe să fie cu adevărat abia peste câțiva ani, în strânsura minunată de astăzi eu văd numai un foarte bun, un serios și rar antrenament în vederea acelei poezii de excepție la care visează intens, cu ochii deschiși, citind și scriind, și fiind puțin trist, puțin uimit, uitând să respire, poate chiar și să se joace. De aceea îl rog, dacă va simți nevoia, să ținem legătura din timp în timp, iar debutul în revistă să se aleagă mai târziu. Mai târziu, când lui însuși poeziile de până acum i se vor părea poate mai mult sau mai puțin depășite. Ce va scrie în următorii ani va arăta cu asupra de măsură valoarea, promisiunea emoționantă, conștiința de sine bulversată și expresivă de noutățile sfârșitului adolescenței. Pentru acum, doar câteva versuri din multele care m-au încântat. *Poetul*: „Eu hoinăresc prin orele târzii/ Nerăbdător să aflu cine sunt/ Și-nconjurat de umbre fumurii/ Adorm vocală, mă trezesc cuvânt.// În acest spațiu larg de reverie/ Talazuri și furtuni se întetesc/ Pe când mă uit la coala de hârtie/ Cu-un ochi ceres și unul pământesc”. ■

România literară

Director: Nicolae Manolescu

Revistă editată
cu sprijinul
Fundației
ANONIMUL

Redacția:
GABRIEL DIMISIANU - director adjunct,
ALEX. ȘTEFĂNESCU - redactor șef,
MIHAI PASCU - secretar general de redacție.
ADRIANA BITTEL, CONSTANȚA BUZEA,
MARINA CONSTANTINESCU, MIHAI MINCULESCU.
Redactori asociați: IOANA PĂRVULESCU,
CRISTIAN TEODORESCU, EUGENIA VODĂ.
Corectură: SIMONA GALAȚCHI, ECATERINA IONESCU,
NINA PRUTEANU.
Grafică: MIHAELA ȘCHIOPU.
Tehnoredactare computerizată: ANCA FIRESCU,
MIHAELA IVAN, IONELA STANCIU.
Introducere texte: GETA GHEORGHIU.

Administrația: Fundația „România literară”, Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089.

Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mișona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu, Gheorghe Vlădan (difuzare, tel. 650.33.69.). Secretariat: Sofia Vlădan.

Correspondenți din străinătate: Rodica Binder (Germania), Andreea Deciu (SUA), Gabriela Melinescu (Suedia), Libuse Valentová (Cehia).

e-mail: romlit@romlit.ro http://www.romlit.ro

Revista „România literară” este editată de Fundația „România literară” cu sprijin de la Fundația „Anonimul”, Uniunea Scriitorilor din România, Ministerul Culturii și Cultelor, Banca Română pentru Dezvoltare.

Meditînd la Europa

STORIA politică a unui popor e biografia egoismului său, literatura însă este povestea existenței omenesti. Acest aparent paradoxal aforism este menționat undeva în interiorul volumului recent apărut, „Europa națiunilor, Europa rațiunilor”, pe care Grete Tartler ni-l propune prin editura Cartea Românească. Pare o sentință cioraniană, dar de fapt este un citat dintr-o lucrare a unui distins politolog preocupat de ideea națională. Fraza respectivă fixează întrucâtva parametrii interesului investigației întreprinse de autoare în volumul de față.

Grete Tartler, cunoscută și distinsă poetă și eseistă, arabistă de referință, muzicolog avizat și sensibil (are studii de specialitate), a ocupat în ultimii ani prim-planul atenției publice și prin implicarea sa în viața socială. Devenită de aproape un deceniu diplomat de carieră, autoarea ne propune cu acest volum o serie de reflecții, pe o temă extrem de actuală: raporturile dintre identitatea națională și identitatea europeană, globalizare – sentiment național, într-un proces al descoperirii „drumului către sine”, de fapt al clarificării propriiei legitimități. La zi cu bibliografia internațională în materie, dar beneficiind și de participarea nemijlocită – în unele cazuri – la dezbaterile foarte vie în lume, la ora actuală, a acestor argumente, autoarea evită riscul unei simple inventarieri a unei retorici altfel seducătoare. Dimpotrivă, accentul interesului său este focalizat pe o abordare culturală a fenomenului.

Economia volumului este de fapt constituită din două segmente destul de distincte între ele. Primul, mai matur ca stil, încearcă să cuprindă contururile unei Europe cu geografia variabilă în care se manifestă simultan două tendințe: una integratoare, care ar putea duce în cele din urmă la crearea unei noi identități europene și alta de redescoperire și cultivare a identităților naționale. Astfel schematizat, demersul autoarei pierde mult în ceea ce reprezintă una dintre calitățile acestei cărți și anume atenția la detaliu, la nuanță, consemnarea sfumaturilor, chiar și atunci când ne aflăm pe teritoriul arid al unor concepte. Și, în acest caz, exemplele sunt numeroase. Bunăoară, plecând de la constatarea că în Europa ultimelor două războaie mondiale naționalismul este asociat cu intoleranța, autoarea relevă că la ora actuală construcția unei identități europene ar presupune identificarea unor simboluri coagulante. Steagul, imnul, Ziua Europei, moneda sunt câteva dintre posibilele cărți de identitate ale europeanului. Dar pot ele suplîni miturile fondatoare ale imaginarului european? Și, de fapt, există europeanul ca atare? Desigur, o viziune simplificatoare ar fi cea a americanului care spune „îmi petrec vacanța în Europa”, ignorând diversitatea și particularitățile. Or, complexitatea și diversitatea Europei dă forța și unicitatea ei. Deocamdată ne aflăm în fața unei afirmări polifonice a Europei și nimeni nu poate paria că va exista vreodată o identitate europeană, așa cum este azi una portugheză, poloneză sau română.

Construcția europeană – susținută în altă parte Grete Tartler – este văzută ca un proiect al solidarității. Iar acest proiect se poate realiza mai cu seamă în jurul unor valori culturale. Nu întâmplător primii care au născut utopiile unei Europe federale sau, cum preferă alții să o numească, o „Europă a națiunilor”, au fost scriitorii. Un Victor Hugo, Thomas Mann sau T.S. Eliot au imaginat asemenea proiecte. (Și, în paranteză, am spune că dacă România este europeană înainte de a intra în UE atunci faptul acesta se datorează – în afară de geografie – tocmai culturii sale).

Ceea ce însă lipsește proiectului european – și asupra acestui capitol autoarea ar fi putut să insiste – este lipsa unui „suflet”. Vaticanul, dar și Biserica ortodoxă au identificat acest suflet în creștinism. Or, exprimarea unei dimensiuni ideale, metafizice a identității europene lipsește din *Carta drepturilor fundamentale* recent adoptată.

Sunt numeroase ideile propuse reflecției cititorului, iar faptul că Grete Tartler ne invită să gândim inclusiv și mai ales cu instrumentele culturii la termeni precum subsidiaritatea, (înțeleasă ca o „descentralizare cât mai largă a deciziei”), stereotipurile identitare diglosia Europei (un continent obligat să vorbească pe două voci: una a unei limbi *franca* și alta a limbii naționale), ori „lingvistica ecologică” (salvarea dialectelor sau a limbilor de circulație restrânsă), pe un șantier care poate să neglijeze „detalii” esențiale, este de fapt o invi-

tație la asumarea comună a obiectivului amintit. Chiar și numai și prin acest fapt apariția cărții este salutară.

EUROPA fiind un proiect care se construiește „de sus în jos”, de la elitele politice și economice către bază, de fapt orice intelectual, și cu atât mai mult cei cu autoritatea prestigiului cultural, este implicit invitat măcar să ia act, dacă nu să contribuie la definirea termenilor unei realități în mișcare. (Pentru că Europa „văzută de sus” nu și-a definit conturile, putând să înglobeze, în final, inclusiv zona Mediteranei și o parte din Orientul Apropiat).

Partea a doua a cărții ar putea să plece de la o exclamație spontană a autoarei: „Cum naiba reușeau pe vremuri scriitorii diplomați să continue aplicarea spre literatură?”. Întrebare deloc frivolă care denotă schimbarea condiției diplomatului, dar în același timp relevă că un scriitor, chiar și atunci când nu „produce” opere literare poate oferi în schimb unghiuri inedite în felul de a privi fenomenul politic și social. Este tocmai ceea ce face Grete Tartler în această secțiune a volumului.

Mai apropiate de eseul literar și mai captivante la lectură, textele inserate aici reprezintă tocmai împărtășirea unor experiențe nemijlocite asupra felului în care două țări, Austria și Danemarca, (unde Grete Tartler a activat ca diplomat) se autodefinesc în raport cu Europa din care fac deja parte. Pe de o parte,

Bățul

Nu sunt femeie sunt numai mama de băiat mi s-a urcat la cer caracterul feminin ca fumul toxic ce iese țîșnind din hornurile fabricilor ce prelucrează materiale de construcție - uretre obstrucționate din pricina obscure sau, poate, pentru că cineva și-a introdus bățul. Bățul e bun numai pentru Nietzsche, el nu avea băț și l-a făcut singur cu mare atenție și grijă dar celălalt băț al celui cu băț e numai un băț. nimic mai mult.

Angela Marinescu

În numărul viitor vom publica o pagină de poezie Angela Marinescu.

Austria, „națiunea culturală”, iar, pe de altă parte, Danemarca „națiunea pragmatică”.

Tabloul fiecăreia din aceste țări (de fapt al „sufletului” lor) este alcătuit atent, după un principiu poliedric, din fragmente de jurnal, din însemnări răzlețe dar esențiale, din adnotări și glossari pe marginea unei lecturi sau doar a unei sugestii. Stilul devine analitic, asociativ, uneori liric, autoarea nerefuzându-și subiectivismul, derutele sau jubiilațiile. Notele despre Viena, în special, sunt total empatiche divulgând contaminarea secretă cu ideea că pot exista națiuni care nu-și subțiază nicicând bugetul pentru cultură (mai mare decât cel al armatei) și care-și conservă cu gelozie și mândrie valorile, chiar dacă nu a fost așa mereu în istorie. Pasiunea aproape maniacală a vienezilor pentru muzică, „ifosele” lor imperiale, gustul pentru dezbaterile de idei ce au stimulat continuitatea unei adevărate școli filosofice, chiar și proclamarea gastronomiei la rangul de cultură – sunt tot atâtea valori care se bazează de fapt pe democrație, susține implicit și explicit Grete Tartler. „Indiferent de tulburările prin care trec conceptele de națiune și cultură /.../ studiile culturale nu se vor putea lipsi de aprofundarea istorică, integrând astfel culturile naționale”.

În final un minunat capitol ne propune percepția unui „vizionar” din secolul trecut asupra Europei: marele povestitor H.C. Andersen care pe la 1840 face o călătorie aproape inițiativă de la nord spre sud-estul continentului pentru a cunoaște alte culturi. Iar una dintre țintele lui va fi Valahia. Parabola e limpede și e valabilă și astăzi: nu putem să ne definim decât prin raportare la altceva, prin cunoașterea și acceptarea diversității.

De fapt considerațiile, analizele și asociațiile/disociațiile pe care ni le propune spre lectură Grete Tartler în această carte necesară sunt făcute trăgând cu coada ochiului spre realitățile din România. Uneori, când se impune, arată precis locul în care ne aflăm, alteleori este de ajuns puterea sugestiei...

Ștefan Nicolae

România literară 3

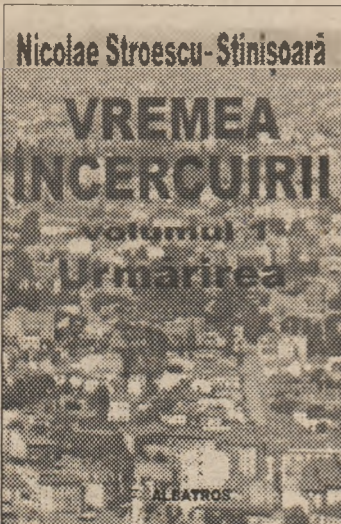

Roman sau autobiografie?

CARTEA lui Nicolae Stroescu-Stînișoară intitulată *Vremea incercuirii* respiră un patos sobru și combativ care amintește de diverși scriitori cu aceeași vână: Camus, de pildă, sau poate mai ales Henri Charrière, devenit celebru sub numele de Papillon.

Primul volum, *Urmărirea*, descrie minuțios avaturile și intențiile subversive ale lui Dinu Rogojeanu și ale prietenilor săi din perioada 1952-1964. Nu cunosc roman românesc mai aplecat supra explicării unor tehnici (amatoricești sau nu, însă toate) conspirative. Această dublă condiție a personajelor dă de altfel tonul cărții. Consecvența cu care autorul o circumscrie, fără alte mărci, una pasională. Aș zice, ca intuiție, că fie și numai temperamental lui Stroescu-Stînișoară i se potrivește perfect un asemenea subiect al rezistenței din umbră.

Nu doar despre subiect este însă vorba în fraza de mai sus, ci și despre un destin. Oricine citește prezentarea autorului de

Nicolae Stroescu-Stînișoară, *Vremea incercuirii*, vol. I: *Urmărirea*, Editura Albatros, București, 2001, 322 p.

pe coperta a patra are un rezumat de-o pagină al volumului. Cum sub titlu nu este consemnat – așa cum se practică indeobște – că avem de-a face cu un roman, volumul se dovedește cu atât mai greu de clasificat. „Roman autobiografic”, îl numește autorul. Fără a-i cunoaște prea bine viața, impresia mea este că *Urmărirea* rămâne mai degrabă o biografie (foarte puțin) romanțată. Cele 320 de pagini de la Editura Albatros par a fi destul de puțin centrate în ele însele, trimitând insistent la un fundal ascuns de care depind ca dinamică și resort. Articulația lor este strict orizontală, ele nu se compun pe mai multe nivele, ci se află unul în prelungirea celuilalt ca dubluri ale unor eveni-

mente de viață trăită. Stroescu-Stînișoară este mai degrabă un *teoretician* al subteranei; nu se știe de ce, a dorit să-și împărtășească teoriile sub o formă ficțională. Ficțiune-pretext, a carei cea mai importantă inovație pare a fi schimbarea numelor unor personaje reale. Și care trădează ca atare prin subtitluri (prețioase pentru genul abordat) ca *Răscoala întregii țări nu este de ajuns*, *Jocul de-a normalitatea* – sau ca altele, derutant de exact catalogate, precum *Aminiri despre generalul Rădescu și o întâlnire cu Zaharia Stancu*. Și de asemenea prin observații contextuale de analiză politică, cu un caracter însă prea general și de o influență prea neînsemnată pentru evoluția personajelor.

Roman sau nu, cartea lui Nicolae Stroescu-Stînișoară interesează la modul autentic, fie prin tensiunea întâmplărilor, fie prin evocările de atmosferă. Frapează, pe de altă parte, filonul ei sentimental, de o tandrețe reținută, dar reală și constantă, ce pare adeseori un pandant pentru trama politică.

Cu o luciditate de apreciat, dată fiind încărcătura foarte personală a cărții, autorul și-a ales de fapt ca (mono) temă Revolta. O revoltă mai puțin existențială, cât una imanentă, acțională – o suită de decizii care, dincolo de maximele emise uneori cam sentențios de personaje (dar altele inspirat încadrate în logica faptelor), îl apropie pe Nicolae Stroescu-Stînișoară mai mult de Papillon decât de Camus.

Dorin-Liviu Bîțfoi

Legendă și adevăr

SCRIERE hagiografică din secolul al VIII-lea, transmisă în greacă de – se presupune – Sf. Ioan Damaschin după alte tălmăciri în arabă, persiană și georgiană, *Viața Preacuvioșilor Părinți Varlaam și Ioasaf*-s-a bucurat de o atenție deosebită din partea cărturarilor epocilor trecute, iar astăzi este încă învăluită de mister datorită asemănărilor flagrante între istoria tânărului creștin Ioasaf și cea a printului Gautama (viitorul Budha) povestită în *Lalita Vistara*. Nu vom stăruii însă asupra acestor lucruri cu atât mai mult cu cât există, chiar în spațiul românesc – vezi cărțile prof. Dan Horia Mazilu – lucrări și cercetări solide asupra acestei cărți de „căpătâi” pentru creștinism, meditaivă și inițiativă în același timp.

Făcând abstracție de statutul special al acestei scrieri, putem încerca o analiză literară a romanului prin lentilele unui citi-

lecturi la zi

tor modern. Poveste este simplă: Avenir, împăratul Indiei, află de la astrologii haldeeni că fiul său Ioasaf va fi ispitit să treacă la legea creștină. Împăratul va construi un palat în care-l va închide pe fiul său și va interzice slugilor să-i vorbească sau să-i arate „lucrurile ceale cu scârbă ale acestei vieți”, însă schivnicul Varlaam va pătrunde în curtea lui și-i va vorbi despre deșertăciunea acestei lumi și despre învățătura creștină.

În primul rînd remarcăm, desigur, o anume redundanță creată prin dilatarea textului monocord care dezvoltă de la un capăt la altul aceeași temă a învățaturii creștine și care implică deseori retorica tonului moralizator patetic. Epicul, de altfel, are mai mult rolul de pretext-cadru. Povestea simplă și care se încheie cam brusc, încadrează o lungă cuvântare-mărturisire despre învățătura creștină și conduita social-religioasă.

Sf. Ioan Damaschin – *Varlaam și Ioasaf*, cu un cuvânt înainte de Acad. Virgil Cândea, colecția Literatură creștină, Editura România creștină, 2000, 320p, f.p.

Nu e exclus, la origine, un posibil cod vorbit al lecturii.

Intriga nu este decât un mijloc prin care povestitorul experimentează diverse forme ale retoricii, (involutare?), fără a-i deplasa însă sensurile și evitând astfel, într-o oarecare măsură, plictiseala unui singur tip de „discurs”.

Cititorul se identifică relativ ușor cu tânărul print Ioasaf, naiv și neștiutor că există durere în lume și-n oameni. Îndoielile, întrebările și șovăielile fiului de împărat sunt, de fapt, cele ale omului de oriunde și de oricând. Romanul funcționează, astfel, ca un subtil manual de creștinism în mai multe lecții. Pusă în această ecuație, nu ne e greu să-l „ghicim” în spatele călugărului Varlaam pe însuși Sf. Ioan Damaschin, deși în final nara-

torul se distanțează „obiectiv” de povestea pe care spune că a auzit-o „de la bărbați cinștiți și necredincioși (iată o convenție literară veche cât lumea).

Romanul, însă, este încadrat cu grijă de o predoslovie în care ni se vorbește despre rolul „îndemnătorilor” spre calea învățurii creștine și se încheie cu „Cântecul Sf. Ioasaf când a intrat în pustie”.

Câteva momente ale acțiunii pot fi remarcate pentru bunul efect pe care îl realizează în economia romanului. Unul dintre ele este episodul XXVI în care, amenințat cu moartea, vrăjitorul Nahor trebuie să-și „mărturisească” legea creștină în fața filosofilor idolatri. Cuvântarea lui demnă de... nepotul lui Rameau – vrăjitorul este și el un alter-ego al autorului – în care demontează „maieutic” religiile politeiste, este pur și simplu antologică. De altfel, însăși confruntarea dintre împăratul anti-creștin și fiul său ține de expresivitatea unei retorici a imprecăției bine șlefuite: „Ascultă tu, prăpastie fără fund a înșelăciunii, mai întunecată decât întunericul, sămânța babilonească, nepotul facerii turnului celui risipit, pentru care limbile s-au amestecat, mândru, deșert și beicisnic unchiș, ale cărui păcate sunt mai grele decât ale celor cinci orașe arse în foc și pucioasă! [...] blestemaților, cei care sunteți mâncare focului celui nepotolit, chip al neamului haldeiesc, să vă închinați lucrurilor ce sunt întocmite și scobite de mâini omenești?” (p. 238 și urm.)

La nivelul limbii, și aici cu siguranță meritul este al lui Udriște Năsturel cel care a tradus cartea din slavonă, romanul este fără cusur. De altfel, de la Hasdeu știm că în cazul acestor cărți populare „tălmăcitorul” nu traduce ci realmente prelucrează și transformă. Deși încărcat cu expresiile și formulările cumulative, greoaie ale învățăturilor religioase și ale rugăciunilor, textul păstrează o uimitoare claritate (de altfel, ediția este una de popularizare, „în spiritul și nu în litera originalului” cum ne avertizează autorul) iar unori surprinde plăcut prin formulări de o frumusețe aparte, care marită reținute. Iată cum vorbește Varlaam despre Dumnezeu: „El este fără de început și fără de sfârșit, veșnic și pururea. El este nezidit, neschimbat, fără trup, nevăzut, nescris, neștiut [...]” (p. 50). Moartea este „dăpărțirea sufletului de trup [...] iar sufletul nemuritor se duce unde îi va porunci ziditorul, după cum singur și-a pregătit locașul, fiind încă în trup...” (p. 63), iar rugăciunea „împreunarea omului cu Dumnezeu, lucru înțeleg, începătură a veseliei

ce va să fie” (p. 151).

Găsim în acest roman popular motivele cunoscute din orice basm: setea de cunoaștere a fiului de împărat, sfetnicul cel bun, interdicția, metamorfoza răului, ș.a. Odată ce misiunea „zidirii” creștinismului a depășit demult fazele începutului, *Varlaam și Ioasaf* dovedește, dincolo de funcția euristică a textului, că poate fi citit cel puțin ca un roman savuros inspirat dintr-o străveche legendă.

Marius Chivu

Clovnii

HEINRICH BÖLL a primit Premiul Nobel în 1972 și a fost considerat conștiința cea mai reprezentativă pentru vremea Germaniei postbelice. E un scriitor moralist și antiburghez despre care Theodor Adorno spunea că îi place „să se situeze cu consecvență, cu un curaj fără pereche în Germania, mai curând pe pozițiile însinguratului, ale celui lipsit de apărare, decât pe cele ale unei aprobări zgomotoase.” Antiburghezia lui Böll nu este cum ne-am așteptat, simptomul angajamentului comunist (deși a călătorit la Moscova de vreo patru ori) și a fost considerat scriitorul emblematic al epocii lui Adenauer. Antiburghezia era doar reacția de respingere la înțepenie, scleroză, formă goală, totul atât de evident și de dezolant. Admirator al stilului hemingwayan, Böll practica aproape aceeași formula: rece, seacă, anticalofilă. Este un roman despre clovni, însă umorul nu există, nici măcar în varianta lui neagră. E mai curând un fel de zâmbet spart, ridicarea din umeri în fața nimicului, a nonsensului. Lumea este pentru Böll și pentru clovnul său purtător de cuvânt un soi de panoptic de oameni de ceară. Acționând mecanic sau ridicol, lipsindu-le accesul la tragism, „aceste păpuși, care se iau de o mie de ori de guler și nu descoperă totuși sfoara care le pune în mișcare”, se declară înși realiști, respectabili, cu o morală solidă. Schnier, clovnul en titre cel mai lucid, e dimpotrivă, decăzut, sărac, și bețiv fără căpătâi, amoral și raisonneur. El suferă în mod autentic (din iubire pentru o Marie bigotă și nu prea inteligentă), și face silogisme amare. Sentimentele acestei ființe cu atâta nevoie de afecțiune au ceva de comedie, fericirea lui Schnier e simplă și seamăna cu o scenetă pentru două păpuși cuminti. El și Maria joacă cu pasiune „Nu te supăra, frate”, și dezbat problema hănușelor de ploaie pentru copii. Morala, catolicismul cel sever, căsătoria și Papa sunt și acestea niște fanto-

șe. E adevărat că acest roman poate funcționa drept critică a moravurilor, așa cum s-a spus, însă, deși realist în intenție, problematica lui trece de reprezentarea Germaniei postbelice vinovate pentru ororile războiului, cu o atmosferă apăsătoare, sau de satira la adresa burgheziei "calpe". Acesta poate fi foarte bine și un roman filosofic (în definitiv Schnier e un filosof, el are opinii și pentru el lumea e un circ, el vede relațiile, forțele dintre oameni, așa cum sunt ele, nemotivate și uneori absurde). El spune la un moment dat că lumea din jurul său îi amintește de Kleist, deci face referințe cul-

Heinrich Böll - *Opiniile unui clown*, Ed. Dacia, 1998, pag. 206

turele erudite, el vorbește unor ființe cu un simț al metafizicii cel puțin egal celui pe care îl are el, spre a fi înțeles. Pe sine se percepe tot ca pe o ființă "cu ochii goi", încercând să uite în băutura, fapt divers și televizor nimicul din care e croită viața. Și cu toate astea nu e un roman existențialist, grav și sumbru, ci o carte care, în ciuda stilului rece, e aproape înduioșătoare. Lumea aceasta care sună a gol, ființele acestea cu idei și ore fixe, cuplurile simpatice privindu-se uneori dezolate de prea multa singurătate, prea mulți copii și prea multă sărăcie, un tată fragil și o mamă maniacă, toți catolicii inflexibili, toți suferă în felul lor și toți merită compasiune, ("Inexplicabil și ciudat îi iubesc pe cei din specia căreia îi aparțin și eu, adică pe oameni."). E o carte despre bucurii naive și drame reale, însă totul are un aer de spectacol trist în care joacă și asistă un clown bețiv și cu umori negre. Schnier seamănă cu nebunii shakespearieni, cu Zacharias Lichter al lui Matei Călinescu sau cu orice alți proserși și filosofi la beție pe care îi puteți găsi prin literatură. Schnier e un personaj mare prin aceasta, el aparține familiei celor care cunosc adevărul și-l urmează în modul lor propriu, dar mai ales nu prețuiesc poleiala

lunii, preferă umilirea și uneori abjecția (mă duce cu gândul și la Beckett) dar iubesc oamenii în mod autentic. Aceasta e miza umanistă a romanului, de dincolo de răceala stilului și de aerul de absurd.

Cât despre o critică a catolicismului în roman, aceasta e făcută tot în spirit de circ, dar ceva mai virulent decât alte niveluri ale satirei lui Böll. Schnier are un frate care va deveni preot catolic, un ins pentru care dogma și caritatea sunt fundamentale, totuși un caracter slab și timorat. Restul moralștilor sunt criticați mai dur: <...aproape toți catolicii culți au o trasătură comună: se ascund în spatele zidului protector format din dogme și improască în jurul lor cu principii formate din ele, dar dacă-i confrunți în mod serios cu acele "adevăruri de nezdruncinat" încep să zambească, o întorc și încep să dea cu "natura umană". La nevoie afisează un surâs batjocoritor, de parcă tocmai ar fi fost la papă, și el le ar fi daruit o bucată de infailibilitate."> Schnier face chiar proiecte artistice, despre cum ar putea el măimutați mai bine slujba catolică. Ei bine, pentru acest clown melancolic lumea nu are orizont metafizic sau Dumnezeu nu există, sau e cel mult o reprezentare umană, și la El se ajunge pe cale instituțională, ca la Ministru.

Judecați cum doriți aceste lucruri. Cert e ca romanul lui Böll, scris într-o formulă neorealism, modernă, trecută prin experiențele literaturii absurdului și ale existențialismului, lăsând uneori impresia de duritate și cinism, dar rotund, încheșat, e solid estetic, și rezistă chiar dacă lumea pe care o expune, o Germanie postbelică dezorientată, nu mai e cea de azi.

Iulia Alexa

În Africa neagră

O APARIȚIE cel puțin inedită, anul trecut, la editura Dacia - studiul Simonei Corlan-Ioan, *Inventarea Africii negre*. Nu doar titlul, evocând aproape instantaneu un arsenal imaginar pe care cu toții îl știm fabulos, poartă în el ceva exotic, ci chiar publicarea unei asemenea cărți are o involuntară componentă exotică, conferită de nouitatea unui studiu românesc pe această temă: de la cartea lui Mircea Anghelescu de la începutul anilor '80 despre călători români în Africa, nu știu ca vreun alt autor român să fi încercat explorarea continentului negru. Cartea pomeste de la o teză de doctorat susținută acum câțiva ani la Universitatea din

lecturi la zi

București, iar interesul pentru imagologie al autoarei îi e probabil cunoscut cititorului din faptul că Simona Corlan-Ioan a coordonat nu demult, alături de Lucian Boia și Anca Oroveanu, interesantul volum *Insula - despre izolare și limite în spațiul imaginar*.

Lucrare bine documentată, *Inventarea Africii negre* oferă o imagine globală, cu destule detalii însă, a modului în care lumea „civilizată” occidentală - și în special spațiul francez - își reprezintă și construiesc în secolul al XIX-lea, îmbinând imaginarul și realul, un continent a cărui geografie prea puțin cunoscută la acea dată, permitea speculații de orice fel, alimentate de fan-tezii mai vechi, ale Antichității sau ale Evului Mediu, de interesele coloniale sau de complexe de superioritate ale europenilor. Mă surprinde totuși absența unui capitol despre reflexele, în spațiul românesc, ale construcției imaginii continentului negru, sau măcar a unor trimiteri constante la relatările românești de secol XIX despre Africa - în prima carte românească pe această temă. Există o singură trimitere de acest fel, derizorie în context, la un articol dintr-un număr din septembrie 1999 al *Adevărului*, descriind un fenomen autohton de canibalism, atunci când autoarea face o digresiune pe tema supraviețuirii mitului antropofagiei, independent de legenda populațiilor africane de canibali, secvență ce încheie ultimul capitol al studiului (ciudat mod de a încheia o carte, printr-o digresiune...).

Simona Corlan-Ioan recurge la două tipuri de surse: în primul rând, și acesta este unul din principalele merite ale cărții, la texte originale de secol XIX, savuros-incredibile (convingătoare însă cu nici două secole în urmă) prin modul în care prezintă Africa - jurnale de călătorie, rapoarte ale misionarilor

catolici, literatura pe teme coloniale, articole de dicționar, enciclopedii, dar și hărți, gravuri ori fotografii de epocă (cele opt reproduceri pe care le propune cartea sînt însă mai mult decît insuficiente pentru a ilustra un comentariu extrem de atent la astfel de surse). Apoi la literatura de specialitate, mai ales la cea franceză, care s-a ocupat, fie și numai tangențial, de acest subiect. O serie de studii și de teorii ale imaginarului, altfel inaccesibile, îi devin astfel indirect cunoscute cititorului român, cu atît mai mult cu cît o secțiune finală a cărții comentează în detaliu bibliografia temei. *Inventarea...dezvăluie o Africa pe care Europa o percepe cu ochi pregătiți să vadă doar ceea ce vrea, lucruri pe care în mare parte le știe din contacte mai vechi cu alte spații, pe jumătate descoperite, pe de-a-ntregul inventate: America sau Orientul. Exotism, sălbăticie, păstrarea nealterată a purității naturale, promiscuitate și primitivism extrem, antropo-*

grafie, relatări despre orașe cu arhitectură fastuoasă și bogății greu de imaginat, despre populații care, dovadă a originii lor, au coadă, speculații științiste despre geneza diferită și inferioritatea negrilor, bazate pe antropometrie, frenologie și teorii ale consecințelor produse de diferențele climatice. Dacă primele și ultimul capitol păstrează un ton destul de general, miezul cărții îl formează cele două capitole care analizează construcții în cea mai mare parte contradictorii: Tombouctou, o prefigurare terestră a Paradisului, un oraș perfect, fabulos ce ascunde nu doar bogății, ci și universități și biblioteci, și regatul Dahomey, un teritoriu al cruzimii absolute unde au loc nenumărate sacrificii umane iar aberațiile monarhului nu cunosc limite. Așa cum ni-l prezintă cartea Simonei Corlan-Ioan, imaginarul lumii „civilizate” a secolului al XIX-lea se dovedește cel mai adesea monstruos și incapabil să treacă dincolo de propriile scenarii.

Cătălin Constantin

am primit la redacție

Cărți

- Mircea Eliade, *Note asupra simbolismului acvatic*, ediție anastatică îngrijită de Georg Lecca, însoțită de traducerea în limba română de Lucia Zaharescu și de un studiu introductiv de Marcel Tolcea, Fundația Interart Triade Timișoara în colaborare cu Idea Design & Print Editură, Cluj, 2002 (textul lui Mircea Eliade apare sub forma unei dactilograme corectate de autor) 48+28 pag.
- *Actualitatea paradigmei Brâncuși*, coordonatorul proiectului: Sorina Jecza-Ianovici, Fundația Interart Triade, Timișoara, 2001 (la sfârșitul cărții este inserată o colecție de reproduceri de artă) 112 +32 pag.
- Mircea Streinul, *Drama casei Timoteu*, ediție îngrijită și prefată de Mircea A. Diaconu, Iași, Ed. Timpul, col. "Restituiri", 2001 (roman). 350 pag.
- Iulian Vesper, *Glusul*, ediție îngrijită și prefată de Mircea A. Diaconu, Iași, Ed. Timpul, col. "Restituiri", 2001 (roman). 198 pag.
- Vintilă Horia, *Sfârșit de exil*, nuvele, ediție îngrijită de Mihaela Constantinescu-Podocea, cuvânt înainte de Nicolae Florescu, București, Ed. Jurnalul literar, 2001. 222 pag.
- Geo Dumitrescu, *Biliard/ Billard*, poezii, ediție bilingvă, revăzută, trad. în lb. franceză de Micaela Slăvescu, prefată de Gabriel Dimisianu, București, Ed. Fundației Culturale Române, 2001. 508 pag.
- Antonio Tabucchi, *Capul pierdut al lui Damasceno Monteiro*, traducere și postfată de Mihai Minculescu, Iași, Ed. Polirom, 2002. 216 pag.
- Ana Ahmatova, *Poezie și destin*, trad. din limba rusă de Aura Christi, Pitești-București-Brașov, Ed. Paralela 45, 2001. 108 pag.
- Mihail Iordache, *Singurătatea și tristețea oglinzilor*, vol. I-II, cronici și eseuri, ediție îngrijită de Mircea A. Diaconu, Iași, Ed. Timpul, col. "Restituiri", 2001. 300+244 pag.
- Constantin Mateescu, *Jurnal*, vol. I (1966-1967), vol. II (1968-1972), vol. III (1973-1978), vol. IV (1979-1983), vol. V (1984-1989), Râmnicu-Vâlcea, Ed. Silviu Popescu, 1999-2001. 282+392+390+392+388 pag.
- Leo Butnaru, *Lampa și oglinda*, Chișinău, Ed. Cartier, 2001 (publicistică literară). 304 pag.
- Ion Brad, *Ambasador la Atena*, secvențele începutului, cuvânt înainte de Dumitru Preda, București, Ed. Viitorul Românesc, 2002.
- Constantin Mohanu, Jean Bart. Viața și opera. Editura Biblioteca Bucureștilor, 2001, 406 pag.
- Vasile Bardan, *Omul probabil*, prefată de Daniel Cristea-Enache, București, Ed. Fiat Lux, 2000 (versuri). 160 pag.

Simona Corlan-Ioan - *Inventarea Africii negre, Călătorii în imaginarul european al secolului al XIX-lea*, Dacia - col. Memento, Cluj, 2001, 216p.

MARIEI CANTACUZINO-ENESCU (1879-1968), una dintre marile doamne ale începutului de secol, din celebra familie a Tescanilor, îi sint publicate memoriile. Un detaliu esențial: Maruca era una dintre cele mai frumoase și mai curtate femei din înalta societate românească, la începutul secolului XX. Fără această precizare ar fi mai greu de găsit justificări pentru "cochetăria" extraordinară a discursului său memorialistic. Este foarte mult "fard" în *Umbre și lumini*, piedică serioasă pentru cititorul contemporan, din ce în ce mai puțin atent la retorici, dar o posibilă sursă de rare delicii de lectură.

Textul urmează regulile "aristocratice" ale expunerii. Maruca nu vorbește doar despre ea, vorbește întotdeauna în numele unei familii, al unui spirit și chiar în numele unui loc: Tescani. Orice analiză interioară se confundă fatal cu o genealogie scurtă a caracteris-

al sîngelui. Căsătoria cu Mihai Cantacuzino, deci cu reprezentantul unei familii mai bogate și mai puternice decît Tescanii, înseamnă vreo cîteva luni iubire, în rest un lung șir de războaie între "genele" celor două clanuri. Pînă și copii sînt repartizați în două tabere în funcție de aceste caracteristici. Libertatea interioară, emancipare acestei femei provin, paradoxal, dintr-o puternică tradiție patriarhală.

Un prim pasaj memorabil este relatarea propriei căsătorii. Părinții celor doi aranjează o întîlnire între familii. Maruca are 18 ani, Mihai, 34. Amîndoi simt că li se pregătește ceva, amîndoi protestează, dar destul de timid. De fapt, se îndrăgostesc repede unul de celălalt, se căsătoresc și pleacă într-un voiaj de nuntă. Autorea își scrie povestea la persoana a treia - omnisciența despre care vorbeam este aici mai puternică decît oricînd. Se simte că povestea conjugală este deja clasată, judecată. Autorul nu mai are nimic de adăuga.

În spatele patetismului, al descrierilor nesfîșite, al frazelor pline de "ah" și "of", stă ascunsă o femeie extraordinară de liberă, în cel mai deplin sens al cuvîntului. Și, în primul rînd, eliberată de căsnicie... La patru ani după căsătorie, își surprinde bărbatul în pat cu o soră a ei, Nellie. Între Maruca și Mihai începe din acel moment o relație de fațadă (pentru că el era totuși un bun "tată de familie") și o serie de relații extraconjugale, niciodată concretizate în text... Șocant este chiar începutul cărții unde scriitoarea își povestește admirația pentru bărbatul care conducea curajos mașina și nu pentru soțul care-i stătea alături. Libertatea sa interioară nu este cîștigul traumei despre care vorbeam. Atunci cad lanțurile grele ale căsniciei - mai ales bărbatul își pierde dreptul la gelozie.

Libertatea Marucăi se manifestă încă de la primele descoperiri erotice din luna de miere. La un moment dat, soțul este țintuit la pat vreo cîteva săptămîni de o febră tifoidă. Ea îl supraveghează grijulie, dar apăsată de o mică vină. Alături de camera lor, în hotelul de undeva din Grecia, era cazat un sirian, bărbat foarte frumos. Maruca lasă în fiecare zi ușa deschisă pentru a-l vedea cînd trece. Încearcă o mică vinovăție pentru că soțul se afla la un pas de moarte și ea era deja îndrăgostită de altcineva.

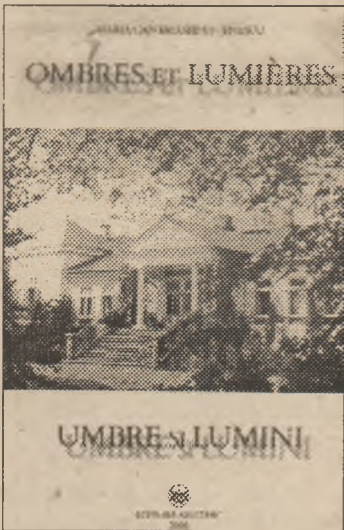
Altă scenă antologică din călătoria de nuntă este vizita celebrelor fresce de la Pompei. În camera unde erau expuse "pornografiile", doamnele nu aveau voie. Maruca își așteap-

cronica literară

de
C. Rogozanu

Poveștile Marucăi

Maria Cantacuzino-Enescu, *Umbre și lumini*, amintirile unei Prințese Moldave, text francez stabilit, traducere și note de Elena Bulai, ediție și prefață de C. Th. Ciobanu, Editura Aristar, Onești, 2000, 928p., f.p

ticilor "alor săi". De aici provine un soi de omnisciență memorialistică, arhaică și fermecătoare în același timp. Această omnisciență este însoțită de o "interiorizare"-plafon, extrem de convențională: izbucniri lirice, meditații filosofice de pension, toate întinzîndu-se pe foarte multe pagini și camuflînd, de multe ori, duritatea poveștilor în sine. Efectul este extraordinar: o viață tumultuoasă relatată lin, echilibrată perfect, transformată în destin.

Autoarea nu are îndoilei asupra sa, ci dorește ca multele povești adunate într-o viață să fie strînse sub umbrela unui set de caracteristici prestabilite, cel

tă la ușa soțul care intră și inspectează cu atenție încăperea... O altă ruptură importantă se produce în relația celor doi în acel moment.

Exemplele doamnelor libertine pe care le admiră le ia tot din familie. În copilărie își alege modele dintre cele mai curajoase boieroaice, cele care au știut să-i joace pe bărbați pe degete. Nu marile pasiuni romantice inflamează imaginația adolescentei. Bîrfele de salon sînt mult mai pline de viață, mai reale. Aflăm povestea Mariei Roznovanu, eroina unor "aventuri de înaltă clasă", anecdote cu strămoși cartofori, "boieri educați, dar orientali pînă în vîrfurile unghiilor". Bîrfa capătă nuanțe pozitive, situație destul de rară în literatura română, este o primă formă de educație, de memorare a arborelui genealogic (bîrfa despre strămoși, o mnemotehnică). O bîrfa suculentă circula în familie despre Alecsandri care, la o vîrstă respectabilă, flirta cu domnișoarele din jurul lui Carmen Sylva, iar soția sa, Coana Paulina, striga ca să audă toată lumea: "Puneți vată în urechi, dragă Vasile, și nu uita ce rău

te dor noaptea bătăturile și reumatismele."

Bărbații care îi plac Marucăi trebuie să fie neapărat "voinicici", să conducă spectaculos mașina, să fie de familie bună sau să fie exotici, pur și simplu. Trei bărbați încalcă aceste reguli în viața sa. Primul este chiar tatăl care o fascinează, exercită o atracție "metafizică". Filosofia lui Vasile Conta este cea care îl înstrăinează pe tatăl său de familie, îl transformă într-un membru atipic al societății Tescanilor. Al doilea este George Enescu, bărbatulameleon, care își poate modifica radical comportamentul sau chiar expresia feței. Dragostea Marucăi pentru Pynx este cea mai frumoasă poveste din cartea amintirilor. Bineînțeles, în viața ei intră și bărbați care nu ies din tiparul normalității. Gelozia lui Enescu, sincopile din relația lor, toate sînt relatate în același registru dificil al patetismului camuflant, fardul de salon. "În întunericul învăluitoare al marii terase, cu parfum de mentă sălbatică și rezeda, Pynx și cu mine aspirăm îndelung Spațiul insondabil, în adîncul căruia

sclipesc astrele, palpită planetele, trec deja cu dîre lungi de lumină stelele căzătoare și se desfășoară infinita enigma Căii Lactee." Cam astfel de pagini fac lectura dificilă - pentru că printre astfel de descrieri putem găsi aventuri fascinante cu un Lord R, spre exemplu, în Italia, un bărbat "foarte bine făcut". Doar bărbații atipici beneficiază de zboruri în Calea Lactee sau de călătorii în straturile rarefiate ale spiritului.

Un "trăsnet" va lovi relația cu Enescu, în 1928: alt mare atipic, Nae Ionescu. Și portretele acestuia ating delirul: "Gîndea și trăia absolutul, la așa înălțimi și în așa adîncuri, că te lua adeseori amețea în preajma lui." sau "El avea aripi întunecate, sumbra și nealterata frumusețe a lui Lucifer, chiar și mîndria aceluia care, după ce l-a adorat pe Dumnezeu se măsoară cu El și Îl sfidează".

Astfel de rînduri intră firesc în registrul memorialistic al scriiturii. Locul comun este o componentă esențială în orice scriere de acest tip. Cum

am primit la redacție

Reviste

● *Echinoc*, nr. 7-8-9/ 2001, revista editată de Universitatea Babeș-Bolyai și Fundația Culturală Echinoc, Cluj. Director: Horea Poenar. Semnează în acest număr: Alexandru Mușina, Ruxandra Cesereanu, Cornel Vilcu, Alexandru Vakulovski, Al. Cistelean, Ion Pop, Ion Vlad, Flavia Teoc, H.-R. Patapievici, Sanda Cordoș ș.a.

● *Simploké*, editor Jeffrey R. Di Leo, Globalism & Theory, volume 9, Numbers 1-2. 14,95 USD. 224 pag.

● *Itinerar*, nr. 1, 2002. Revistă de cultură editată de Muzeul de Artă Prahova. Director coordonator: Ruxandra Ionescu. Redactor-șef: Florin Sicoie. Colaborează: Victor Scoradeț, Calin Caliman, Cristina Sârbu ș.a. Mira Feticu realizează un interviu cu acad. Eugen Simion.

● *Bucovina literară*, nr. -1, 2002. Editori: Consiliul Județean Suceava și Societatea Scriitorilor Bucovineni. Redactor-șef: Ion Beldeanu. Semnează în acest număr: Dimitrie Vatamaniuc, Gheorghe Grigurcu (poezii), Constantin Calin, Adrian Dinu Rachieru, N. Georgescu, Theodor Codreanu, Liviu Antonesei ș.a. Un interviu cu Al. Cistelean publică Daniel Pișcu. Aceeași revistă, nr. 2, 2002. Interviuri cu editorul Tiberiu Avramescu, versuri de Elisabeta Isanos, un eseu de Niadi Cernica, *Psihologia înălțimilor* etc.

● *Antizeze*, nr. 10-11-12/ oct.-nov.-dec. 2001, revistă de literatură & arte, apare sub egida Societății Scriitorilor din Neamț. Directori-editori: Adrian Alui Gheorghe, Lucian Strochi. Redactor-șef: Cristian Livescu. Apare la Piatra Neamț. Un fragment din romanul *Canibali*, la care lucrează în prezent Petru Cimpoeșu (cu o prezentare de Adrian Alui Gheorghe), mărturia unui "personaj" (Nicolae Sava) din jurnalul lui Aurel Dumitrașcu, articolul *Ieșirea din bucătărie sau "dezoficializarea" valorilor* de Emil Nicolae etc.

● *Poesis*, revistă de poezie, anul XIII, nr. 134-135, ianuarie-februarie 2002, Satu Mare. Director: George Vulturescu. Revista *Poesis* este patronată și editată de *Informația zilei*, director general - D. Păcuraru, director editor - Ilie Sălceanu. Din sumar: *Dosarul librăriilor înstrăinate* de D. Păcuraru, *Cronica literară* de George Vulturescu (la volume de versuri de Nicholas Catanov și Grigore Chiper), o amplă prezentare (texte critice și fotografii) a lui Emil Brumaru cu prilejul decernării Premiului național de poezie "Mihai Eminescu" 2001 etc.

George Enescu și soția sa, Maria Cantacuzino. În stânga: clădirea palatului Cantacuzino, azi Muzeul "George Enescu"

spuneam, la Maria Cantacuzino-Enescu, locul comun își găsește manifestări care au fost evidențiate de prea puține ori de critica noastră. Este vorba despre o categorie aparte de memorialistică: memoriile, jurnalele ale unor aristocrați. Spre exemplu ironia multor pasaje din cartea Maruca este greu perceptibilă, este o construcție complexă. Metafizica în exces temperează unele "libertăți",

justifică anumite gesturi - există aici un efect terapeutic.

Reacția cititorului ar putea fi de respingere. Pe coperta a patra găsim citate câteva rînduri din *Jurnalul* lui Eliade: "Vorbește în majuscule: Absolut, Viață, Ideal, Spirit de observație, expresii surprinzătoare. Și, ceea ce mă încântă, vanitatea femeii care vrea cu orice preț să rămână superioară, înconjurându-se exclusiv de oameni supe-

riori, dirijînd discuția către <culmi>". Ironia lui Eliade este evidentă, cu multe nuanțe misogine. Din rîndurile lui trebuie reținută mai ales puterea acestei femei de a-și aduna în jur oameni "superiori"... Cit despre <vanitatea femeii>, nici n-are rost să mai discutăm. Avem de-a face cu o scriitoare extraordinară pe care Eliade nu avea cum să o judece corect în acel moment. ■

calendar

8.03.1910 - s-a născut Radu Tudoran (m. 1992)
8.03.1917 - s-a născut Dimitrie Stelaru (m. 1971)
8.03.1925 - s-a născut Alexandru Vergu
8.03.1935 - s-a născut Radu Ciobanu
8.03.1937 - s-a născut Corneliu Șerban
8.03.1937 - s-a născut Marta Cuibuș (m. 2000)
8.03.1952 - a murit Horia Furtună (n. 1888)
8.03.1961 - a murit Gala Galaction (n. 1879)
8.03.1985 - s-a născut Agatha Grigorescu-Bacovia (m. 1981)

9.03.1931 - s-a născut Vitalie Tulnic (m. 1973)
9.03.1936 - a murit A. de-Herz (n. 1887)
9.03.1961 - a murit Cezar Petrescu (n. 1892)
10.03.1856 - s-a născut Petre Dulfu (m. 1953)
10.03.1879 - s-a născut Dumitru Caracostea (m. 1964)
10.03.1920 - s-a născut Traian Lalescu (m. 1976)
10.03.1935 - s-a născut Bokor Katalin
10.03.1993 - a murit Dan Simonescu (n. 1903)

11.03.1891 - s-a născut Ion Pillat (m. 1945)
11.03.1907 - s-a născut George Potra (m. 1990)
11.03.1919 - s-a născut Petre Bușă
11.03.1920 - s-a născut Radu Bogdan
11.03.1923 - s-a născut Grigore Tănăsescu (m. 1997)
11.03.1929 - s-a născut N. Tertulian.
11.03.1932 - s-a născut Iosif Naghiu

11.03.1936 - s-a născut Dumitru Ciobanu
11.03.1991 - a murit Octav Sargețiu (n. 1908)
11.03.1992 - a murit Nicolae Țic (n. 1928)
11.03.1999 - a murit Vlaicu Bârna (n. 1913)

12.03.1913 - s-a născut Alexandru Bardieru
12.03.1925 - s-a născut Constantin Chiriță (m. 1991)
12.03.1936 - a murit G. Ibrăileanu (n. 1871)
12.03.1941 - s-a născut Mircea Angheliescu
12.03.1965 - a murit G. Călinescu (n. 1899)

13.03.1891 - s-a născut Felix Aderca (m. 1962)
13.03.1900 - s-a născut Grigore Popiți (m. 1980)
13.03.1928 - s-a născut Mihai Murgu (m. 1985)
13.03.1935 - s-a născut Liviu Damian (m. 1986)
13.03.1935 - s-a născut Romulus Rusan
13.03.1936 - s-a născut Alexandra Indrieș (m. 1993)
13.03.1976 - a murit Sergiu Dan (n. 1903)

POLIROM

NOUȚĂȚI
martie 2002

Mircea Flonta, Gheorghe Ștefanov (editori)

Ludwig Wittgenstein în filosofia secolului XX

Mika Waltari
Etruscul

Bernhard Schlink
Cititorul

In pregătire:

Lucian Dan Teodorovici Cercul nostru vă prezintă:
Dana Hăuțan Desertul tătarilor

Reduceri de 30%

Pentru comenzi on-line în site-ul www.polirom.ro Agenda

Comenzi la: CP 246, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100, (032)214111, (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6 et. 7 Tel.: (01)3133978, Timișoara, Tel.: 092048780
E-mail: polirom@polirom.ro www.polirom.ro

Anul macilor,
O celebrare numai de ei
Știută:
Procesiuni în griu
Și deopotrivă
În lucruri fără noimă,
Aruncate,
Simțurile supuse,
Cristaline după atîta
Postit,
Respiratul împreună
Înainte începerii
Oratoriului.
Aerul unei anume
Sfințenii
Greu de înțeles
Trec prin buchete
Înainte de a se
Învolbura
În glasuri.

Săptămîni de scorțioară,
Luni ce se zvîntă la soare
Cu pete încă ușor de recunoscut:
Zmeura, laptele,
Plecările copiilor,
Ani cu anotimpuri statornice
Vanilie, jocul în iaz,
Păpădiile
Și în cele din urmă,
Cruciadele lor,
Tropotul ce se îndepărtează
Clipă de clipă,
Vederi prin singele meu,
Punte mătăsoasă –
Așteptarea,
Roiuri de spaime
Deasupra.

Corabie din lemn de corn:
(Obiect rar,
Necunoscut pentru alții)
Navigator prin făptura
Celei iubite
Ducînd cu sine
Șiragul poamelor în dar,
Cald în atîta amiază.
Ceva atins:
Tîmple,
Ori degete,
Ori un genunchi,
Ori pînda mișcată
De începutul toamnei.

În așteptarea unui semn...
Ghitară așezată pe genunchi,
Nisip răscolit de umbra ei,
Mîna care se strînge
Pe un nod
Ca pe închizătoarea
Unei rochii,
Sudoarea ce se zvîntă
Pe o tîmplă
(Cealaltă rămîne
În umbră,
Nelămurită,
Poate nervoasă...)
O pată ca un simbur
De rodie
Pe încheietură,
(Un loc pentru numele
Cîndva iubit)
O pereche de sălbăticiuni
Trecînd pe dinaintea
Cîntecului
Atît de apropiate
Încît le-a lovi
Pe amîndouă:
Dragostea,
Moartea,

KATIA FODOR

Privirea celui
Ce cînta.

Tac,
Gust de rășină,
De fragi,
De bune răbdătoare,
De lapte
(Oglîndește doar
Lună
Și albul ochilor).
Pe celălalt mal –
Cuvinte,
Cele dăruite
Cu iubire,
Păstor dînd binețe
Unei făpturi
Cum e iarba.

Stolul în migrație,
(Pasiunea din frunte,
Iubirea)
Trecînd peste
Margini fărîmițate
De oraș,
Peste granițe nesigure
De cătune,
(Vecinătatea
Prietenosă
A nucilor cu sălbăticia,
Daruri schimbate ceremenios
În fiecare toamnă)
Cîte un lucru frumos
Înfățișîndu-li-se
Fulgerător,
Ca un șoim.

Sidefuri –
O creștere în jurul sufletului,
Grăunțe și lut
Pun acolo
Îngerește,
Fără voie dureroase,

Altminteri,
O podoabă vag
Strălucitoare –
Credința.

Rîu în vară.
Adîncitură prin care
Asudă muntele
Și făpturile lui;
Grohotișuri, pietre
Șlefuite, de generații,
Prelingeri,
Scalda inveselită
De răcoare,
Tineretea frigului
Încă neimpovărată
Judecînd după
Stropii încălziți
Pe cite un umăr.
Foarte curînd,
Gheturi,
Lungul prizonierat
Al iernii.

Ciulini
Prinși de zăpadă
Ca de blănița
Unei făpturi
Nou născute –
Un dar pămîntesc
Lăsat în ieslea iernii.

Prinț al afinilor
Surghiunit între străini:
(Străzi,
Obiceul de a scutura
Pină la rupere
Pomii,
Execuții de umbre
La fiecare răsruce,
Poduri ce unesc
Stînga și dreapta,
Atît.)

Privirea lui
Pe deasupra lucrurilor,
Un vas innobilat
De fructele mărunte,
Degetul –
Necuprinsul
Între
Două tristeți,
Acolo încapă întotdeauna,
Un lujer crud,
Venirea cuiva.

Laborator –
Pulberea,
O jivină cuminte
Țese semne, noduri ciudate,
Exuvii în lumina crudă
(Cine o frînge
Își umple palmele
De curcubeu)
Prețioase, eterne,
Temple abandonate
Pentru o altă credință,
Ceva rămas neterminat:
Poate solzi,
Poate minia lui
Dumnezeu,
Atoateștiutorul.

Copila mea,
Fiul meu,
Răstîgnirea de dimineață,
Cele două părți ale pîinii –
Zborul de ciocîrlie și
Făina răsfirată
Pe o moară veche
(Carii înăuntru
Construind o altă
Lume
Pentru lemn,
Mai aproape de
Apocalipsă)
Cumpănirea dintre
Ei doi
Pe șira spinării mele:
Crăciunul și Sînzienele
Preaplînul și Nimicul
Țarmul și Valul.

Mă ascund –
Cald,
Întunecat
Și strîmt
Gîndul acesta:
Simt cum sufletul meu
Mă adăpostește
Împotriva oricui
Zgomot.
Între murmure,
Cuvinte sfioase,
Liniștea celui
Care atinge orga
Și aude înăuntru
Pe Dumnezeu
Oftînd ușor.

Iedera îmbrățișînd
Un munte –
Arsura,
Singurătatea,
Pînda șopîrlilor
Peste zi,
Noaptea tuturor stelelor
Apoi,
Piatra ce se deschide
Miraculos
Ca pleoapele celui iubit
Revărsînd răcoare. ■

SALVAREA UNEI SPECII

(Urmare din numărul trecut)

ÎN FAIMOSUL său eseu din 1951, intitulat *Împotriva poeziei*, Witold Gombrowicz disocia două feluri de umanism: unul religios, care-l determină pe om „să cadă în genunchi în fața produsului culturii, forțându-l să adore sau cel puțin să respecte Muzica, de exemplu, sau Poezia, sau chiar Statul ori Divinitatea”, și un altul negativist, „vast curent refractar al spiritului care încearcă tocmai să redea Omului statutul său suveran, deplină independență față de aceste divinități, față de Muzele cu pricina, căci, la urma urmei, ele nu sînt altceva decît o simplă creație a Omului”. E limpede că suprarrealismul aparține tipului al doilea. Cu toate că demonia sa nu e decît aparent nihilistă, orbește desființatoare, posedînd, după cum am văzut, un substrat edificator, acea tendință de dezvăluire a „vieții absente” (Rimbaud), ascunse în obscure profunzimi, a feței invizibile, precum cea selenară, a ființei umane. Drept care n-avem impresia că ar avea dreptate nici cei ce clatină din cap, cu o suficiență marxistă ce-și răsfrînge propria reducere, în fața suprarrealismului, regretîndu-i „limitele” ideologice (neaderența la lupta de clasă), nici cei ce-l identifică, infrișcați de ceea ce le-a livrat o înțelegere parțială, cu totalitarismul sau fundamentalismul (v. Bernard-Henri Lévy: *Les aventures de la liberté*). De altminteri, ethosul suprarrealiștilor și-a făcut simțită prezența și ca un exercițiu de disciplină, pe un fundal epocal de toleranță. Dezordinea dispusă a răspunde aparent în haos a fost confruntată cu un gest de ordine. Numeroasele excluderi din rîndul suprarrealiștilor a celor ce ar fi încălcat „ortodoxia mișcării”, credem că semnifică, mai mult decît „totalitarismul” vizat de Bernard-Henri Lévy, năzuința către o structură, către o consecvență firească. Năzuința vizibilă, între altele, și în cazul procesului (desigur simbolic și cituși de puțin totalitar, căci atari

evenimente se înscriau într-un mediu al deplinei libertăți de conștiință!) intențat lui Maurice Barrès, care de la cartea sa, *L'Homme libre*, a ajuns propagandist la *L'Echo de Paris*, fiind socotit vinovat ca „un om ce devine, datorită voinței de putere, campionul unor idei conformiste, cu totul opuse ideilor pe care le avea în tinerețe”. Nu mai puțin interesantă ni se înfașează atitudinea polemică în raport cu ideea de scriitor-instituție, ilustrată de Anatole France și Paul Claudel. Lui Claudel i se reproșează, în virtutea asocierii criteriului poetic cu cel etic, faptul că un poet ce se respectă n-ar putea accepta situația de funcționar public, indiferent de rangul lui, fie și cel de ambasador. „Demolatori” în felul lor impenitent, suprarrealiștii au fost acuzați de „violenta”, cu toate că acestea e pur scriptică, fără constringeri civile, prin urmare o atitudine ce se cuvine înțeleasă nu doar prin trimitere la epoca lor, cu incontestabile aspecte de stagnare culturală („atmosfera axfixiantă” ce-l exaspera pe Artaud), dar și în principiu, „prinț-o mai dreaptă judecată a valorilor pe care le conține subversivitatea lor – nu una literară, ci una care le angaja întreaga existență. Subversivitatea e echivalentă, într-un fel, cu noțiunea lui Artaud de *cruzime*, care se confundă cu «noțiunea unui soi de aridă puritate morală care nu se teme să plătească viața cu prețul care trebuie plătit»”. Ceea ce probează că judecarea esteticului prin prisma ethosului său intrinsec, precum și rezerva față de postura de atîtea ori abuzivă a scriitorului-instituție are precedente remarcabile. Și că prefinși „demolatori” ai valorilor națio-

nale, înspăimîntîndu-i pe cei dispuși a le tabuiza și a trage foloasele adiacente, au existat și în alte timpuri și locuri...

CU JUSTEȚE, Simona Popescu îl apreciază pe Gellu Naum, încă în viață în momentul apariției volumului d-sale, drept ultimul exponent major al suprarrealismului în poezie. Un suprarrealist rău înțeles atît de activiștii culturali, cit și de unii (destui!) literați „care au îngropat deja suprarrealismul în muzeul cultural al trecutului, fără să-l fi înțeles vreodată cu adevărat”, izolat într-un răstimp de peste patru decenii într-un stat comunist, „în care axa culturală oficială a fost reprezentată de exact forme și mentalități literare pe care avangardiștii le-au disprețuit dintotdeauna”. Dar izolat și față de comilonii săi întru suprarrealism, după ce Gherasim Luca, Trost și Paul Păun s-au expatriat, iar Virgil Teodorescu s-a descalificat, încălcîndu-și principiile inițiale, pe calea unui oportunism lamentabil. Poate că „destinul trist” al poetului („deși Gellu Naum se considera un fericit”) să fi constituit, compensator, o șansă a cristalizării existenței sale în direcția transpunerii suprarrealismului într-un „mod de viață”, al „umanizării” sale specifice. Singurătatea și „inactualitatea” i-au favorizat adîncirea în sine, marginalizarea i-a îngăduit a-și cultiva propriul „centru” creator și spiritual. De altminteri, Gellu Naum a adresat grele imputări suprarrealiștilor autohtoni tocmai pentru că ei n-au priceput nevoia de-a acorda acțiunii lor poetice o dimensiune transcendentă, care să acopere viața: „Pentru moderniștii din Ro-

semn de carte

de
Gheorghe Grigurcu

Simona Popescu: *Salvarea speciei (Despre suprarrealism și Gellu Naum)*, Ed. Fundației Culturale Române, 2000, 364 pag., preț neprecizat

mânia, problema (suprarrealismului) a rămas, evident, o problemă formală. Teoreticienii de la *unu*, 75 H. P. etc., trecînd prin Franța, au rămas surprinși văzînd că revolta suprarrealistă depășea imaginea poetică (...). Această preocupare numai formală, numai poetică este într-adevăr un produs unic, caracteristic mișcărilor de avangardă de la noi. Ei i se datorește pe de o parte eșcul spiritului nou în România și, pe de altă parte, înțelegerea confuză, reacționară, a suprarrealismului, înțelegere caracteristică, de asemenea, României și a cărei responsabilitate apasă în întregime pe umerii poeziei”. Obsedat de suprarrealism, ca de-o formulă meta-poetică, autorul *Athanonului* socotea că producția d-sale „nu ține de versuri sau de proză, ci ține de felul în care cineva își vede de viața lui, și unii nici nu știu”, spre a se declara o întrupare în carne și oase a acesteia: „Aș vrea să știu că eu gîndesc prin comportament. O parte din acest comportament îl exprimă – atîta cît se poate – cărțile mele. Eu nu fac suprarrealism. Eu sînt suprarrealist”. În viziunea lui Gellu Naum, „starea de poezie nu va dispărea niciodată”, întrucît poezia e o „necesitate” a omenirii, ceea ce constituie un răspuns la întrebarea pe care Simona Popescu i-o pune, explicit sau implicit, în decursul întregii d-sale scrieri, în egală măsură exuberantă și angoasată la tulburătoare întîlnire dintre o poezie existențială și o existență poetică. ■

HUMANITAS

Cartea care dăinuie

Comandați aceste cărți și alte apariții Humanitas — cu 10% reducere / titlu și taxe poștale gratuite — serviciului CARTE HUMANITAS PRIN POȘTĂ: Ed. Humanitas, Piața Presei Libere 1, 79734 București; tel. 01/223 15 01; e-mail: cpp@agora.humanitas.ro

Ofertă specială!!!

Expediați acest talon de comandă pe adresa Editura Humanitas – C.P.P., Piața Presei Libere 1, 79734, București, și veți primi prin poștă, cu plata ramburs, cu 10% reducere și cu autograf din partea autoarei volumul *Codul bunelor maniere astăzi* de Aurelia Marinescu (89 100 lei).
Relații suplimentare la telefon 01 / 223 15 01.

Nume Prenume

Adresa

Telefon Nr. exemplare comandate

Numele persoanei/persoanelor pentru care doriți autograful

PRIOR BOOKS DISTRIBUTORS SRL

Informații exhaustive pentru toate domeniile cunoașterii umane în **NOUA ENCYCLOPAEDIA BRITANNICA**, ce poate fi sursa dumneavoastră de referință pentru secolul al XXI-lea: 32 de volume, 32.000 de pag., 44.000.000 de cuvinte. Bonus: Anuar Statistic Britannica 1 vol., Atlas Geografic Britannica 1 vol. și Dicționar M. Webster's 3 vol.
Tel./fax: 210.89.08; 210.89.28; 212.35.61; 211.89.57
e-mail: prior@dial.kappa.ro
http://www.prior-books.ro

Biografie

AL. PIRU provine din satul Mărgineni (până la 17 febr. 1968 s-a numit Mărgineni-Răzeși), jud. Bacău, unde s-a născut la 22 aug. 1917, ca fiu al lui Vasile Piru (notar) și al Elenei Piru (în. de căs. Chelaru). A urmat liceul la Bacău și, în continuare, între 1936-1940, Facultatea de Litere și Filosofie la Iași (unde a fost remarcat de G. Călinescu și cooptat în echipa lui de colaboratori), iar în 1941 Academia Pedagogică din București.

Este inițial profesor de liceu (la Liceul Național din Iași, apoi la Liceul de Construcții din București); în 1946 devine asistent al lui G. Călinescu, la catedra de istoria literaturii moderne a Universității din București (și colaborează la periodicele conduse de acesta: ziarul *Națiunea* și revista *Jurnalul literar*). În 1947 își ia doctoratul în filologie cu o lucrare despre G. Ibrăileanu. În 1948 este îndepărtat din învățământ și din viața publică, din motive politice. Până în 1955 își câștigă existența lucrând ca tehnician topometru, strungar, instalator de gaz metan etc. Reprimit în învățământul superior în 1956 - la Universitatea din București - parcurge toate treptele carierei universitare, devenind profesor, doctor docent (1967), șef al catedrei de literatură română.

Este simpatizat de studenți, pentru umorul său sec, dar și considerat un continuator lipsit de strălucire al lui G. Călinescu. Participă la viața literară, colaborând la *România literară*, *Luceafărul*, *Ramuri* (la aceasta fiind și redactor-șef între 1969-1974). Articolele sale (retipărite sistematic în volume) se disting printr-un pozitivism practic ostentativ și printr-o ironie sobră, care devine malițioasă când îi vizează pe scriitorii contemporani.

După 1989, se numără printre favoriții FSN. Ajunge senator de București (poate fi văzut la televizor moțând în timpul ședințelor parlamentare) și director al ziarului *Di-mineața* (unde de asemenea face doar figurație). Moare la 6 noiembrie 1993.

G. Călinescu al II-lea

AL. PIRU a urmat de-a lungul întregii lui cariere, cu o admirație intratabilă, exemplul lui G. Călinescu, deși nu avea nimic călinescian. I-au lipsit și inteligența exuberantă, și talentul literar, și histrionismul cu care mentorul său își cucerea contemporanii, dar s-a străduit mereu să joace rolul de G. Călinescu al II-lea.

Numeroase sunt dovezile acestei permanente griji de a repeta un destin. Ca și G. Călinescu, Al. Piru și-a început cariera de critic și istoric literar cu o biografie: *Viața lui Garabet Ibrăileanu*, 1946. Citind-o și recenzând-o, maestrul a simțit înclinarea spre mimetism și, cu diplomație, l-a îndemnat pe discipol să fie atent la modul cum își individualizează poziția în literatură: "Ar fi fără rost să ascund (și, în fond, e o onoare pentru mine a constata aceasta) că d. Piru a avut în vedere a mea *Viața lui M. Eminescu*. Aceea urmărea însă (și nu e în chestie dacă a izbutit sau nu) o altă problemă, străină de critica literară. Ea era intențional un poem epic, strict documentat, cu cadențe studiate, cu debut și final de mit. A lua tiparul unei astfel de veleități și a-l transporta ca metodă de istorie literară la Ibrăileanu, care e, de fapt, un profesor cu intelect vehement, este principial impropriu și un merit al d. Piru este că a scăpat cu onoare din această confuzie de gesturi."

O indiscutabilă similitudine poate fi sesizată, apoi, în atitudinea față de literatura română veche. Din cauza circumstanțelor și împotriva voinței sale (cel puțin așa declara studenților), Al. Piru a trebuit să predea cursuri despre textele bisericesti și laice datând din Evul mediu. A și publicat volumul *Literatura română veche*, 1961, urmat de *Literatura română premodernă*, 1964 - ambele reluate în *Istoria literaturii române. I - Perioada veche; II - Epoca premodernă*, 1970. Comentând scrieri vechi de trei, patru sau cinci secole, istoricul literar a năzuit să fie concomitent și critic, adică să facă abstracție de valoarea documentară a manuscriselor și tipăriturilor cercetate și să evidențieze fără protocol istoriografic (chiar cu riscul de a părea irreverențios) exclusiv valoarea estetică. Dar,

la o nouă lectură

de Alex. Ștefănescu

AL. PIRU

Fotografii de Ion Cucu

spre deosebire de idolul său, n-a reușit să facă din lectură, cu adevărat, un act epicureic și întreaga întreprindere s-a transformat într-o inventariere exactă și ironică a literaturii de altădată.

De inspirație călinesciană este și titlul dat operei "fundamentale" a lui Al. Piru, *Istoria literaturii române de la început până azi*, 1981; timida schimbare a adverbilor - "de la început" în loc de "de la origini" și "până azi" în loc de "până în prezent" - arată ce aventură i se părea lui Al. Piru o deviere, fie de un milimetru, de la concepția despre scris a lui G. Călinescu. (Ca să nu mai vorbim de mărturisirea rocambolescă, à la G. Călinescu, pe care autorul o făcea celor apropiați: "Am scris această istorie numai ca să o... omit pe Zoe Dumitrescu-Bușulengă.")

Există și aspecte de metodă care ilustrează influența exercitată de ideologia literară călinesciană - înțelegerea artei ca exemplificare a universalului, importanța dată "universului" liric, convingerea că sesizarea unor asemănări întâmplătoare între opere fără legătură istorică este revelatoare, ideea (fixă) despre "ermetismul" poeziei moderne etc. -, dar nici ele nu demonstrează o modificare structurală a personalității lui Al. Piru. Se poate spune că încercarea

plină de fervoare a studentului de a reedita cariera profesorului n-a reușit, că în cele din urmă Al. Piru, deși l-a imitat în multe privințe pe G. Călinescu, nu poate fi socotit un călinescian. Ca într-o mare liniștită, apropierea astrului, înzestrat cu un puternic magnetism, a ridicat valuri agitate, dar în adâncuri apele au rămas netuburate, ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat.

Cititorul suprem

EXEMPLUL lui G. Călinescu a avut asupra colaboratorului său și un efect benefic, mobilizând o energie intelectuală latentă. Astfel, chiar dacă n-a ajuns să citească dintr-o răsufare câte un raft de bibliotecă și să topească, în incandescența unei inspirații de-o clipă, întreaga masă de informații, Al. Piru a deprins, în schimb, tehnica unei lecturi profesionalizate, asociată cu un fel de foame de litera tipărită. G. Călinescu l-a și caracterizat, în *Jurnalul literar*, ca pe un autor care "citește mereu", iar în *Istoria literaturii române de la origini până în prezent* a înregistrat "preocuparea [lui] incontinuu de a se cultiva și informa".

Pe Al. Piru puteai, într-adevăr, să ți-l reprezinți ca pe un cititor suprem. Parcurgea și fișa cu minuție, zilnic, teancuri de

cărți, ținând evidența traducerilor din fiecare epocă, a circulației motivelor, a reeditărilor. În timpul cutremurului din 1977, casa sa de pe strada Aviator Zorileanu a scăpat neatinsă. Dar dacă s-ar fi dărâmat, strivind imensul fișier al singuraticului locatar, amestecarea și împrăștierea zecilor de mii de fișe adunate de-a lungul anilor ar fi creat impresia că ordinea însăși a literaturii române se află în primejdie. Am fi putut vedea așternându-se pe acoperișuri și prin grădini o ninsoare de drep-tunghiuri de hârtie cu migăloase note despre cărțile citite de Mihail Kogălniceanu în toamna anului 1846 înainte de a întreprinde o călătorie în Spania ("*Glossaire des écrivains de la moyenne et basse latinité*, 1768, a lui Ducange, *The History of the Reign of the Emperor Charles V, 1929* și *Tales of the Alhambra*, 1831, de Washington Irving, *The Bible in Spain*, 1843, romanul picaresc al lui George Borrow, *Silva de Romances viejos españoles*, 1811, de Iacob Grimm, impresiile de călătorie - *De Paris à Cadix* - ale lui Alexandre Dumas-père, o *Historia de Granada* a lui Miguel Lafuente, o *Libro de agricultura*, 1802, de Abu Lacia etc.") sau despre o inexactitate dintr-o poezie a lui Adrian Păunescu ("lui Beethoven i se atri-

buie, alături de *Eroica*, și *Brandenburgicile* lui Bach”).

A trecut, însă, cutremurul din 1977, au trecut și alte cutremure, din viața socială și politică a României, și Al. Piru, masiv și elegant ca un boxer ajuns miliardar, cu vocea lui de bas peltic și cu veșnica sclipire ironica în ochii protejați de arcade imense, a continuat să scoată la iveală articole și cărți ticsite de informații exacte care, adeseori, n-au folosit - și în continuare nu folosesc - la nimic și care, intrând în regimul gratuității, au căpătat o valoare în sine, ca bibliografiile fictive ale lui Mircea Horia Simionescu.

Este probabil că tot de la G. Calinescu a luat Al. Piru lecții de libertate sufletească, desigur, insuficient însușite, dar profitabile prin aceea că i-au deschis gustul pentru *diversitatea* preocupărilor de critic și istoric literar. Exegetul lui Macarie și Coresi din studiile despre literatura română veche a publicat și monografiile *Poezii Văcărești*, 1967, *Costache Negruzzi*, 1966, *Liviu Rebreanu*, 1965, iar mai târziu s-a lansat cu aplomb în investigarea literaturii române de după război: *Panorama deceniului literar românesc 1940-1950*, 1968, *Poezia românească contemporană 1950-1975*, 1975, *Debuturi*, 1985 etc. A scris și un roman, *Cearta*, 1969, despre moravurile din mediul intelectual, cu accent asupra relațiilor erotice (roman cu cheie, ca *Bietul Ioanide*, dar minor în raport cu *Bietul Ioanide*). Trecerea de la un domeniu la altul nu-i "stătea bine" lui Al. Piru, care rămânea exact și prozaic chiar și când se juca.

Efectul pozitivismului

CITINDU-I pe I. Ne-goitescu sau Valeriu Cristea, care fac din lectură un act existențial, simți că literatura trebuie să existe, că poate să existe, că merită să existe. Scrierile lui Al. Piru îți transmit pur și simplu *certitudinea* că literatura există.

Un sentiment asemănător poți avea când - sătul de exaltarea literaților, care pretind că literatura este o formă de acces la transcendență, un mijloc de-a depăși condiția de ființă efemeră etc. și care tocmai din cauza acestor exagerări își pierd creditul - citești un raport oficial în legătură cu situația din diverse domenii, inclusiv în legătură cu situația din domeniul creației literare. Deși aprecierile din raport sunt convenționale și, într-un anumit sens, dezamăgitoare, întrucât nu iau în considerare misterul creației, ele te impresionează plăcut, asigurându-te că literatura *are loc* ei, banal și stabil, printre celelalte îndeletniciri omenești.

Comentariile lui Al. Piru se remarcă prin exact această cali-

tate. Datorită proprietății ireproșabile a termenilor, datorită siguranței cu care sunt numite caracteristicile elementare - de multă vreme ignorate sau subînțelese de către critica "subtilă" - ale operelor literare, datorită unei riguroase inginerii a spațiului tipografic, ai în timpul lecturii senzația că, în sfârșit, dintr-o realitate iluzorie, evanescentă, literatura devine o realitate certă, oricând verificabilă. Este și acesta un mod de a privi arta și el prezintă avantajul de a constitui o premisă solidă pentru ulterioare interpretări fanteziste.

Când menționează câte poeme sunt cuprinse într-un volum, câte dintre ele au ca temă dragostea, între ce ani le-a scris autorul, care este copacul invocat cel mai frecvent, ce cărți avea poetul în bibliotecă, din ce lecturi s-a inspirat etc., Al. Piru nu atinge esența poeziei, dar construiește un cadru în care fiecare dintre noi, cu puțină imaginație, poate capta această esență. Criticul și istoricul literar procedează asemenea acelor martori oculari care, descriind un OZN, se limitează să relateze sobru, fără presupuneri, numai ceea ce au văzut și care, tocmai prin acest pozitivism al mărturiei, ne transmit un fior al necunoscutului. Dacă ar face speculații despre posibile ființe extraterestre, ar trebui să aibă un talent extraordinar pentru a nu aluneca în fantasmagorie.

S-a spus despre Al. Piru că nu are spirit creator și observația nu poate fi contestată, dar trebuie să recunoaștem că, în compensație, ne câștigă încrederea și simpatia prin capacitatea de a vorbi ca un expert, ceea ce în literatură înseamnă a fi un expert. În cărțile sale există o *retorică a specialistului* care într-o anumită măsură are ea însăși o valoare literară, așa cum tonul sentențios din *Glosa* lui Eminescu, deși folosit în exprimarea unor adevăruri uzate, creează o puternică atmosferă oraculară.

Există, apoi, ironia, expeditivă ironie a lui Al. Piru, care, el însuși, nu râde niciodată, semănând oarecum cu Buster Keaton și cu alți comici care își păstrează o expresie sobră, impenetrabilă în timp ce provoacă hohote de râs în rândurile asistenței. Ironia lui Al. Piru vine din proporționarea tranșantă, nemiloasă a importanței date fiecărui autor. Poate greșită, dar întotdeauna tranșantă, nemiloasă, ceea ce duce la un indefinibil umor de idei, ca reducerea unui oraș zgomos și plin de veleități la un simplu punct pe o hartă. Spre deosebire de adeptii criticii eseistico-analitice, care văd textul de foarte aproape și pun în evidență o labirintică bogăție de înțelesuri, Al. Piru îl privește de la o distanță foarte mare, sesizându-i doar trăsăturile dominante. Este o concepție rațio-

nalistă, în consens cu o întreagă tradiție a raționalismului criticii literare românești. Iată două exemple de "reducere la scară", luate din *Poezia românească contemporană 1950-1975*:

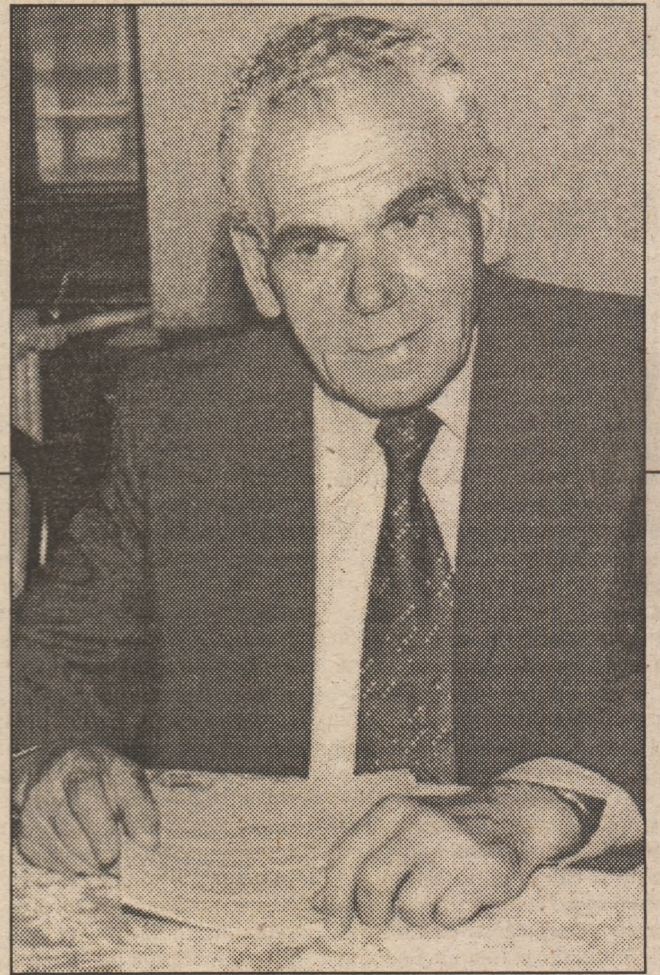
"[Ion Gheorghet a evoluat programatic în două direcții; scriind întâi reportaje, însemnări de drum, relațiuni ale unor aventuri interioare sau exterioare, apoi resuscitând ori comentând miturile, fenomenele de artă populară, practicile magice. Prima orientare i-a adus lui Ion Gheorghet, prin aspectul exaltat patetic, recriminator apocaliptic și prăpăstios profetic, reputația neîndreptătită (și de altfel anacronică) de *poeta vates*, iar cea de-a doua, reputația, tot atât de neîntemeiată, de suprarealist folcloric. În realitate, Ion Gheorghet e, în ambele aspecte, prozaic și prolix, incapabil să dea evenimentelor și viziunilor sale un sens, lipsit de capacitatea de a ridica mitologiile lui la o semnificație.”;

"În genere, poezia lui Adrian Păunescu e departe de poezia de tip filosofic, metafizic, a lui Blaga sau Philippide, și tentația sa de a lua atitudini existențiale, ontologice eșuează în romane, «false», fiindcă nu se constituie nici măcar ca atare, înșirând de obicei vorbe neseroase. [...] Alte compuneri, precum *Invitație la nunta mea*, sunt reportaje în stil grandilocvent și hilar, așa-zisele ultrasentimente ale lui Adrian Păunescu fiind mai curând poze grotești.”

Cartea cărților a lui Al. Piru, *Istoria literaturii române de la început până azi*, 1981, a provocat controverse, susținătorii ei nereușind în final să țină piept asediului unui mare val de denigratori, dotați cu arma eficace a persiflării. În dezlănțuirea de dispreț se descifrează, azi, și invidia bine disimulată a unor critici care visau, bovaric, să facă ei înșiși opere de sinteză, și nemulțumirea unor autori de-a fi constatată că nu figurează în sumar. De fapt, cartea (deși cuprinde și injustiții) este o capodoperă de deziluzionare a scriitorilor români. Drastica reducere la scară a literaturii române și stilul impecabil, ca o dungă de pantaloni bine călcați, au ceva simpativ-sfidător.

Este adevărat că nici de această dată Al. Piru n-a reușit să prindă jucăușa flacăra a literaturii, a cărei nostalgie a avut-o mereu în timpul redactării lucrării; însă pricepera lui de a *rezuma* - concepții, împrejurări istorice, romane, poezii, biografii etc. - este pusă în valoare mai bine ca oricând.

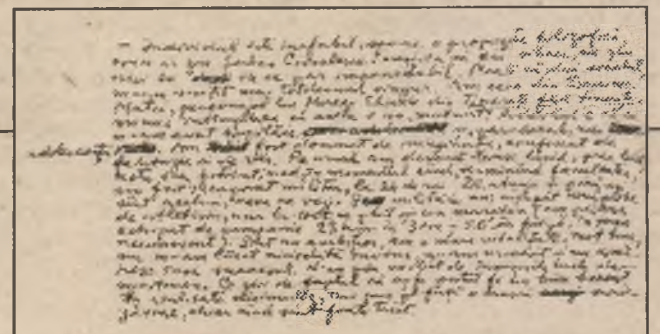
Pe urmele mersului avântat și imprevizibil al lui G. Calinescu, Al. Piru a făcut pași rari, apăsați. Așa va rămâne el în istoria literaturii române, încercând mereu, fără succes, să-l ajungă pe cel pe care l-a admirat, chiar și după ce l-a văzut dispărând în zare. ■

Bibliografie

CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ. *Viața lui G. Ibraileanu*, Buc., Ed. Fundațiilor Regale, 1946 ● *Opera lui G. Ibraileanu*, Buc., ESPLA, 1959 ● *Literatura română veche*, Buc., EDP, 1961 ● *Literatura română premodernă*, Buc., EDP, 1964 ● *Liviu Rebreanu*, Buc., EPL, 1965 ● *C. Negruzzi*, Buc., EPL, 1966 ● *Poezii Văcărești*, Buc., EPL, 1967 ● *G. Ibraileanu, viața și opera*, Buc., EPL, 1967 ● *Panorama deceniului literar românesc, 1940-1950*, Buc., Em., 1968 ● *Istoria literaturii române*, vol. I (*Perioada veche*) - II (*Epoca premodernă*), Buc., EDP, 1970 ● *Introducere în opera lui I. Eliade Rădulescu*, Buc., Min., 1971 ● *Varia* șvol. II, precizuni și controverse, Buc., Em., 1972 (vol. este prevăzut cu un indice de nume) ● *Varia*, vol. II, studii și observații critice, Buc., Em., 1973 (vol. este prevăzut cu un indice de nume) ● *Analize și sinteze critice*, Craiova, Scr. Rom., 1973 ● *Reflexe și interferențe*, Craiova, Ed. Scr. Rom., 1974 ● *Poezia românească contemporană, 1950-1975*, vol. I (*Generația vârstnică*) - II (*Generația mijlocie, Generația tânără*), Buc., Em., 1975 ● *Istoria literaturii române de la origini până la 1830*, Buc., 1977 ● *Introducere în opera lui Vasile Alecsandri*, Buc., Min., 1978 ● *Permanențe românești*, Buc., 1978 ● *Valori clasice*, Buc., Alb., col. "Lyceum", 1978 (cupr. studii despre: cronicari, V. Alecsandri, M. Eminescu, Ion Creangă, I.L. Caragiale, românul românesc, G. Calinescu) ● *Marginalia*, Buc., Em., 1980 ● *Debuturi*, Buc., CR., 1981 (cronici la cărți de debut, organizate în trei cap.: *Critica și istoria literară, Prozatori, Poeți*) ● *Istoria literaturii române de la început până azi*, Buc., Univ., 1981 ● *Discursul critic*, Buc., Em., 1987 ● *Critici și metode*, CR, Buc., 1989 ● *Surzătorul Alecsandri*, Buc., 1991. ROMANE. *Cearta*, Buc., Em., 1969.

* Al. Piru a colab. la *Istoria literaturii române* (realizată din inițiativa Academiei), a conceput manuale școlare, a îngrijit și prefațat ediții din Mihai Eminescu, Ion Creangă, G. Ibraileanu, Tudor Arghezi, I.A. Basarabescu, George Bacovia, Emil Botta, G. Calinescu (inclusiv controversata ediție a II-a, rev. și ad., a *Istoriei literaturii române de la origini până în prezent* din 1982) ș.a.

păcatele limbii

de
Rodica Zafiu

CU RISCUL de a insista prea mult asupra unei anumite zone a limbajului contemporan, revin asupra acelei părți din terminologia computerului și a Internetului pe care foarte mulți dintre vorbitorii nespecialiști sînt nevoiți să o folosească frecvent, în legătura cu activități curente: redactarea unor texte, folosirea poștei electronice, căutările în Internet. Așa cum am mai arătat și altă dată, fixarea terminologiei e în acest domeniu un fenomen în curs, cu numeroase ezitări și dezvoltări imprevizibile.

În limbajul de specialitate s-a impus desemnarea textului, a imaginii, sau a sunetului care poate fi trimis împreună cu un mesaj al poștei electronice prin termenul englezesc *attachment*. Cuvîntul nu e tocmai ușor de preluat în română (cel puțin prin nonconcordanța dintre scriere și pronunțare), de aceea nu e surprinzător faptul că se încearcă o traducere, o adaptare, sau o înlocuire a sa. Legătura dintre verbul englezesc *attach* și verbul românesc *a atașa* se face imediat, dar nu e la fel de ușor de găsit un nominal corespunzător lui *attachment*. Echivalentul tehnic, preferat în descrierile serioase, este o sintagmă: *fișier atașat* - "se activează la deschiderea fișierului atașat" (*Capitala*, 25, 2000, 11); "nu există nici un pericol dacă fișierul atașat nu este deschis" (*Evenimentul Zilei* 2406, 2000, 12). E însă puțin probabil ca varianta colocvială a limbajului informatic să accepte cu ușurință o sintagmă, cînd ar putea folosi mai comod un singur termen. Alte două soluții în circulație - *ataș* și *atașament* - nu mi se par prea fericite. Ambele sînt încă solid asociate cu sensurile lor mai vechi: tehnic, în cazul lui *ataș* ("anexă de metal prinsă lateral de o motocicletă", DEX), psihologic în cel al lui *atașament* - "afecțiune (puternică și durabilă)", *ib.*. Am crezut inițial că primul termen are mai multe șanse de a dezvolta noul sens, prin metaforă: *atașul* e totuși un obiect anexat, adăugat altuia. Opțiunea pentru *atașament*, în schimb, la care diferența dintre vechiul și noul sens e mult prea mare, mi se părea posibilă doar cu intenție glumeață, parodică: bazată pe o ironie disponibilă de a copia cît mai fidel termenul englezesc. Evident, competiția terminologică e deschisă: în teorie, e posibilă și alegerea cuvîntului

"Atașament"

tului *anexă* - poate cea mai potrivită traducere, dar cu șanse reduse tocmai pentru că, în măsura în care se integrează mai bine românei, se și depărtează de omogenizarea internațională a limbajului informatic. E interesantă, de altfel, examinarea situației din alte limbi românești: decizia de a traduce terminologia engleză conduce în mod previzibil la apariția în glossarele franceze a unor termeni ca *annexe*, *fichier attaché* (și chiar a dubiosului *pièce jointe*); realitatea textelor demonstrează totuși că englezismul *attachment* circulă; ba, mai mult, e reperabilă chiar adaptarea parțială *attachement* ("envoyer un mail avec un *attachement*"). Mult mai puțin puristă, italiana acceptă englezismul *attachment*, dar îl concurează prin termenul (de sursă administrativă) *allegato* (anexă la o scrisoare); în spaniolă e recomandat *anexo*, dar în texte apare și "*el attachment*". Din păcate, n-am reușit încă să aflu care este propunerea "oficială" pentru română, respectiv traducerea termenului în noile versiuni ale programelor de poștă electronică lansate pe piața autohtonă: evident, acestea - dacă se impun - au cele mai mari șanse să răspîndească o formă sau alta.

Un rapid sondaj în Internet pare să indice în textele românești actuale o prezență constantă a englezismului, adaptat morfologic: "nu toți au reflexul de a se feri - de a nu deschide *attachment-urile* e-mail decît după ce au fost filtrate" (unitbv.ro); "deschiderea *attachment-ului* duce la propagarea virusului" (umfcv.ro). În mod previzibil, se înfîlnește des și sintagma *fișier atașat*: "Să vedem acum ce faceți dacă primiți un mesaj cu un *fișier atașat*" (timp.ebony.ro); "Articolele pot fi trimise și prin e-mail, sub formă de *fișier atașat*" (cantacuzino.ro). În schimb, *ataș* e foarte rar: "Nu deschideți un *ataș* dacă nu-l așteptați. Și înainte de rularea oricărui *ataș*, salvați-l pe disc" (robertsoft.go.ro). Marea surpriză mi se pare însă frecvența termenului *atașament*, în contexte care nu par să indice nici un fel de nuanțe ironice: "Dacă există o agrafă în dreptul mail-ului, înseamnă că acesta conține un *atașament*. Făcînd click pe *atașament*, îl deschideți într-o fereastră nouă. (www.resita.com.ro); "trimiteți CV-ul sub formă de *atașament*" - myjob.ro; "ca *atașament* al unui e-mail" (express.ro). Forma e folosită chiar într-un spațiu specializat, care oferă servicii de poștă electronică: "Mesaj necitit, cu *atașament(e)*" (email.ro). Pînă la urmă, s-ar putea ca și în acest caz obișnuința să-și spună cuvîntul și, peste o vreme, soluția "*atașament*" să ni se pară normală. ■

cerșetorul de cafea

de
Emil Brumar

La o nimfoaică

Puterile cum îmi scad,
Subțiri-s ca apa-n vad.

Simțurile cum se duc,
Rămîn păpădie cuc.

Mintile cum se închid,
Sînt ca ușa prinsă-n zid.

Nici tu broască, nici tu chei,
Nimfoaică, să mă deschii!

Și să-mi intri cu lumini
În spatele ochilor plini
De smîntîne și rășini...

FĂCÂND ORDINE în hîrtii, cît pe-acî să rup ilustrata germană... Trei regi, - domul din Köln, 1181-1233, trimisă de Negoșescu pe data de 29 aprilie 1980, Köln.

O parte este indescifrabilă. Atît din cauza scrisului grăbit, nervos cît și din pricina cartoului scămășat de uzură...

Deslușesc anevoie: "...Am cerut adresa voastră de la Ua și Doinaș, dar abea cum îmi... (necitet)... constatări această adresă sugubeață pe care o încerc: șugubeață pentru voi doi, bieți primitivi. E ora 16, în sfîrșit un pic de soare, mă pregătesc s-o iau pe Rin, dar înainte ascult la radio Der Tag des Gerichts de Georg Philip Telemann, după ce la ora 14 am auzit Te-Deumul de Bruckner, iar cînd mă întorc, un concert (indescifrabil)... Bach, Debussy, Schoenberg, Weber, iar înainte de a mă culca, Oda Ceciliei de Haendel și concertul pentru orgă și orchestră de Francis Poulenc (lapsus, zice Freud, că vine, că mă gîndeam la „orchestră”, cînd scriam cuvîntul): asta e o zi „normală”, adică săracă, banală, cu muzică. La cinema se dă „Caligula” cu P. O'Toole, se zice că e o mare Schweinerei sado-mazochistă pentru bătrîni libidinoși. Vă sărut cu drag și pe curînd!!! Nego (VAMPIR, cu majusculă)

Curioasă soarta acestei cărți poștale cu cei trei regi cu figurile lor aurii ce pot fi văzuți în Domul străvechi... Rinul, umflat, e gata-gata să se reverse, să inunde bordeiul uriaș de piatră, gotic, în care frigul medieval domnește încă și în toiul celor mai calduroase zile ale verii.

Totdeauna pe Nego l-am certat pentru incapacitatea lui de a face, de a scrie, în mod real, sau adevărat, o corespondență, tot timpul fiind livresc, „cultural”, lucru de care amîndoi avem oroare de fapt, deși... Observația cu Poulenc și cu aluzia la Freud și la „orchestră” pe cînd nota cuvîntul dă scrisorii deodată o notă frivolă simpatcă... nu știu cum să

spun.

Plimbându-se singur pe malul Rinului, Nego cu siguranță recita poezii de Rilke sau alții... Cum mi se întîmplase și mie, într-o zi, după ce ieșisem din Domul copleșitor și o luasem în jos pe Rin, recitînd... versurile lui Apollinaire... reproduc în proză... Rinul, greu, ca un zeu clasic, bărbos, întorcându-și spre mine fața ruiselândă... *ruisselante*, simplific.

Adevărul e că *noi...*, cum să ne zicem noi, dacă nu scriitorii... anormalii, pierduții, rătăciții în existență, trăim din astfel de aluzii, din crâmpie de cuvinte nemuritor îmbrinate ca

vedeți și pagina cu scrisul caligrafic, limpede, de gramatic, reproducînd versurile virgiliene ale epopeii. Dacă ați pătrunde, o clipă, în acest Sanctuar, ați pricepe mai mult chiar decît încearcă să ne transmită, după două mii de ani, să ne pună în vedere însuși Virgilius, în contrast cu specia brutală a producătorilor de istorie, - politică... militară... umană, în general.

„Haec super arborum cultu pecorumque cantabam,/ Et super arboribus, Caesar dum magnus ad altum/ Fulminat Euphratem bello, victorque volentes/ Per populos dat jura, viamque affectat Olympo...

Așadar:

Cîntam aceste versuri despre cultura câmpurilor și despre îngrijirea turmelor și despre cultura arborilor, în timp ce marele Caesar arunca trazenetele războiului său aproape de Eufratul cel mare, și, biruitor, dă legi popoarelor, celor ce vor să-l asculte.

În acest timp, dulcele Parthenope, (Neapolul n. n.) mă hrănea pe mine, Virgilius, înfloritorul, cu învățămîntele unui răgaz lipsit de glorie, pe mine care m-am amuzat (qui lusi)... să repet cîntecele păstorilor, și care, încurajat de tinerețea-mi, te-am cîntat pe tine, Tytire (Tityrus) la umbra unui fag stufos.

Să nu ne mirăm că grandoaarea omenească se arată deopotrivă în faptul, în sentimentul pașnic, agrest, în ce ni se pare mai puțin vrednic de luat în seamă, față de actele zgomoatoase, răsunaătoare, ale câmpurilor de luptă, ale înfruntărilor politice cucerind lumii atenția...

Pe cînd, viața... lucrul adevărat, pe care, datorită simplității, nici nu le mai sesizăm, ...trec, pot trece... ca niște *evenimente* complet intime; ...pot trece ca și inexistente, dacă nu ar fi arta și nu le-ar înregistra ochiul, măsura, simțirea artistului inefabil... ■

prepeleac

de
Constantin Țoiu

Ilustrata germană

portalurile unei catedrale din secolele *intunecate*, posomorâte, de atîta credință și gravitate spirituală...

Ce să-i faci, dacă și marii clasici ai omenirii, cum e de pildă Virgilius, își închipuie și gîndesc cu totul altele pe cînd conducătorii cei mari de popoare fac istorie, croind lumii alte și alte părți glorioase, cum este acest pasaj nemuritor din *Georgicele* lui Virgilius, cartea a patra, pe care l-am notat cu cerneală neagră pe o coală de hîrtie îngălbenită, gata să se rupă precum cartonul ilustratei lui Nego cu cei trei regi-impărați înmuiați în aur.

Ascultați ce însemnam eu pe hîrtie în anii 50, cei mai apăsători... Dacă ați putea să

Ileana Vrancea

Disocieri și incompatibilități față de memoria „sovietologică” a holocaustului negru și roșu

Despre epiloguri și replici la *Coerența unui fals în desfășurare* (sau cum se fabrică antisemiți din adversari activi ai antisemitismului, și cum se fabrică apărători ai evreilor din promotorii antisemitismului nazist și comunist), text apărut concomitent în *DIALOG* (Dietzenbach), 220/1999 și ROMÂNIA LITERARĂ, 34/1999

Articolul la ale cărui epiloguri și replici se referă actualele rinduri, rețea parțial o temă abordată în anii '89-'93 în *Dialog* și Agora: tăcerea intelectualului democrat din România de azi în fața bibliografiei de dezinformare exportată în Occident asupra istoriei trecute și prezente a țării. Texte semnate de americani, francezi, israelieni, elimină statul de drept/militantismul democratic din istoria României și componența nazistă/exterminatoare din totalitarismul comunist: începând cu pașoptismul, societatea și intelectualitatea sînt asimilate cu naționalismul antisemit/gardismul/inapoierea semicolonială, iar regimul comunist cu democratizarea și modernizarea societății. Fără comunism, intelectualitatea reinvie antisemitismul și extrema dreaptă, prezentate drept unica ei tradiție, pe care comunismul ar fi prohibit-o.

Acest „model analitic” nu este aplicat doar la România. Falsificarea capitolului românesc face parte din ramura „sovietologiei” occidentale axată de câteva decenii pe „conceptualizarea comunismului modernizator”, reprofilată pe postcomunism.

La antipodul sovietologiei faptelor axată pe exterminarea potențialului democratic și pe terorismul concentraționar, „sovietologia” care idilizează terorismul comunist „pe lagăr”, prezintă însă o particularitate în idilizarea capitolului românesc al tragediei: este singurul care, pe lângă cosmeticizarea liderilor angajați în politica Holocaustului Roșu, sau în genocid ori pogrom sub același standard (Gheorghiu-Dej, Ana Pauker, Nicolae Ceaușescu, Ion Iliescu), conține exonerarea liderului angajat în inițierea Holocaustului Negru – Ion Antonescu.

Două elemente au conferit credibilitate exonerării „sovietologice” a Mareșalului:

1) Alinierea sub egide universitare occidentale la normativul istoriografiei comuniste românești, care a ras din istoria țării atît deciziile antonescine în urma cărora o parte din evreii români a fost exterminată, cît și dovezile presiunilor exercitate asupra lui Antonescu de factori interni și externi, datorită cărora cealaltă parte a rămas în viață. Informația directă asupra ambelor aspecte, publicată în 1949 la Paris de Alexandru Șafran, ca și informația directă rămasă inedită (jurnalul lui W. Filderman aflat în arhivele «Yad Vașem»), nu sînt menționate nici azi, deoarece conțin date indezirabile pentru „sovietologia” occidentală care idilizează comunismul: ele atestă că atît timp cît elitele democratice, bisericesti n-au fost exterminate sau împinse în exil, liderii evreimii destinate exterminării au avut la cine apela: ca la apelul lor, Casa Regală, șefii partidelor democratice dizolvate, președintele Înaltei Curți de Justiție, Comitetul Crucii Roșii Române, înalți prelați ai Bisericii Ortodoxe Române și-au asumat riscul de a exercita presiuni asupra lui Antonescu, reușind cu greu să frîneze la jumătatea drumului procesul de exterminare a evreimii române, inițiat înainte și independent de „soluția finală” hitleristă, și neinfluențat de mersul războiului. Documentele asupra acestor presiuni impun comparația implicită cu statul totalitar comunist, care a anihilat elitele democratice, bisericesti, și unde însăși ideea de a cere Conducătorului să-si oprească politica lagărelor și închisorilor de exterminare, este de domeniul suprarealismului. Era deci firesc ca „sovietologia comunismului modernizator” să se alinieze la îngroparea datelor reale și să-i atribuie lui Antonescu rolul de „salvator al evreilor”.

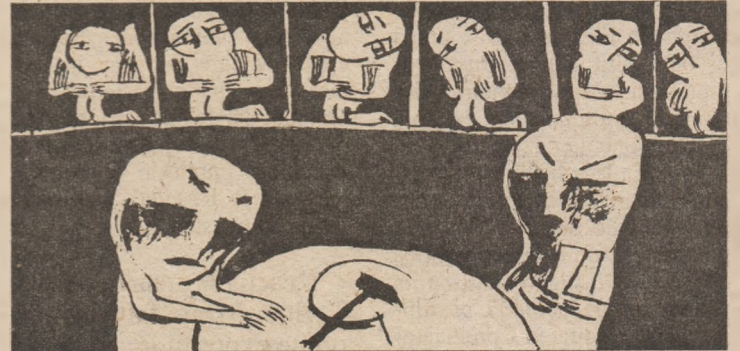
2) Al doilea element, hotărîtor în asigurarea

credibilității acestui fals, îl constituie faptul că autorii occidentali care s-au aliniat la absolvirea Mareșalului de crime de război reprezintă prin etnie partea victimei. De la dl Stephen Fischer-Galați, profesor de istorie la Universitatea din Colorado, care în 1970 elogia «faptul demn de relevat că Antonescu nu a preluat moștenirea rasistă, antisemită a Gărzii de Fier», spre deosebire de «intelectualii români care erau în genere antisemiți», continuînd cu reprezentanți ai Autorității israeliene „Yad Vașem” care ofereau în 1982, 1984, 1986 certificate similare, acești predecesori ai dlui I. C. Drăgan au fost citați în sprijinul negaționalismului comunist și a reabilitării Mareșalului, și înainte și după 1989.

Cu această moștenire (acreditată și în prestigioase periodice evreiești de circulație internațională), capitolul românesc al „sovietologiei” occidentale a „comunismului modernizator” s-a reprofilat pe „postcomunism”. Rolul de „apărători ai evreilor” de „pericolul extremei drepte” (care ar fi „venit din interbelic”) a fost atribuit liderilor comuniști care lansau în 1990 instigarea rasistă și glorificarea Mareșalului în oficiul guvernamental Azi. Antisemitismul și „rinocerizarea” au fost atribuite intelectualilor în genere și nominal celor care denunțau propaganda antisemită lansată de guvernamentalii comuniști implicați public în batjocorirea memoriei victimelor purificării de rasă și de clasă: primul președinte al României postceaușiste și colaborator al armatei de un justificator al holocaustului „negru” – I.C. Drăgan, și au jugulat în același timp orice tentativă de aducere în justiție a executorilor holocaustului „roșu”.

Nici moștenirea capitolului românesc al „sovietologiei” occidentale a „comunismului modernizator”, nici consecvența implicare a acestei „sovietologii” în demonizarea democrației și idilizarea guvernanților comuniști de după '89 negatori ai holocaustului „negru” și „roșu”, nu au trezit curiozitatea intelectualului român adversar al celor două totalitarisme, surprins doar de falsificarea propriilor texte menite să-l transforme în „rinocerizat”. Consecințele acestei „auto-ghettoizări” sînt sumar exemplificate în capitolele articolului de față:

1. Falsificarea de date și divergența de idei.
2. Adresantul divergenței de idei: intelectualul respectat care reacționează doar după mistificarea propriilor texte.
3. Reacția la „cazuri” de rinocerizare fabricată omite exportul imaginii de rinoceri „moderați”, demonizarea democrației și a „interbelicului”. Exonerarea lui Antonescu „vine din interbelic”? „Pozițiile extreme drepte” au început „să se furișeze după 1996”?
4. Un consens de rău augur: scoaterea din cauză a sursei interne de lansare a dezinformării.
5. Incompatibilități.
6. Ce răspund semnatarilor de texte profilate pe combaterea antisemitismului, cînd li se citează datele idilice oferite asupra Holocaustului Negru și Roșu și asupra rinocerilor guvernamentali ai României?
7. Reperul Ion Petrovici în dictaturile românești.
8. Eichmann, „amicii” și tăcerea istoricilor.
9. „Sfera Politicii”?
10. „Sovietologie pas morte, lettre suit”.

Motto: «Despre ce fel de „stînga” este vorba? [...] Nu pot să uit valul de minciuni care în tot timpul Războiului Rece acoperea ororile și teroarea, iar alții le justifica» (Virgil Nemoianu, *Stînga occidentală și intelectualii români, în Tradiție și libertate*, 2001, pp. 105-106.

Falsificarea de date și divergența de idei

ÎNTRE cele două domenii nu există nimic comun, deși falsificarea de date se pretinde parte într-un „conflict de idei”. Lansarea în Occident drept informație, sub semnături care se revendică din stînga antibolșevică, a textelor care cosmeticizează rinocerii guvernamentali ai României, roșii și negri, și fabrică „rinocerizați” din adversari activi ai rinocerilor (operații citate parțial în *Coerența unui fals în desfășurare*), nu își asumă o divergență de idei: ci o substituie de roluri. Odată expusă, îi descalifică pe semnatarii dacă nu dovedesc printr-un răspuns la obiect că falsurile citate nu există în textele lor: Ceea ce, după cum vom vedea, nu au putut dovedi.

La polul opus se situa în articolul meu divergența, continuată în aceste rinduri, față de o poziție controversabilă: tăcerea prin care intelectualul român de azi conferă credibilitate dezinformării difuzate în Occident – temă care nu implică un „răspuns”. Timpul „alege” una sau alta din pozițiile divergente, și de aceea textul de față este scris cu o deliberată distanțare în timp: timpul a confirmat și „desfășurarea” falsificărilor care rescriu istoria prezentă a României prin substituirea de roluri amintită, și „lehamitea” cu care s-au acomodat cu această rescriere chiar aceia care i-au diagnosticat esența.¹⁾

Cît despre divergența expusă de un confrate care trăiește în afara granițelor țării, se știe că ea este determinată și de unghiul de

vedere impus de expatriere: eficiența dezinformării este atestată în mediul democrației occidentale caruia îi este destinată.

Adresantul divergenței de idei: intelectualul respectat care reacționează doar după mistificarea propriilor texte

Înainte de a mă referi la răspunsurile alături de obiect ale unor semnatarii de date false citate în *Coerența unui fals în desfășurare*, amintesc că adresantul generic al acestui articol este confratele meu respectat, care în 1998 ia drept o noutate „surprinzătoare” substituirea de roluri amintită mai sus, deși ea este difuzată în Occident de peste patru decenii de dezinformarea comunistă reprofilată pe „post-comunism”. La cunoștința intelectualilor din țară a ajuns însă abia atunci cînd a fost lansată la ei acasă, în *Sfera Politicii*. Or, singura noutate adusă în bibliografia de dezinformare de revista menționată constă în trecerea de la stigmatizarea generală a intelectualității democratice la stigmatizarea personală a unor intelectuali democrați de azi, decretați antisemiți prin sfîrtecări de texte și prin «se pare». Falsificarea de texte concrete „ilustra” însă falsul demult acreditat prin sentințe generalizatoare: lucrări semnate de autori occidentali (din care am citat deseori) elimina regimul democratic din istoria României, a cărei intelectualitate, începînd cu pașoptiștii, o asimilează cu «naționalismul turbat» și antisemitismul.

(Continuare în pag. 14)

NOTE

¹⁾ Mă refer, de exemplu, la articolul dlui Manolescu din R. L. (27 nov./2001), care vede în recenta blamare de către premierul român a glorificării lui Antonescu, „sfîrșitul unei ambiguități”, rezultată din „politica ambiguă din primii șase ani de după Revoluție”. Care „ambiguitate”? Dl Manolescu a consemnat la timp implicarea publică a primului Președinte post-ceaușist în lansarea drept supporter și consultant a unui I. C. Drăgan – glorificator al Mareșalului și prozelit al Holocaustului hitlerist.

Disocieri și incompatibilități față de memoria

(Urmare din pag. 13)

COMUNISMUL ar fi avut un rol «modernizator» într-o țară unde Garda de Fier ar fi fost unica «școala spirituală». Regimul comunist și în mod simetric dictatura antonesciană sint curățate de componenta nazistă, deși nu informația le-a lipsit semnatarilor.²⁾ Lagărele/inchisorile de exterminare de după '47 nu sint pomenite. Nimic despre politica de stat de instigare antisemită promovată de *Scinteia*, ci dimpotrivă: acreditarea Conducătorului comunist care «interzice ferm orice manifestare antisemită», acreditarea reabilitării lui Antonescu inițiată de istoriografia de partid.

Și după '89 în contrast cu publicistica democrată din țară și din exil, textele de dezinformare acreditate în Occident (și nu doar „noutatea” din *Sfera Politicii*), omit propaganda guvernamentală care a inițiat în '90 glorificarea lui Antonescu din primele numere ale oficiosului *Azi*, după cum omit campania lansată de *Azi* împotriva intelectualilor și a liderului opoziției democratice Corneliu Coposu, care au denunțat «filonazismul» inițiativei. Pe calea reabilitării lui Antonescu deschisă cu violență de mass media guvernamentală, urmată mai târziu de presa „absolut independentă” a Securității, au pășit apoi pașnic și reprezentanți lipsiți de prestigiu ai opoziției democratice; ei n-au avut însă la dispoziție uriașă forță de difuzare asigurată de mass media guvernamentală. Cu toate acestea (il citez pe A. L. Zissu care semnală în 1946 fenomene similare), dezinformarea tace titlul «foaii oficiale» și numele «înalțului demnitar» care «au făcut pirtia» în «otrăvirea din nou a țării» cu instigarea antisemită, pentru a atribui inițiativa unor «bieți epigoni» din opoziția democratică (*Năpırca a făcut pui*).

Timp de decenii, lucrările occidentale care acreditează mistificarea de date exportată de regimul comunist «modernizator» au fost ocrotite de ignorarea sau tăcerea forțată a intelectualilor din țară, și de tăcerea liberă a istoricilor români din exil.

După '89, un singur articol a semnalat în țară, în treacăt³⁾, «drumul greșit al sovietologiei» aplicate și la România, cel semnat în '96 de dl Șerban Orescu în „22”. Dar, pomenind «așanumitul model al comunismului modernizator de care a avut parte și comunismul românesc în mai toate analizele apărute în Occident după 1960», drept «una din cele mai periculoase erori ale politologiei occidentale aplicate la comunism», impor-

tantul text al dlui Orescu face abstracție de un fapt esențial: autorii americani menționați de d-sa (Kenneth Jowitt, Trond Gilberg) și mulți alții nementionați, s-au aliniat pe «drumul greșit pe care mergeau în cea mai mare parte sovietologii», preluând datele false asupra istoriei comuniste și precomuniste a României publicate de propagandistii PCR, citați adesea cu elogii bombastice.

Reacția la „cazuri” de rinocerizare fabricată omite exportul imaginii de rinoceri „moderați”, demonizarea democrației și a „interbelicului”. Exonerarea lui Antonescu „vine din interbelic”? „Pozițiile extremei drepte” au început „să se furișeze după '96”?

LIDERII guvernamentali implicați public din 1990 în inițierea și apărarea instigării antisemite/șovine figurează în documente de referință acreditate în Occident „pentru istorie”, dar total ignorate în țară (Rezoluții ale Camerei Reprezentanților, rapoarte la conferințe internaționale în USA, Franța, Israel), drept niște „moderați”, „intimidați” de propaganda antisemită a unor „marginalizați”, care ar fi „acaparare spectrul politic așa-zis democrat”. „Pernicioasa eroare a sovietologiei” reprofilată pe „post-comunism” acreditează comunismul drept un regim care ar fi „prohibit” propaganda antisemită: ea „răbufnește spontan” în „post-comunism” pentru că ar veni „din interbelic” (formula oferită drept echivalentul iadului în istoria României). De vină ar fi „libertatea presei în democrație”, după cum sub Ceaușescu de vină ar fi fost „desființarea cenzurii”.

Străinii necunoscători ai istoriei României cărora le este destinată această minciună, o cred. Dar nici noile generații de români nu au de unde să știe citind tipăriturile de după '89, că „în interbelic” a existat o bogată publicistică democrată, în care denunțarea instigării antisemite constituie parte integrantă a apărării valorilor românești respinse de naționalismul primitiv, pe când sub comunism, prohibită a fost nu instigarea antisemită și naționalismul primitiv, ci replica împotriva lor. Legatul civic al militantismului democratic românesc nu constituie azi o prioritate în programul editurilor și al periodicelor. În urmă cu două-trei decenii, strădania criticilor/ editorilor care sub hărțuiala cenzurii și a presei securiste au scos la lumină, cel pu-

țin parțial, direcțiile democratice din „interbelic”, s-a bucurat atunci în principalele reviste ale Uniunii Scriitorilor de mult mai multă atenție decît se acordă acestei tematici cruciale astăzi.

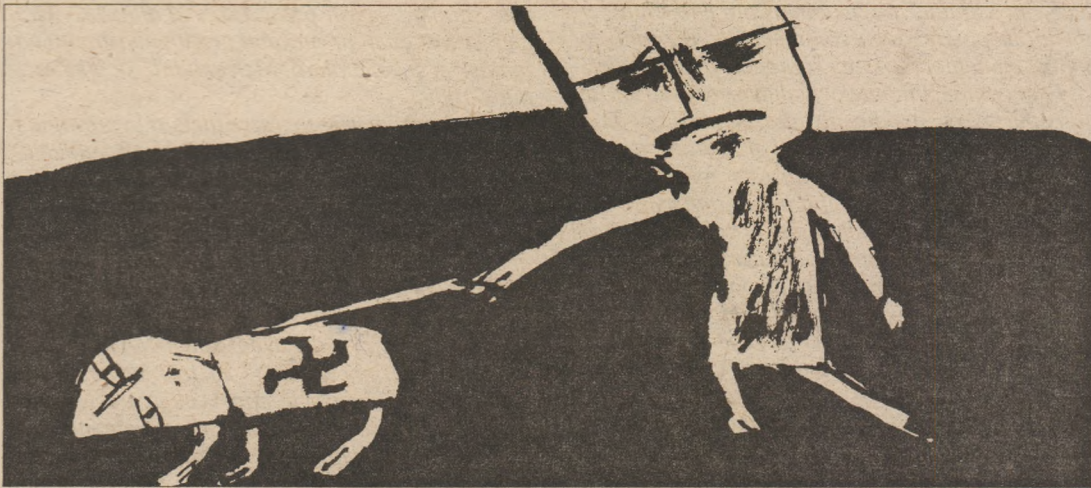
Acest gol, izbitor în bibliografia asupra României apărută în limbi de circulație în Occident (unde textele lui Virgil Nemoianu constituie o excepție), confirmă implicit prezentarea liderilor comunisti drept unicii garanți ai „stabilității” într-o țară amenințată de moștenirea emanamente legionară a „interbelicului” și de antisemitismul „spectrului politic așa-zis democrat” de azi. Faptul că reabilitarea lui Antonescu lansată în

alegeri a Convenției Democratice pro-Occidentale», ajungînd «să penetreze întreg spectrul politic românesc». Lista „antise-miților” lansată în *Sfera Politicii* este îmbogățită cu noi și spectaculoase falsificări de texte.⁴⁾

Un consens de rău augur: scoaterea din cauză a sursei interne de lansare a dezinformării

CEEA ce nu era de așteptat este consensul prin care replicile unor personalități ale intelectualității democratice (incluzînd și victime ale „falsului în desfășurare”) au

din *Le Monde*, și cele la adresa postului de radio *Deutsche Welle* (care atribuiseră unui articol din *Neue Zürcher Zeitung* incriminări personale pe care nu le conținea în mod explicit), extrag exportul „cazurilor” de antisemiți fabricați, din contextul în care ele constituie doar o ilustrare: asimilarea întregii istorii a intelectualității române cu naționalismul antisemit. Ambele falsuri sint improspătate în *Les Temps Modernes* de articolul din *Sfera Politicii*, care reprezintă în genere «les intellectuels roumains du passé, depuis le moment de la formation et jusque dans le période de consolidation de la culture roumaine

'90 de guvernamentalul *Azi* nu «vine din interbelic», ci din moștenirea istoriografiei comuniste, dezvoltată de imensa forță de penetrație de care dispune mass media controlată și azi de staff-ul FSN-ist, este trecut sub tăcere și de către întocmitorii listelor de «antisemiți potențiali» oferite lumii, și de către «antisemiții potențiali».

Era deci de așteptat ca sub scutul tăcerii față de exportul falsului generalizat, care inocentează rinocerii guvernamentali și demonizează democrația, acreditat de multă vreme în Occident, să devină credibil și falsul particularizat care fabrică „rinocerizați” din actuali adversari ai rinocerilor. Era firesc ca substituirea de roluri lansată în '98 de *Sfera Politicii*, să fie adusă ritmic în atenția lumii, după *Marianne* și *L'Arche* în '98, în *Neue Zürcher Zeitung*, la radio *Deutsche Welle*, în *Les Temps Modernes* în '90, în *Le Monde* în 2000, în *East European Perspectives* în 2001: din acest buletin al posului Europa Liberă, care nu menționase niciodată avalanșa propagandei pronaziste lansată de mass media guvernamentalilor comunisti din '90 în frunte cu *Azi*, aflăm că «pozițiile» și «spiritul extremei drepte» ar fi început «să se furișeze» (*have been creeping*, subl. mea) în organizații și publicații abia în '96, «ca urmare a victoriei în

scos din cauză sursa internă a minciunilor, blamînd în schimb reclama lor în recenzia din *Le Monde* (vezi „22”, nr. 5, 6, 7/ febr. 2000). Obiectul recenziei era însă textul din Sfera Politicii (tradus în *Les Temps Modernes*), semnat de redactorul șef adjunct al Suplimentului revistei (G. Voicu) și clonat după „tragicomedia” semnată în aceeași revistă de analistul principal al Europei Libere (M. Shafir); clona exportată în *Les Temps Modernes* lărgeste lista antisemiților fabricați inițial, și alături de Nicolae Manolescu, Dorin Tudoran, îi include pe Monica Lovinescu, Gabriel Liiceanu. Acest text nici nu este pomenit, decît pentru a fi considerat cu totul onorabil; «un articol mai nuanțat», căruia recenzia i-ar fi «trădat nu numai spiritul, dar și litera», deoarece cita-tele ar fi fost «incorecte?»⁵⁾ «Nuanțatul» articol cuprinde întocmai nu doar stigmatizarea lui Liiceanu citată în *Le Monde*, ci și stigmatizarea necitată a listei lărgite de adversari ai antisemitismului, plasați în tabăra antisemiților, «de l'autre côté de la barrière». În această absolvire a sursei interne care lansează în lume liste de antisemiți fabricați, face excepție replica lui Andrei Cornea.

În schimb, un alt consens nu este de nimeni încălcat. Toate aceste replici, și cele la recenzia

moderne, «et jusqu' aux intellectuels de l'entre-deux-guerres», minăți de antisemitism, «une maladie généralement ignorée». Semnatarul acestei generalizări, citată pe larg în *Coe-rența...*, neagă azi că i-ar aparține, și dacă îi este amintită fără a-i fi citată, își exprimă «perplexitatea»: «cum adică, dacă i-am criticat pe cei doi „corifei” [lista de „antisemiți” este redusă la Liiceanu și Manolescu], întreaga cultură înaltă din toate timpurile e marcată cu stigmatul antisemitismului?»⁶⁾ Drept care atribuie celui care a amintit generalizarea «un raționament tipic conspiraționist»⁷⁾.

Tăcerea față de această veche generalizare acreditată în Occident, de care actualii ei difuzori „se scutură”, asigură un spor de credibilitate „cazurilor” de antisemiți fabricați.

Incompatibilități

LA ACEST spor de credibilitate conferit nea-devărului contribuie din plin și ipostaza atribuită celor care-l difuzează, investiți (chiar de către victime ale falsificării) cu o «suprasensibilitate la manifestări antisemite» – fapt «pe care avem obligația să-l înțelegem în toată drama lui în cazul evreilor», «după trauma „soluției finale”». Evident că avem obligația nu doar să înțe-

„sovietologică” a holocaustului negru și roșu

legem, ci să ne însușim supra-sensibilitatea la manifestări antisemite și la orice manifestări de ură etnică. Suprasensibilitatea aceasta, dacă există, constituie o virtute civică, la evrei și la ne-evrei. Numai că invocarea «suprasensibilității la manifestări antisemite» se potrivește ca nuca-n perete la bibliografia celor care, trecând sub tăcere inițierea instigării antisemite prin pozițiile publice și mass media guvernamentală a liderilor comuniști de după '89, au lansat în iulie și octombrie '98 în *Sfera Politicii* (M. Șafir și G. Voicu) fabricarea de antisemiți din adversarii activi ai propagandei antisemite. Și tot ca nuca-n perete se po-

mâni»; nici atunci când Azi le reproducea cu elogiul manifestul electoral și în '91, și în '92, și (sărind peste lunga serie de nici-uri), nici în '98, când „marginalii” Petre Román (Președintele Senatului) și Ion Iliescu (Președintele PDSR) blocau cererile ministrului Justiției, de ridicare a imunității senatorului lider al PRM.

Aceia care au „tras alarma”, au fost nu numai scriitorii plasați în tabăra antisemiților de articolul din *Sfera Politicii* oferit cititorului străin, dar un număr atît de mare de intelectuali, în „22”, în *Cotidianul*, în *România Literară*, în *Cuvîntul*, în *Opinia Studentească*, în *Contrapunct*, în re-

mitismului ponderat, nerasist în esență», sub egida *Yad Vașem*.⁸⁾ În timp ce fabrica negători ai holocaustului prin citate sfirtcate, același semnatar, menționat fiind în două lucrări de informație bibliografică editate în limba engleză de Universitatea din Tel Aviv, coabitează fără proteste, ca vecin de pagină, cu mențiunea care-l prezintă pe I.C. Drăgan drept un simplu emițator de «note antisemite», deși acesta justifică holocaustul hitlerist. Un alt proaspăt îndurerat de amintirea Holocaustului, dl E. Reichman, îi identifică pe «purificatorii istoriei», reabilitatorii lui Antonescu, în „antisemiții” fabricați de Șafir-Voicu, deși nu antisemiții fabricați, ci dsa l-a purificat pe Antonescu, deplîngînd în presa franceză executarea lui.

Așadar, nu doar acuzarea de antisemitism a adversarilor antisemitismului (fenomen deloc nou) marchează incompatibilitatea rememorată sumar mai sus, ci reversul novator al acestei combativități deturnate, trecut sub tăcere: inocentarea rinocerilor guvernamentali inițiatori ai antisemitismului genocidar sau doar propagandistic. Ea reapare în forță și în textele care se vor un răspuns la *Coerența unui fals în desfășurare*. Le propun atenției⁹⁾, pentru că autorii lor fac parte din cadrele unor instituții prestigioase ale democrației occidentale: postul *Free Europe*, ziarul *Le Monde*, Centrul Internațional pentru Studiul Antisemitismului de pe limbă Universitatea Ebraică din Ierusalim. Asemenea texte oferă un reper instructiv pentru o mai realistă cunoaștere a efectelor de durată produse de girarea negaționismului comunist în numele democrației și combaterii antisemitismului. Pe acest teren cade azi apelul contra amneziei față de exterminarea de rasă și de clasă, care a marcat și România secolului XX. Exigența benefică a intelectualității democratice românești și evreiești, de a judeca Holocaustul Roșu cu aceleași norme juridice/morale aplicate

Holocaustului Negru, se află în stadiul pledoariei care convinge doar pe cei convinși. Mistificarea de date oferită lumii sub egide credibile, convinge și pe cei neconvinsi, că tragediile produse în România de statul pronazist și de statul comunist, fie că n-au existat, fie că au fost «motivate».

Ce răspund semnatarii de texte profilate pe combaterea antisemitismului, cînd li se citează datele idilice oferite asupra Holocaustului Negru și Roșu și asupra rinocerilor guvernamentali ai României?

DL ESKENASY nu răspunde nimic după ce i s-a citat în *Coerența...* prezentarea bibliografică amintită mai sus (semnată împreună cu dl Ancel), în care omite justificarea holocaustului hitlerist de către I.C. Drăgan. Nu răspunde nici cum se face că texte care îl exonerează pe Antonescu sub egida *Yad Vașem*, citate de Drăgan drept dovadă că nu s-a organizat un holocaust în România, pot deveni «documente valoroase despre holocaustul românesc». Nu aflăm nici de ce opera lui Drăgan este singură însoțită de această apreciere de valoare, neuzitată în lucrări de bibliografie, care oferă informații și nicidecum aprecieri:

În loc de răspuns, dsa îmi recomandă «folosirea unui dicționar al limbii engleze», pentru a învăța că «valuable documents» nu înseamnă «documente valoroase» ci «documente de importanță». Explicația este aidoma aceleia care nega publicarea de «informații necontrolate» despre Memorialul de la Sighet, zicînd că erau «informații neverificate»: în volumele dlui Drăgan nu există «valuable documents on the Romanian Holocaust», nici «importante», nici neimportante. Există negaarea Holocaustului inițiat în România, pe care autorii bibliografiei o trec sub tăcere,

laolaltă cu justificarea Holocaustului hitlerist, deși tocmai acest delict de excepție îi obliga să îl menționeze pe dl I.C. Drăgan într-o informație bibliografică.

Dsa nu răspunde nimic nici cînd i se citează substituirea de date asupra României oferită la un simpozion internațional pe tema «antisemitismul în Europa post-totalitară» (1992): trecînd sub tăcere oficializarea din 1990 de către președintele țării a unui prozelit al holocaustului hitlerist și inițierea propagandei pronaziste în mass media guvernamentală, dsa le-a înlocuit cu «încurajarea mai mult sau mai puțin discretă a mișcării de extremă-dreaptă», care ar fi fost provocată de un motor freudian: originea semi-evreiască a fostului premier Roman, «eu dezechilibrat» de complexul antisemit al evreului. În loc de răspuns, dl Eskenasy scrie că «formula eu dezechilibrat» nu-i aparține dsale, ci sociologului francez Chevalier, «parafrazat» de dsa. Nu sursa formulei este în chestie. Ci faptul că dsa, și nu Chevalier, aplică această caracterizare fostului premier, oferind psihanaliza «cazului Roman», în locul datelor concrete care atestă instigarea antisemită, antimaghiară, antițigănească inițiată în 1990 de politica de stat slujită și de dl Roman, și denunțată din 1990 – și nu «după șapte ani» – în publicistica democrată din țară și din exil.

FORMULELE dlui Volovici, de absolvire a Mareșalului de crime de război și a președintelui Iliescu de lansarea apologetilor Mareșalului, citate în 1993¹⁰⁾ fără ca dsa și alți semnatari să-și nege paternitatea citatelor, au fost aduse în actualitate de apărarea pe care le-a oferit-o dl Șafir în *Sfera Politicii*. Dl Volovici prezintă citarea în *Coerența...* a datelor false prin care-l apăra apărătorul dsale (datorită căruia recitez datele false publicate de dsa) drept ratarea unui prilej de «dezbatere» a unor pașnice «teme și întrebări posibile», înlocuite cu «rechizitorii comuniste». Ca atare, nu răspunde nimic la citarea rechizitoriilor ne-comuniste publicate de dsa împotriva «gândirii românești» în genere, a «intelectualilor români» în genere acuzată în 1990 de a fi «evitat timp de decenii să publice adevărul despre Holocaust»: adică de a fi «evitat» să publice sub cenzura comunistă, «adevărul despre Holocaust», pe care dsa l-a mistificat sub egida *Yad Vașem* necenzurată de nimeni. Sub acest gir a oferit dsa istoricilor români caracterizarea Mareșalului drept «adept al antisemitismului ponderat, nerasist în esență»¹¹⁾.

trivește la bibliografia celor care le-au compilat sau recenzat producția în presa occidentală: nici unul dintre ei, evreu sau ne-evreu, nu s-a simțit „traumatizat” și n-a publicat nimic atunci cînd guvernamentalul Azi și televiziunea guvernamentală inițiau în aprilie '90 negarea genocidului transnistrian și reabilitarea lui Antonescu; nici atunci cînd dl Ion Iliescu îl lansa pe adeptul „soluției finale” hitleriste dl I.C. Drăgan, drept supporter în tribuna electorală din mai '90; nici atunci cînd mercenarii hitleristului, instigatori la pogrom, erau elogiați în martie '91 pe prima pagină a oficiosului Azi, care le publica fotografia «pentru curajul de a spune răsplată că sînt ro-

vistele din exil – *Dialog, Agora, Meridian*, încît o înșiruire ar păcătui prin omiterea vreunui nume.

În schimb, între tăcerea fabricanților de antisemiți față cu instigarea nazistă inițiată în '90 de presa guvernamentală, față cu acreditarea de către președintele statului a unui prozelit actual al holocaustului hitlerist, și «suprasensibilitatea la manifestări antisemite», există o incompatibilitate flagrantă. Cu atît mai stridentă, cu cit (repet pe scurt ceea ce am citat pe larg în *Coerența*) tăcerea aceasta este însoțită în „tragicomedia” din *Sfera Politicii* de apărarea oferită de autor celor care l-au prezentat pe Antonescu drept «adept al antise-

Șafir, în *East European Perspectives*, nr. 6-7/2001.

⁸⁾ „22” nr. 7/ febr. 2000, p. 10, col. IV

⁹⁾ George Voicu, în „22”, nr. 42/oct. 2001. În același număr își exprima „perplexitatea” Leon Volovici.

¹⁰⁾ Gabriel Andreescu, *Roșu și Negru*, V, în „22” nr. 43/nov. 1998.

¹¹⁾ Vezi *Coerența...*, cap. VII „Des bagatelles pour un massacre”.

¹²⁾ Victor Eskenasy. *Pe marginea unui articol*, România Literară, 37/1999, Leon Volovici, *Despre „falsul binar” și coerența complotului*, Sfera Politicii, 77/2000, Edgar Reichman, *Apărarea are cuvîntul*, România Literară, 12/2000, Michael Șafir, *Paradigme, Parade-monstrații, Paratrăsnete*, Sfera Politicii, 84, 85, 86/2000, 87-88/2001.

¹³⁾ *Sensul Unic al Amneziei Selective – Secvențe Israeliene*, Agora (Philadelphia), vol. VI, nr. 2/dec. 1993. O versiune largită a acestui text a fost prezentată în noiembrie 1993 în conferința ținută la Universitatea Ebraică din Ierusalim.

¹⁴⁾ *Romanian Intellectuals-Jewish Intellectuals during the Dictatorship of Antonescu (Lecture presented at the Israeli-Romanian Historical Symposium)*, Yad Vașem, Ierusalim, 12-14 ian. 1986, în *Romanian Jewish Studies* – Ierusalim, nr. 1/1987, p. 81.

NOTE

²⁾ Amintim pentru perioada antonesciană documentele editate în *Cartea Neagră* de M. Carp între 1946-1948, raportul Rabinului Alexandru Șafran publicat în 1949 la Paris în volumul *Les Juifs en Europe (1939-1945) – Rapports présentés à la première Conférence Européenne des Commissions Historiques et des Centres de Documentation Juifs*, seria de studii publicate în Israel de Theodor Lavi, traduse începînd din 1960 în limba engleză, iar pentru perioada comunistă capitolul *The Establishment of the State Terror* din volumul lui Ghiță Ionescu *Communism in Romania*, 1964, sinteză asupra rețelei de lagăre și închisori de exterminare și documentarul *Pitești*, publicate de Virgil Ierunca în 1973 și 1981.

³⁾ Articolul conexează „sovietologia comunismului modernizator” la o importantă temă a politologiei românești „postcomuniste”: poziția adoptată de „politologii notorii” care „l-au menajat pe Ion Iliescu” și „nu au dorit o victorie a opoziției istorice”: *Oameni politici și politologi*, în „22”, nr. 48/dec. 1996.

⁴⁾ *The Romanian Radical Return and „mainstream” Politics*, de M.

(Continuare în pag. 16-17)

Disocieri și incompatibilități față de memorii

(Urmare din pag. 15)

NU AFLĂM nici pe ce își bizuie rechizitoriile generalizatoare oferite cititorului occidental asupra antisemitismului în România de după '89, unde «legitimarea naționaliștilor extremiști» ar fi fost conferită de «predispoziția pentru antisemitism» care ar caracteriza ÎNTREGA SOCIETATE¹²⁾, cu excepția «politicii oficiale»: după ce autoritățile premiaseră publicațiile instigatoare la pogrom, dsa atestă drept fapt că „era antisemitismului oficial s-a încheiat”, că „actualul antisemitism este înainte de toate o problemă a lor, a intelectualilor, dat fiind caracterul său preponderent mitologic”.

Generalizările dsale s-au extins și asupra „părții israeliene”: dsa și-a anexat la propria-i formulă de idealizare a Mareșalului pe istoricul Theodor Lavi decedat în 1983, care demontase idealizarea lui Antonescu. Asocierea lui post-mortem la negarea genocidului antonescian a fost preluată de *Curierul Românesc* și extinsă asupra «majorității istoricilor israelieni», anexați în frunte cu Lavi la exonerarea Mareșalului. Dl Volovici nu a răspuns nimic la citarea pieselor din care a compus această „temă posibilă”.

In loc de răspuns, dsa mă sfătuiește să renunț la «mentalitatea și mijloacele femeii-comisar» care «compune rechizitoriile», și să «combat idei». Mărturisesc că nu am înțeles acest elogiu-adus «femeii comisar»: dacă prototipul ideologic cu care mă asimilează ar fi expus datele false care îi absolvă pe rino-cerii din fruntea statului și care atribuie actelor intelectualilor în genere și «spectrului politic așa-zis democrat» în special, atunci am fi trăit o altă istorie. Cit despre «combaterea ideilor» bazate pe falsificarea de date, recunoscută că nu le combat, ci expun datele falsificate.

Restabilirea datelor înseamnă însă pentru dsa «înscenarea unei conspirații» după modelul stalinist, împotriva propunătorilor de «teme și întrebări posibile».

SI DL Reichman se consideră o victimă a «sindromului stalinian», atunci când revolta dsale de azi față de ceea ce numește «amalgamul hidos între Shoa și durerea românească» din timpul comunismului, este confruntată în articolul meu cu perseverența cu care a negat în timpul comunismului, existența capitolului Shoa în durerea evreiască din România. Spre deosebire de semnatarul precedent, care își tace succinta dar substanțială formulă de absolvire a Mareșalului, dl Reichman pretinde că n-ar fi publicat ceea ce citez eu, și povestește ceea ce pretinde că ar fi scris. Dsa și-a uitat într-atât repetata exonerare a Mareșalului și în *L'Arche* și în *Le Monde*, încât confundă falsurile

publicate în iulie '84 în *L'Arche* (și nu în iunie, cum mă „recifică”), cu cele precedente, publicate în 22 iunie în *Le Monde*. Prin date mistificate, dsa atestă că «sub administrație românească» evreii nu ar fi fost nici deportați, nici exterminați: «Ei își datorează supraviețuirea generalului Antonescu» (*L'Arche*, iulie '84, p. 100).

Deoarece acest citat este singurul pomenit de dl Reichman ca fiind «rupt din context», să-i reproducem și contextul. Dsa revendică modest doar caracterizarea «Antonescu – inamic înverșunat al Gărzilor de Fier pe care le-a lichidat pe plan militar», necitată de mine: lichidarea rebeliunii legionare nu-l transformă pe Antonescu în salvatorul evreilor de la deportarea și exterminarea inițiate de el, și de aceea nu am citat acea propoziție. Am omis în schimb, un «context» pe care dl Reichman nu și-l revendică, deși este important pentru rolul de salvator al evreilor atribuit de dsa Mareșalului: contextul în care deplunge executarea salvatorului, sub administrația căruia nici un evreu n-ar fi fost asasinat, «cu excepția a 4000 de evrei uciși în pogromurile declanșate în Capitală și la Iași în 1941 de Garda de Fier și de Gestapo»: «Cu toate acestea, după război, deși a fost apărut de dr-ul Filderman¹³⁾, figură de frunte a iudaismului român, Antonescu a fost condamnat la moarte și executat» (*L'Arche*, iulie '84, p. 100).

Victimizarea Mareșalului nu este unicul «context» ne-revendicat de dl Reichman. Eu am mai omis un «context», invocat de dsa doar parțial, drept dovadă că n-ar fi negat «deportările din Basarabia și Bucovina către lagărele din Transnistria», din moment ce a «citât» în *Le Monde* din 20 iunie '86 «ororile afirmate de C. V. Gheorghiu în *Ard Malurile Nistrului*» (1941). Dsa uită că din «ororile» reporterului martor la deportări, a cenzurat tocmai elementul care atestă deportările: citind pasajul în care C.V. Gheorghiu jubila privind «cum merg între sentinele» convoaiele de jidovi «adusi din Nordul Basarabiei» în scopul deportării peste Nistru, dl Reichman a eliminat sintagma «între sentinele» și a schimbat și itinerariul jidovilor, făcându-i «duși către Nordul Basarabiei». Dsa nu s-a mulțumit să elimine «sentinelele» din citat, dar l-a și adnotat cu această negare expresă a deportărilor: «În timpul războiului evreii nu au fost deportați din România. În schimb, în Bucovina și Basarabia 150.000 dintre ei au pierit după intrarea trupelor germane și române în aceste provincii anexate de URSS la 26 iunie 1940». Au «pierit» deci așa cum «se pier» în orice război, nimeni nu i-a deportat «între sentinele», dincolo de graniță în lagăre cu regim de exterminare.

Azi, dl Reichman scrie că «în anul 1984 responsabilitatea lui Antonescu era încă pusă sub semnul

indoielii», și că «ea a fost confirmată mai târziu» (subl. mea). Documentele publicate în anii '46-'48 de M. Carp nu există pentru dsa. Acel «mai târziu», justifică acreditarea furnizată de dsa alături de alții în 1984, înaintea lui I. C. Dragan, negationismului comunist.

Totuși, dsa pretinde («mențin și semnez») că în articolele din care citez repetata absolvire a Mareș-

lian nu aflase că «datele eronate» nu fuseseră «furnizate de informatori din București», ci fuseseră furnizate la București de delegați ai Institutului *Yad Vașem*, citați pe larg în iunie '84 în revista Institutului de Studii Istorice și Social-Politice de pe lângă CC al PCR. Revista nu avea însă nici circulație internațională, nici prestigiu. *L'Arche*, organ al Fondului Social

închisorile de exterminare de după 1947.

SI DL Shafir se consideră victima «înscenării» și «conspirații» și nu răspunde de nimic cînd i se citează date false prin care a acreditat negarea capitolului românesc al Holocaustului Roșu și Negru.

În negarea celui Roșu, op

lului, ar fi scris ceea ce se știe din 1949, cînd a apărut la Paris raportul rabinului Al. Șafran: că supraviețuitorii evreimii române își datorează viața «presiunilor exercitate cu succes asupra lui Antonescu» (subl. mea) de factori guvernamentali (pe care dl Reichman îi înșiră eliptic, omițînd riscul major asumat de factorii interni, și faptul că «succesul» a fost obținut cu greu și târziu.

Că dsa a scris exact pe dos decit povestește astăzi că ar fi scris, o dovedește replica provocată chiar în '84: recenzînd «însemnările dsale după o vizită recentă în România» publicate în iulie '84 în *L'Arche*, un ziar israelian de limba română semnala «date eronate furnizate probabil de informatori din București», precum «afirmația că Antonescu nu este răspunzător pentru suferințele îndurate de evrei în timpul regimului său» (*Viața Noastră*, 30 aug. '84). Ziarul israel-

evreiesc Unificat, le avea pe amîndouă. Prin această revistă respectabilă și prin milionul de exemplare al ziarului *Le Monde*, a fost difuzat sub semnătura dlui Reichman negationismul comunist, și față de durerea evreiască din România pronazistă, și față de «durerea românească» din România comunistă, ca să păstrăm eufemismul prin care dsa numește lagărele și

dsale (1985) aidoma celor semnate de dnii Fisher-Galați, Jowitz și a pomeniște rețeaua de lagăre și închisori de exterminare din România comunistă. Lagărele din Capitală Morții le numește «lagăre de muncă». Teroarea ar fi fost «fostă» doar «împotriva rivalilor politici» în '47, și în timpul colectivizării din '49, cînd «activiștii» n-au avut timp să respecte scrupulos

NOTE

¹²⁾ *Antisemitism in Post Communist Eastern Europe – a Marginal or a Central Issue?* (The Vidal Sassoon International Center for the Study of Antisemitism, Jerusalem 1994, pp. 5, 19, 20. Contextul și restul citatelor în *Coerența...*, cap. III).

¹³⁾ Filderman nu a fost avocatul apărării în procesul Antonescu, așa cum se înțelege din articolul dlui Reichman, ci a depus ca martor în procesul Antonescu. Depoziția lui Filderman nu a fost publicată, în pofida marelui interes prezentat de conținutul ei. UNDE o fi văzut-o dl Reichman din moment ce povestește ce ar conține?

¹⁴⁾ Documentele sînt citate în *Fapte uitate în dezbaterile „Procese '46 – Sentințe '49 – Recursuri '97*, în „22”, nr. 9/ martie, 1998, text reproduș în *addenda la Coerența...*, în Dia-

„societologică” a holocaustului negru și roșu

„... și pierrea de clasă între chiaburi te categorii» (45). Decretul din 1958”, pomenit în treacul meu e concretizat prin NIMIC: „... și nu i s-ar fi inscenat procedurile cu ani grei de temniță, în '58, nici după. Sub Ceaușescu, «prețul obișnuit» al opoziției fi fost foarte ieftin: «închiderea urmata de exil în urma înfrângerii occidentale» (171).

cind a apărut în *Sfera Politicii*.

La citirea imaginii neviolente a rinocerilor roșii ai României, oferită de dsa, dl Shafir tace. Dsa anunță în schimb că «evită să comenteze» apărarea pe care a oferit-o imaginii neviolente a rinocerilor negri, absolviți de planuri și acțiuni genocidare rasiste: referitor la «încercarea mea de a veni în apărarea dlor Anceț și Volovici, voi evi-

ci în relevarea criticii antirasiste și a respectului pentru evrei și mozaism întretinute de Ion Petrovici în textele educative din anii '40, citate de «o cercetătoare evreică cu reședința actuală la Ierusalim», care nu numai că «îmbrățișează paradigme conspiraționiste», dar «mai vine și în apărarea unui fost membru al guvernului condus de Antonescu» (I, p. 35). Ministrul Educației Naționale și Cultelor între 5 dec. '41-23 aug. '44, Ion Petrovici, ar fi plătit cu viața în cazul victoriei germane, conferințele antirasiste ținute/ tipărite în plina legislație rasială, refuzul scris de a alinia programa școlară la cerințele hitleriste, manualele care expuneau rolul evreilor de «factor creator în istoria universală» și «morală superioară născută din religia mozaică», refuzul de a desființa școlile Comunității Evreiești autorizate să funcționeze pe baza programei învățământului de stat. Datorită lui Ion Petrovici, excluderea tineretului evreu de la certificatele de stat a fost practic anulată¹⁴.

După lectura acestor date pe care le-am citat în „22”, autorul „tragicomediei” se declara «convins că Petrovici a fost un fel de „Gogu Rădulescu” al guvernului antonescian!» Pericolul i-a apărut abia după ce «evreica din Ierusalim» a expus fraudă comisă în „tragicomedia” dsale, unde inventase un „cităț” care îl transforma pe Petrovici în criminal de război, în același șir de date false prin care îi apăra pe aceia care-l transformaseră pe Antonescu în «antisemit ponderat, nerasist în esență». Inexistența „citățului” prin care Petrovici devine criminal de război incitator la deportări, politologul o recunoaște, dar conform unei logici care-mi scapă: Vrancea «are aparent dreptate cind afirmă că citățul pe care i-l atribuim lui Petrovici luat din stenogramele Consiliului de Miniștri (subl. mea) nu există în realitate» (III, 29).

Cuvintele ghilimetate drept „cităț” din Petrovici (rezuma ceea ce am expus în *Coerența...*) nu sînt luate din Stenogramele Consiliului de Miniștri (Hasefer, 95), nu-i aparțin lui Petrovici și nu se referă la deportări. Shafir le-a «luat» din nota unui anonim din Cabinetul Militar B2, reproducă ca notă de picior (pp. 272, 393), care raporta la 27 mai '42 două acțiuni diferite ale Maresalului: pe de o parte, dă

«noi ordine» de deportare și a evreilor convertiți, necomunicate în Consiliul de Miniștri, aidoma vechilor ordine. Pe de altă parte, în rezoluții adresate «Justiției, Culturii Naționale, Internelor», se arată preocupat doar de faptul că «toți evreii se fac unguri» prin trecerea la catolicism/reformism și cerea «propuneri de măsuri preventive pentru împiedicarea acestei acțiuni evreo-ungare». Secretarii ministerelor i-au oferit Maresalului «propunerile» pe care el însuși le legiferase fără să le aplice: «sanționarea penală a organelor bisericesti» care încalcă decretul antonescian din martie '41. Sancțiunile prevăzute la 11 iulie '41, ar fi dovedit însă minciuna asigurărilor primite în scris după această dată de Nunțiu Apostolic din partea Ministerului de Externe¹⁵. De aceea, anunțarea sancțiunilor prin adrese trimise „tuturor cultelor din țară” („soluția adoptată” în „propunerile însușite în totul” de Petrovici) a fost respinsă de Maresal (p. 394). Shafir a raportat la deportări „propunerile” și „soluția” respinse de Maresal, și le-a ghilimetat drept citat din cuvîntul lui Petrovici în Consiliul de Miniștri, pretinzînd că Petrovici «ruge guvernul să ia măsuri pentru punerea în aplicare „cît mai neîntîrziat” a „soluției adoptate”, adică a deportării convertiților» (subl. mea, loc. cit.).

Politologul numește aceste fraude citate în *Coerența...* «așa-zisele falsuri», și repetă că a citat «din stenogramele Consiliului de Miniștri». Iși impută doar «felul» în care a citat, «impardonabil de neatent», dar pretinde că «felul» acesta «se dovedește în cele din urmă a nu fi denaturat poziția ministrului»: Petrovici «protestează nu împotriva deportărilor, cu care se declară perfect de acord, la fel citează și Lya Benjamin» (subl. mea; III, pp. 29, 32, 38). Lya Benjamin nu citează NIMIC unde Petrovici «se declară perfect de acord cu deportările», iar «citățul» lui Shafir «nu există în realitate», după cum el însuși admite. Pentru a-l face să existe, dsa falsifică a doua orară aceeași notă a anonimului din 27 mai '42:

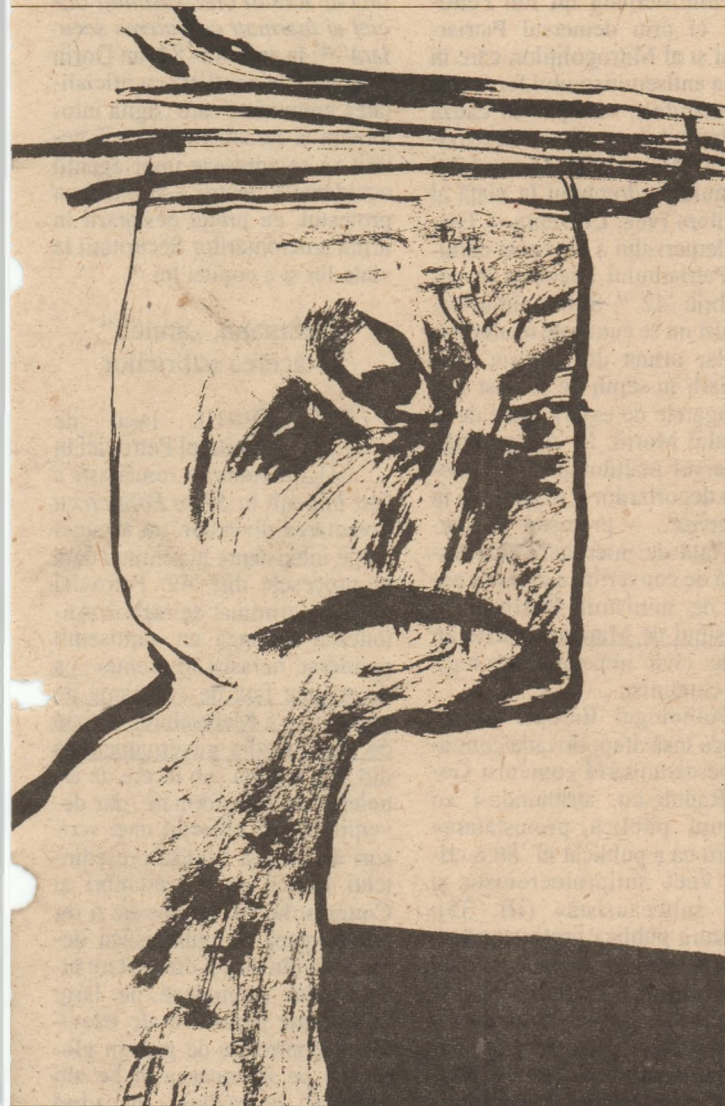
Acum o numește «stenograma sedinței Consiliului Superior al Statului din 27 mai '42, în care se arată că „evacuarea pe Bug” a evreilor trecuți la religia reformată este în faza de pregătire a lucrărilor», iar sintagma „propunerile” însușite „în totul” de Petrovici este plasată drept «cităț» din acea «stenogramă», ca dovadă că Petrovici ar fi fost la «sedință» și și-ar fi «însușit ordinul de deportare» (III, p. 31). Ședința Consiliului Superior Juridic al Statului (termen omis de Shafir) se ținea însă la 11 iulie '41, nu la 27 mai '42, nu consemna deportări, iar Petrovici nu participase, nefiind nici ministru, nici jurist: ca atare, procesul-verbal al ședinței (p. 269), nu «arată» NIMIC din ceea ce scrie Shafir că «a-

rată». Arată doar că dsa recurge la o înșelăciune în plus.

«Arătările» de acest fel se înmulțesc cind politologul porcede la «punerea cenușei în cap» pentru «așa-zisele falsuri» ale dsale, cu scopul de a-mi cere să fac «același lucru pentru multiplele falsuri pe care le-a[m] comis» (III, p. 29), omițînd să citez ceea ce invocă acum în justificarea discursului de criminal de război atribuit lui Petrovici: «Ce omite să citeze dna Vrancea? În primul rînd omite îmbrățișarea de către Petrovici a viziunii potrivit căreia iudaismul este inferior creștinismului» (Shafir vrea să zică mozaismul). Evrei celebri au «îmbrățișat viziunea» (nu mă refer la anii '40) și doar huliganii i-au culpabilizat. Numai că Petrovici nu o «îmbrățișează»: descripția lui corectă culpabilizată de Shafir (un «Dumnezeu care este „crud, pedepsește pe copii pentru greșelile părinților, pedepsește popoarele pentru greșelile Regilor”»), evocă în 1942 moralismul mozaic în cadrul vechilor religii, și din acest motiv este citată, și nu «omisă» în articolul meu: «Petrovici evocă „religia mozaică” drept „o participare a cuetării evreiești la netezirea acestui drum către Dumnezeuul găsit”, „presimțit și în epoca de mai tîrziu a profesilor”. Dar și în vechea religie „care l-a creat pe Iehova în conformitate cu natura omenească”, zeu „crud și răzbunător”, care „pedepsește pe copii pentru greșelile părinților, pedepsește popoarele pentru greșelile Regilor”, Petrovici relevă „partea de utilitate”: „câci de teama propriei sale plasmuii fioroase, omul și-a înfrînt egoismul personal, și cu aceasta s-a putut crea ordinea socială bazată pe concesi și restricții reciproce» („22”, nr. 9/1998, p. 14).

Exemplul constituie „pars pro toto” pentru goana politologului după «viziuni» care chiar dacă ar fi existat «în realitate»¹⁶, nu-i sprijină inventarea discursului de criminal de război. În disperare de cauză, îmi atribuie epitetul «filosemit» la adresa lui Petrovici și ia în deridere citarea textelor antirasiste ale «filosemitului» care acceptase ministeriatul învățământului în guvernul Goga-Cuza și în guvernul Antonescu. Epitetul «filosemit» aplicat lui Petrovici și intelectualilor activi în anii '40 în contracararea naționalismului xenofob, este caracterizat în articolul meu drept «o foarte veche ineptie», repetată de «emulii români și israelieni ai lui I.C. Drăgan»; indiferent de accepțiunea epitetului «injurioasă la unii și elogiaosă la alții». Propagarea antirasismului și a valorilor morale creștine în textele publicate de Ion Petrovici în anii '40 din ratiuni românești și nu filosemitice, a frînat efectele propagandei legionaro-antonesciene, și i-a încurajat și apărut pe oponenții ei, tocmai datorită calității oficiale a semnatarului.

(Continuare în pag. 18)

Acest vechi șir de date idilice, citat de autori mai importanți decât analistul Europei Libere, a citat pe larg în *Coerența...* doar ru că imaginea roză a rinocericeaușii, pe vremea cărora secuțiile, detestabile și condamnable, desigur, nu mai atrăgeau nînjărea anihilării fizice” a fost considerată de unii confrăți «mai decît surprinzătoare» atunci

ta să comentez această parte» (III, 29).

«Evitarea» (argumentată printr-un motiv demn de interes pe care-l voi cita la sfîrșit), atestă că nu în exonerarea Maresalului sub egida *Yad Vasem* reluată de presa guvernamentală din '90 și de lucrări recente, vede dl Shafir un pericol de mistificare a opiniei publice în favoarea unui criminal de război;

Fulgurații filosofice și literare, 1942, pp. 168-170). M. Shafir inversează accentele și îi atribuie lui Petrovici așteptarea de a vedea izbucnind naționalismul german: «A trebuit să așteptăm secolul trecut, spunea profesorul, pentru a vedea în Germania „izbucnind cu o forță elementară acest simțămînt național...”» (III, 36-37); ce să mai spunem de „spunerea” atribuită lui Petrovici „a trebuit să așteptăm secolul trecut”?!. Și ce să mai spunem despre altă minciună care-i atribuie lui Petrovici „atitudinea aprobatoare față de legislația antonesciană bazată pe *legea singelui*” (III, 34)? În absența unei culegeri care să pună la dispoziția cititorului de azi textele publicate de Petrovici în anii '40, a continua restabilirea tuturor fragmentelor răstălmăcite de M. Shafir constituie o operație inutilă.

... sînt citate de Theodor Lavi în *The Vatican Behalf of Romanian Jewry during The Second World War*, in *Yad Vașem Bulletin*, V/1963, p. 407. Exemplu, întorcerea pe dos a frumosului fragment Petrovici comenta în 1942 faptul că „ideea nu are prea mare blazon de vechime” și că un exemplu edificator ne putem referi la „este astăzi pilda cea mai vie de naționalism german”, al cărui naționalism „astăzi la noi s-a deșteptat abia în veacul al XIX-lea ca al lui Napoleon, izbucnind cu o forță elementară cu tradiția antinaționalistă a Germaniei, memorabile din Schiller și Goethe (vezi

Disocieri și incompatibilități față de memoria

(Urmare din pag. 16-17)

Reperul Ion Petrovici în dictaturile românești

TEMA pe care am propus-o atenției nu este „filosemitismul” lui Petrovici (și nici recursul la procesele din '49 al căror dosar nu a fost publicat), ci reperul reprezentat de demnitarul Petrovici în dictaturile românești: statutul diferit al demnitarului român sub dictatura antonesciană, și sub totalitarismul comunist, adică înainte și după anihilarea elitelor antitotalitare de toate nuanțele, de a căror existență civică depinde exercitarea spiritului critic față de ideologia oficială, în curente de opinie cu acces la mijloacele legale de modelare a climatului civic, prin texte educative, manuale școlare, conferințe publice. Poziția lui Petrovici în tipăriturile anilor '40 împotriva normativelor etniciste nu constituie un „caz”, ci un reper alături de multe altele menținute de intelectualitatea de tradiție militant democratică, devenită ținta unor campanii de presă de o extremă violență. Această intelectualitate și-a găsit sprijinul în textele congenere semnate/promovate în anii '40 de adeptul dreptei conservatoare, care în calitate de ministru al Educației Naționale în guvernul Goga-Cuza și apoi în guvernul Antonescu, marcase un capitol de excepție în salvagardarea învățământului românesc, prin refuzul de a introduce legi rasiale în '38¹⁷⁾, prin anularea eficienței lor în '41, prin «programul de dezintoxicare morală a tineretului» în răspăr cu rasismul legiferat și cu tezele Maresalului. Deținând și ministerul Cultelor, Petrovici rupe cu tradiția predecesorilor săi care înhămaseră pervertirea doctrinei creștine la carul propagandei antisemite, și propaga «*ideea creștină [care] îmbrățișează toate neamurile egale*», «*solia creștină 'iubiți-vă, îngăduiți-vă!*»¹⁸⁾.

Nici unul din aceste texte nu a putut „trece” prin cenzura comunistă.

Antonescu le-a tolerat nu pentru că le-ar fi iubit mai mult decât liderii comuniști care le-au interzis; ci pentru că (vezi *Fapte uitate...*), spre deosebire de comuniști, el nu stăpânea o Românie definitiv așezată pe harta lumii în sfera de decizie a Puterii care-i garanta viitorul regimului. Înainte de victoria nazistă, Antonescu nu-și putea permite anihilarea elitelor apte să refacă legăturile țării cu Puterile Aliate. În acel context, prezența lui Ion Petrovici ca ministru al Educației Naționale și Cultelor a putut fi benefică în guvernul Antonescu, după cum fusese și în guver-

nul Goga-Cuza, pentru învățământul românesc în general și pentru soarta elevilor/studenților evrei în special.

Regimul comunist, instalat cu toate garanțiile asigurate și de Puterea tutelară și de Aliați, a exterminat/anihilat elitele antitotalitare, îndeplinind programul Gărzii de Fier. Cînd și-a recuperat și propaganda antisemită legionaro-antonesciană, reperul Petrovici devenise irepetabil: nici un demnitar comunist nu a putut ataca în conferințe publice și în tipărituri etnicismul rasist legiferat de Antonescu și oficializat de propaganda nelegiferată a regimului comunist. Nu numai că nici un ministru nu a putut menține în manuale școlare in-

culcarea respectului pentru evrei și mozaism menținută de un Petrovici, dar nu a putut opri otrăvirea elevilor cu antologii didactice instigatoare la ura antisemită incluse în programa școlară.

De neconceput a devenit sub comunism și expunerea de către un demnitar în Consiliul de Miniștri a protestului înaintat de forul pe care-l reprezintă, față de un decret al Conducătorului, precum a expus Petrovici în Consiliul de Miniștri «protestul Patriarhiei» față de decretul antonescian de interdicție a convertirii evreilor, decret necontestat pînă la numirea sa.

Pentru politologul Europei Libere însă, protestul Patriarhiei «nu are *nimic de a face* cu Pe-

trovici» el «necerind în respectiva ședință de guvern acordarea pentru ortodocși a dreptului de convertire a evreilor, ci transmitînd numai conținutul protestelor Patriarhiei»: ministrul antonescian ar fi fost deci un simplu curier care ducea guvernului hirtii găsite în cutia postală. Iar Patriarhia nici nu a continuat «acțiunea de salvare a evreilor» sub ministeriatul lui Ion Petrovici: ci prin demersul Patriarhului și al Mitropoliților, care în ciuda antisemitismului lor teologal manifest, «au pus în cauză nu dreptul la creștinare al evreilor, ci răspunderea Maresalului în anularea dreptului la viață al evreilor» (vezi *Coerența...*). Eșecul demersului a provocat demisia Patriarhului Nicodim în decembrie '42¹⁸⁾. Sub regimul comunist nu se cunoaște un demers similar urmat de demisia unui Patriarh în semn de protest față de lagărele de exterminare de la Canalul Morții. În '42, pe lângă demersul înalților prelați împotriva deportărilor – se sublinia în *Coerența...* – protestul Patriarhiei față de interdicția antonesciană de convertire a evreilor expus de ministrul Petrovici în *Consiliul de Miniștri*, inscrie un alt act civic irepetabil sub regimul comunist.

Politologul Europei Libere invocă însă drept dovada contrarie pe demnitarul comunist Gogu Rădulescu, atribuindu-i «o postură publică protestatară» pentru că a publicat în '86 o critică «net antiprotocronistă și deci anticeausistă» (III, 35): «postura publică protestatară» a demnitarului comunist marca un mare pas înapoi față de poziția criticilor/istoricilor literari care își asumaseră riscul de a demonstra „bomba cu protocroni” lansată prin manipularea fascistoidă a tezei lui Edgar Papu. (Vezi *Colocviul Național de Critică și Istorie Literară* publicat în '77, unde se emite comparația cu «retorica pernicioasă a ventenniului fascist» vezi bilanțul din anii '80 care pune în cauză recuperarea periodicelor gardiste¹⁹⁾). Criticii, editorii care au plătit un preț greu pentru a fi contracarat etnicismul xenofob apărut de *Scînteia*, nu au avut un Petrovici în

eșaloanele puterii: ei nu și-au putut permite punerea în cauză a politicii oficiale, așa cum și-au permis predecesorii lor sub dictatura antonesciană. Printre mulți alții, un Șerban Cioculescu se putea declara în presa anilor '40 „în conflict cu oficialitatea care exalta mistic valențele etnosului nostru, agitînd intoleranța și fanatismul, prin „soldați obtuți ai acestui crez susținuți oficial și înarmați cu puterea seculară”²⁰⁾; în anii '83-'84, un Dorin Tudoran „în conflict” cu oficialitatea comunistă care „agita intoleranța și fanatismul”, va fi nevoit să se adreseze unor agenții occidentale pentru a-și exprima protestul, cu prețul deștărierii în urma amenințărilor Securității la viața lui și a copilei lui²¹⁾.

Eichmann, „amicii” și tăcerea istoricilor

REPERUL lăsat de demnitarul Petrovici în dictaturile românești a fost înlocuit în *Sfera Politicii* cu inventarea diversionistă a unei culpe inexistente în sentința dată în procesele din '49. Petrovici devenea criminal de război, Antonescu rămânea un «antisemit ponderat, nerasist în esență», ca diversiune față de campania de glorificare a Maresalului inițiată de mass media guvernamentală din '90, trecută sub tăcere de articleria de dezinformare, dar devenită în '95 obiectul unei scrisori de protest trimisă președintelui Iliescu de doi membri ai Congresului SUA. Aceștia îi reproșau ceea ce publicistica democratică din țară și din exil nu încetase să semnaleze pe larg: «programe periodice ale televiziunii controlate de guvern glorificau pe Antonescu și pe alți criminali de război», în cadrul «campaniei de reabilitare a lui Antonescu și a Gărzii de Fier». Protestul și răspunsul alături de obiect al dlui Iliescu (apărute în *România Liberă* din august '95) nu l-au alarmat pe sovietologul român al Europei Libere, nici pe cei ai ziarului *Le Monde*, deși protestul punea în cauză reabilitarea unui criminal de război în mass media controlată de guvern.

NOTE

¹⁷⁾ M. Șafir a descoperit că în 1937, Ion Petrovici l-a elogiât pe octogenarul A. C. Cuza la aniversare. Dsa n-a descoperit însă că în momentul cînd octogenarul antisemit ajuns ministru de stat în guvernul Goga-Cuza, decide împreună cu primul ministru „modificarea Legii Învățământului secundar în sensul de a nu se mai așine în viitor decît candidați de origine etnică română la examenul de capacitate pentru limba, istoria și literatura românilor”, Ion Petrovici – ministrul Educației Naționale în guvernul Goga-Cuza refuză semnarea noii legi și „*legea n-a*

fost modificată” (vezi documentele de arhivă publicate – parțial – în *Martiriul Evreilor din România*, 1991, Hasefer, 1991, p. 3). Dsa n-a aflat nici faptul că a existat chiar un cărturar semit nu un „filosemit”, care spre deosebire de Petrovici, „*a îmbrățișat*” partidul Goga-Cuza știind bine că nu-și va putea asuma nici măcar împotriva, necum anularea deciziilor rasiste luate de cei doi în domeniul învățământului românesc.

¹⁸⁾ Centrul pentru Studiul Evreilor din România, *Martiriul evreilor din România, 1940-1944, Documente și Mărturie*, p. 225 (fragmente din „jurnalul” ținut de W. Fil-

derman, aflat în Arhivele Yad Vașem și nepublicat nici azi).

¹⁹⁾ Vezi, printre multe alte articole, reacția lui N. Manolescu la normativul etnicist și anti-intelectual al protocroniștilor, care îi acuzau pe E. Lovinescu și pe discipolii lui de „neaderența la atitudinile suflătoare neaoșe” și de „agresiune” împotriva culturii române: „N-ar trebui căutați acești agresori pe la Cuvîntul și Sfarmă Piatră?” – periodice elogiute de protocroniști pentru „*localism creator*” (Steaua, nr. 10/1980).

²⁰⁾ *Critica și Militantismul*, Kalende, iulie, 1943.

„sovietologică” a holocaustului negru și roșu

Alarma a fost trasă atunci când aceeași membri ai Congresului SUA au trimis în '97 o scrisoare de protest președintelui Constantinescu, bazată de data aceasta pe o informație falsă, conform căreia Procurorul General al României ar fi cerut reabilitarea unor «condamnați pentru crime de război». Respectivii demnitari, printre ei Ion Petrovici, nu fuseseră «condamnați pentru crime de război», ci pentru „crimă contra păcii” în procesele din '49 al căror dosar nu a fost publicat. Dar chiar dacă semnatarii protestului ar fi fost corect informați asupra sentinței, tot o justificată suspiciune ar fi trezit recursul, în contextul roadelor date de campania de reabilitare a lui Antonescu inițiată de presa FSN-istă, și după răspunsul „în doi peri” dat în '95 de președintele Iliescu. În acest context, informația falsă asupra intenției de a reabilita «condamnați pentru crime de război» era perfect credibilă pentru cei doi congressmeni. Drept care a fost și acreditată: sub girul *Europa Liberă* și sub semnătura lui M. Shafir, condamnații din '49 pentru «crimă contra păcii» au fost asimilați cu criminalii de război, iar contestarea procesului lor a fost echivalată cu contestarea procesului Eichmann. Echivalarea a fost oferită spre publicare revistei „22”, unde a apărut în 2 decembrie '97.

Abia după ce această echivalare a fost citată în *Coerența...* (vezi capitolul *Ce mi-e Petrovici, ce mi-e Eichmann...*) semnatarul ei neagă că i-ar aparține: în *Sfera Politicii* 2000-2001 scrie că «respectivul remarcă», «niciodată difuzate de Europa Liberă», ar fi fost «luate din mesaje schimbate cu câțiva amici în nici un fel autorizati să le înainteze (revistei 22)», și că «remarcile» i-ar fi fost «distorsionate»: «nu știu care din ei a făcut acest lucru și nici nu mă interesează» (I,39)²³. În chestie nu sînt însă «amicii», și nici nedifuzarea la Europa Liberă a «respectivelor remarcă»: ci faptul că autorul lor le-a lăsat difuzate sub egida Europei Libere cu care și-a identificat semnătura într-o respectată revistă românească larg cunoscută.

Astfel, șirul de „citate” inventate care îi atribuie lui Petrovici rolul lui Eichmann a creat din posteritatea juridică a „reperului Petrovici” în dictaturile românești, o diversiune manifestă față de sprijinul dat negaționismului Negru și Roșu, în numele

„documentele istorice” falsificate la ei acasă, deși obiectul falsului – stenogramele Consiliului de Miniștri antonescian proaspăt editate – le stătea la dispoziție. Tăcerea lor, nu mă sfiesc să o spun, rămîne o rușine. „Reperul Petrovici” în dictaturile româ-

cu care revista a acordat spațiu unui colaborator pus în situația de a dovedi că n-a inventat citate pentru a confecționa un criminal de război, că n-a publicat mărturii false pentru a-i apăra pe apărătorii români și israelieni ai unui criminal de război, că n-a

za în Vrancea, probabil cam la aceeași vîrstă (24 de ani) la care eu [M. Shafir] mă „israelizam” devenind din Frisch-Shafir?» (II, 38).

A avut spațiu pentru a întreba de ce subsemnata, care «începînd din 1958, dacă nu înainte,

luptei împotriva «antisemitismului potențial». Trecute sub tăcere au fost roadele bogate ale campaniei lansate de mass media guvernamentală din '90 de reabilitare a Mareșalului Antonescu, de negare a genocidului transnistrian și de contestare a procesului intentat în '46 criminalilor de război: Eichmann-ul României devenea Ion Petrovici.

Pe acest zgomot de fond de diversiune și minciună s-a auzit tăcerea istoricilor: cărturarii care își manifestaseră indignarea patriotică față de «informațiile istorice eronate» din scrisoarea celor doi membri ai Congresului SUA²⁴ au tăcut în unanimitate în fața diversiunii lansate de

nești apare astfel o temă „personală” a «evreiceii din Ierusalim».

„Sfera Politicii”?

PRIN motivul invocat pentru a-și justifica «evitarea de a comenta» apărarea oferită apărătorilor Mareșalului activi sub girul *Yad Vašem*, politologul Europei Libere aduce un reproș implicit revistei *Sfera Politicii*, și provoacă cititorului un mare semn de întrebare asupra profilului ei.

Motivul invocă «lipsa de spațiu într-un articol ce devine oricum prea lung» (III, 29). Cele 45 de pagini pe care se întinde în 5 numere răspunsul dlui Shafir, atestă generozitatea justificată

trecut sub tăcere glorificarea Mareșalului lansată din aprilie '90 de guvernamentalul *Azi* și nici prezența lui I.C. Drăgan în campania proantonesciană a oficiosului și în tribuna electorală a Președintelui țării²⁴ etc. Cum a fost folosit spațiul generos acordat, încît colaboratorul n-a mai avut spațiu pentru a «comenta apărarea» oferită prin date false apărătorilor Mareșalului, și nici pentru a «comenta» restul șirului de falsuri citat în *Coerența* – în acest cum se află semnul de întrebare asupra profilului revistei *Sfera Politicii*. Căci iată pentru ce a avut spațiu politologul Shafir:

A avut spațiu pentru a întreba de ce subsemnata «se neoași-

putea să emigreze în Israel, a făcut-o tardiv, din motive cunoscute numai dsale?» (II, 40).

A avut spațiu pentru a întreba de ce ajunsă «pe meleagurile unde mulți evrei de origine română au devenit între timp „Sinai” și „Hermon” și „Meron” și „Tabor” – nume derivate din și în jurul Țării Sfinte, Heda Katz, însă, se numește Vrancea?» (IV, 78).

A avut spațiu pentru a întreba «dacă „convertirea” doamnei Vrancea de la comunism la... la ce oare? [...] implică azi și frecventarea unor rabini?» (I, 32).

A avut spațiu pentru a întreba de ce în culegerea de texte *Un Minimum Obligatoriu* subsemnata nu include, deși «ar fi putut să includă specificarea că postul pe care l-a ocupat la Institutul Dinur era unul finanțat de Ministerul Absorbției și odată această finanțare încetînd, domnia sa s-a găsit în postura unei „pensionare libere»» (I, 39) 25).

A avut spațiu pentru a întreba dacă «exegeții parizieni de azi ai cercetătoarei ierusalmitice nu cunosc, sau vor să uite felul în care erau tratați în volum²⁶ amicii domniilor lor Cioran și Eliade». (II, 38).

(Continuare în pag. 20)

²³ În *Coerența...* se constată tăcerea consecvență păstrată de politologul Shafir față de acest gest civic de excepție, prin care Dorin Tudoran a denunțat instigarea antisemită ca politică de stat a regimului comunist, în declarații date unor agenții occidentale în sept. '83, mai '84. Politologul răspunde că a fost „falsificat” și că „Dorin Tudoran este menționat la p. 171” (a op-ului dsale din '85): la p. 171 Dorin Tudoran este „menționat” într-o paranteză de un rînd împreună cu „fostul stalinist Dan Deșliu” pentru a fi „demisionat din PCR în semn de protest”. Demisia (1982) a fost însă urmată de textele

antitotalitare publicate de Dorin Tudoran în Franța în timp ce se afla în țară și care n-au fost „prinse”; nici semnarea alături de victimele persecuțiilor antimaghiare a scrisorii adresate ONU în '84.

²⁴ Cit despre acela dintre „amici” necunoscut de dl Shafir, care „a făcut acest lucru”, este greu de crezut că dl Totok, „colaboratorul postului Europa Liberă” căruia dna Adameșteanu i-a mulțumit în „22” pentru a-i fi „pus la dispoziție printre alte texte și textul lui M. Shafir”, și-ar fi îngăduit să-i ofere o epistolă privată, drept un text difuzat la Europa Liberă, și s-o mai și „distorsioneze”.

²⁵ Vezi „22”, nr. 48/dec. 1997, pp. 8-12.

²⁶ În loc de răspuns, dl Shafir scrie alături de chestiune și de calendar: „încă din iunie 1991 am început să mă ocup de cîrdășia fesenist-dragănistă”, oficializată din mai 1990 în tribuna electorală a Președintelui țării și în guvernamentalul *Azi*, care și l-a asociat pe Drăgan la reabilitarea Mareșalului.

²⁷ Este singura dintre fabulațiile cadraste din *Sfera Politicii* pe care o corectez, în semn de omagiu față de Universitatea Ebraică din Ierusalim care mi-a prelungit contractul după expirarea perioadei acoperite de subvenția ministerială.

Disocieri și incompatibilități față de memoria „sovietologică” a holocaustului negru și roșu

(Urmare din pag. 19)

A AVUT spațiu pentru a povesti ceea ce «n-a citit» («nu am citit studiul Ilenei Vrancea despre Calinescu»), dar «a aflat» de la un amic caruia alt amic «i-a pus la dispoziție un articol în care demonstra că Ileana Vrancea falsificase, manipulasă citatele cu care îi dăduse la cap lui Calinescu în cartea-i celebră» (I, 35).

A avut spațiu pentru a povesti că «informat fiind de anumiți apropiați ai cercetătoarei», știe că «„umbra” pe care [dsa] a lăsat-o la Ierusalim și în general cele peste două sute de articole științifice» constituie «starea de fapt care a împiedicat-o pe doamna Vrancea să-și realizeze tardive aspirații academice» (I, 33).

A avut spațiu pentru a povesti ce i «se spune» despre «literați în sau din România» pe care «amicii» i-ar fi auzit/văzut «(mi se spune) argumentând în particular sau scrisori cu „nădufurile” doamnei Vrancea contra autorului» (IV, 78).

A avut spațiu pentru a-mi inventa «vizitele în România post-comunistă» (II, 32).

A avut spațiu pentru a povesti birfe colectate pînă și destpe defunctul meu soț: «un fost coelg în redacția *Științei Tinerețului* mi l-a descris, drept cel mai încuiat din toți secretarii pe care i-am avut» (II, 38).

A avut spațiu «de lămurit un mister: cum se face că *România literară* pune la dispoziția dnei Vrancea 12 pagini întregi pentru a-și debita teoriile conspirative» și «cum o fi aflat domnul Manolescu de intenția revistei *Dialog* de a publica articolul dnei Vrancea?» (IV, 69).

A avut spațiu pentru a fabula «secretul descifrat. El se numește Monica Lovinescu» (IV, 69-70).

A avut spațiu pentru a fabula cine «se află în spatele minimalizărilor Holocaustului în România»: tot «Monica Lovinescu» (IV, 73).

Exemplificind sumar speța acestui amestec de interogatorii cadraste animate de un sionism strămutat pe alte meleaguri, cu mahalagisme colectate de la «amici» și fabulații obsedate de «mistere» și «secrete», nu vreau să spun că speța în sine (deși nu oferă niciodată o ieșire din impas în lipsa argumentelor la obiect), n-ar putea avea haz și „drept de cetate”, dacă semnatarul ar avea „peana”. Nu este cazul dlui Shafir, discipol unghenian în a cărui replică se îngheșuie «aportul adus», «remarcă că», «că cea», «că cele», sau folosirea novatoare a noțiunii de *introspecție*: «Voicu face o introspecție conceptuală „paradigmei conspiraționiste”, iar Shafir «introspectează „capacitatea»

cercetătoarei de la Ierusalim de a înțelege concepte din științele sociale pe care are *hutzpa* – termenul ebraic pentru tupeu, de a le critica și „demonta”» (I, 31, 32)²⁷.

Poate greșesc dacă afirm că găzduirea mahalagismelor (produse de „mahalaua psihologică” definită de Ibrăileanu, și nu de cea topografică), din care am citat doar o foarte mică parte, nu pare compatibilă cu profilul unei reviste care se cheamă *Sfera Politicii*. Nu greșesc însă dacă afirm că găzduirea mahalagismelor citate este perfect compatibilă cu o revistă intitulată *Sfera Mahalalei*.

„Soviétologie” pas morte, lettre suit

R EVENIND la sfera politică, parafrazez o telegramă celebră la vremea ei²⁸, pentru a aminti că

«*drumul greșit al sovietologiei*» marcat de «*pernicioasa eroare*» în care dl Orescu semnala caricaturizarea acestui domeniu de teoreticienii occidentali ai «*comunismului modernizator*», este departe de a se fi încheiat. El atinge abia astăzi „noi culmi”, pe creasta valului de răstălmăciri și acuze de antisemitism lansate împotriva operei documentare *Cartea Neagră a Comunismului*, aflată din momentul apariției în 1997 sub tirul unei neslăbite campanii. Campania este drapată în mantia indignării față de echivalarea morală a Holocaustului și Gulagului. Sub aceeași mantie, articeria care îi inocentează pe rinocerii guvernamentali ai României – inițiatorii nazisti sau negatorii comunisti ai Holocaustului, și îi asimilează pe adversarii lor cu antisemiții pentru că invocă imperativul moral/juridic al unui „Nürnberg al Comunismului”, reprezintă

doar un firicel în această campanie. Ea «*izbucnește ori de câte ori se ridică problema echivalării morale a celor două totalitarisme ale secolului nostru*» – scrie Martin Malia în studiul dedicat cărții lui Courtois și devenit prefața ediției engleze. Malia, unul din așii sovietologiei fără ghilimele, cel care a expus «*sărăcia concepută la cercetărilor occidentale*» bazate pe «*premise că regimul comunist poate fi înțeles într-un mod asept, drept produsul pur al unui proces social*», nu reprezintă însă o autoritate pentru fanii «*comunismului modernizator*», intrigăți de apariția cărții lui Courtois. În actualul stadiu, «*drumul greșit al sovietologiei*», adaptat „din mers” la post-comunism, nu se oprește la «*conceptualizarea comunismului modernizator*», ci indică drept «*alternative la Cărțile Negre (alternatives²⁹ to Black-Bookery)*», «*cărți gri*»: «*gray books*», care să cultive «*dialogul*», «*să permită mai multă ambiguitate, deschidere*». «*Încercări ale victimelor supraviețuitoare de a privi lucrurile din perspectiva foștilor lor temniciperi, ceea ce ar putea duce la împăcare și iertare; sau cel puțin la o înțelegere a motivațiilor lor, sînt cu mult mai folositoare specialiștilor în științe sociale, decît enciclopedii ale ororii precum Cartea Neagră*».

Textele citate (contribuții la o „masă rotundă” din 2001 despre *Cartea Neagră a Comunismului*³⁰), aparțin unor învățați care predau științe politice la Centrele de Studii Est-Europene din Londra și Latino-Americane din Manchester.

Ileana Vrancea
Ierusalim, decembrie 2001

NOTE

²⁶ Articolele antigardiste din anii '30, antologate în 1962 în *Tradiții ale criticii literare marxiste din România*, nu apăruseră în „fițiuci practic inexistente”, precum în mod fals scrie Shafir, ci în principalele periodice ale stîngii democratice – *Viața Românească*, *Facla*, *Cuvîntul Liber*, *Reporter*, *Fapta*, *Șantier*, *Dacia Nouă* ș.a. Aici, după cotitura comunistă din 1935 către politica de „front popular antifascist”, au publicat și intelectuali legați de partidul comunist (un Miron Radu Paraschivescu, un Gheorghe Dinu, un Victor Iliu), deveniți după 1944 un balast împreună cu publicistica lor prodemocratică și antilegionară. Ceea ce antologia și studiul introductiv prezentau drept „tradiții ale criticii marxiste”, constituia un scurt „intermezzo” îngropat de Puterea Comunistă, care și-a recuperat aliatul firesc în ideologia extremei-drepte, intensificîndu-și tirul împotriva adevărului comun. În acest context studiul introductiv opunea pen-

tru prima dată democratismul lovinescian extremei-drepte în anul în care Lovinescu era prezentat drept „valet al imperialismului francez, englez și american”, iar un Nichifor Crainic, un Radu Gyr, eliberați înainte de amnistia din 1964, erau valorificați în *Tribuna României* și în *România Liberă*, în educarea patriotică a exilului și a țării.

Politologul Europei Libere ne învață însă că „în anul 1962 teroarea oarecum se diminuase”. De mult ce „oarecum se diminuase”, Ion Negoitescu încerca să se sinucidă în temnița, unde își vor continua chinul și Vladimir Streinu, și Al. Paleologu, și Bellu Zilber și atîția alții.

²⁷ Dacă mai adăugăm și titlul „*Oamenii Arhanghelului Revizitați*”, cum își traduce dsa în limba maternă titlul articolului dsale formulat de redacția engleză „*The Men of The Archangel Revisited*”, constatăm că nici traducătorul Eugen Barbu n-a rămas fără discolpi, și că faimoasele „*camere de laudat*”

echivalate cu „*chambres a louer*” și-au căpătat o demnă pereche.

Inovatorul anglist Shafir este însă convins că „nuanțele” scrisului dsale tradus în limba engleză nu pot fi înțelese de subsemnata și drept dovadă imi atribuie ortografia *Filadelfia* în loc de Philadelphia, deși ea nu se află nici în *Dialog*, nici în *România literară*, iar dsa nu indică unde a găsit-o.

²⁸ Ca răspuns la ancheta din 1891 a unui ziar parizian, asupra reacțiilor critice provocate de naturalism, un discipol al curentului a trimis o telegramă: „*naturalisme pas mort, lettre suit*”.

²⁹⁻³⁰ *Round table: The Black Book of Communism and its implications*, in *East European Perspectives*, vol. 3, no 8/18 IV 2001. Deși „*alternativele*” indică „marca casei”, ca să zic așa, articolul despre opiniile exprimate la „masa rotundă” din care citez, nu este scris de politologul Shafir, ci doar „compilat de dr. Michael Shafir”.

je est un autre

de Ioana Pârvulescu

Istoria nu face daruri

„ISTORIA nu face daruri” este o frază scrisă de Mihail Sebastian imediat după 23 august 1944, în *Manifestul Blocului Național-Democratic*, pe care l-a redactat. Sentința a prins imediat, a ajuns titlu în *Universul* și a fost reluată la Radio Londra. Cotidianul *Semnalul* preia și el fraza și îi agață un autor: “Istoria – spunea deunazi un mare bărbat de stat român – nu face daruri”. Sebastian, care în 1944 avea obișnuința să citească *Semnalul*, are surpriza să se vadă ridicat, caragialian, la rang de autoritate de stat. Ziarul îi publicase chiar în acea vară, fără semnătură, traducerea romanului *Noaptea fără lună* de Steinbeck și pînă astăzi chiar, autorul traducerii rămîne anonim în *Dicționarul Presei Literare* (alcătuit de I. Hangiu). Întîmplător, această frază publicistică este, în cazul său, cel mai cuprinzător răspuns la întrebarea pe care o puneam în episodul trecut: ar fi ajuns Sebastian un comunist cu carnet de partid, ca Viktor Klemperer, cu care destinul său are unele asemănări?

Da sau nu

SĂ URMĂRIM însă argumentele pentru fiecare variantă de răspuns. Răspunsul negativ a fost sugerat deja în comentariile la jurnal. Sebastian e un ins destul de obiectiv, cu o sensibilitate și o inteligență care nu-i permit să se auto-înșele, chiar dacă ar fi în interesul său să o facă. Deși se bucură categoric de sosirea rușilor (dar și jurnalul tînarului Balotă sau cel al bătrînelui Galaction conțin, în acele zile de început, fraze pozitive cu privire la soldații ruși), Sebastian își notează destul de rapid apoi “nedumerirea, frica, îndoiala”. Află despre violuri, furturi de mașini și despre obsesia cu ceasurile a rușilor, se miră de confiscarea aparatelor de radio etc. Nu le ia în tragic, deocamdată, comparativ cu teroarea pe care o trăise, dar semnul de întrebare se arată încă din primele zile. Ceea ce îl mîhneste însă profund este ascensiunea oportuniștilor, a nulităților, faptul că, în fond, lumea care începe este departe de a fi mai dreaptă decît cea de dinainte: “Mă felicit că experiența mea de la *România liberă* s-a terminat repede, înainte de a-mi fi angajat acolo semnătura. Ar fi fost imposibil să lucrez sub un regim de comitete secrete. *Imbecilitatea îndocri-*

nată e mai greu de suportat decît imbecilitatea pură și simplă (s.m.)”. Scrie această frază fără urmă de echivoc la numai o săptămîină după 23 august.

Că nu se lasă îmbătat de întoarcerea roții istorice este evident mai ales în chestiunile scriitoricești. La 1 septembrie 1944, Sebastian face “greșeala idioată” de a se duce la o consfătuire scriitoricească la care e convocat și notează în jurnal: “Am asistat dezarmat la constituirea «sindicatului scriitorilor evrei», cu Benador, Călugăru și Dorian în frunte. Figuri necunoscute, nume inexistente – un amestec de rataj disperat, de mediocritate care răbufnește, vechi ambiții, vechi mizerii, toate reînviată cu obrăznicie, cu ostentație”. La fel de consternantă i se pare ideea lui Zaharia Stancu și Carandino de a-l angaja ca redactor la o gazetă condusă de aceștia: “Ce dracu! Asta e «măsura» mea de scriitor?” “Cine gîndește așa “la cald”, în momente în care nimeni nu vede încă limpede este puțin probabil să se lase păcălit mai tîrziu, de pildă în 1947, cînd Stancu va deveni Președinte al S.S.R., după Eftimiu. Graba tuturor de a ocupa posturi bune, de a profita de îmbulzeală ca să par-

vină, triumful vechilor oportuniști, care cad întotdeauna în picioare îl scîrbesc și-l fac să se auto-definească prin negație: “Nu pot. Nu mă interesează. Nu vreau”.

Totuși argumentele pentru ipoteza contrară, și anume că Sebastian ar fi devenit comunist, nu lipsesc nici ele din aceste pagini. Toate reținerile lui cu privire la ceea ce se întîmplă vin pe un fond de bucurie, de fervoare chiar. Programatic, Sebastian își interzice decepțiile. Continuă să fie sensibil la veștile despre ruși, pe care îi privește cu prea mare înțelegere, vibrează sincer și din tot sufletul la filmele sovietice de propagandă, fără a sesiza manipularea, este vrăjit de prezența soldatului rus: “...În ce mă privește, nu mă pot desface din sentimentul că e ceva de miracol în prezența trupelor astora, cu sălbăcia lor candidă. E încă un fel de vis. În jurul meu erau soldați, ofițeri, cu tot felul de mutre /.../ Rîdeam cu ei, aplaudam cu ei”. Este nereceptiv la dezvăluirile lui C. Vișoianu, care-i spune, aluziv în public, dar fără echivoc în particular, că în Rusia, la Moscova, unde a fost trimis într-o misiune discretă, “nu e libertate” și că e-

xistă: “o mare spaimă a oamenilor de a vorbi, de a avea opinii”, precum și “mare ignoranță și mare mizerie”. Este una dintre puținele dați cînd *parti-pris*-ul învinge, la Sebastian, judecata obiectivă: Vișoianu este bănuț de a fi un occidental pur sînge, incapabil să înțeleagă un regim “pentru muncitori și țărani, oameni care abea acum învață să citească, să se spele, să mînce”. Cît de ușor ar fi căzut în plasa demagogiei comuniste un ins care credea așa ceva!

Însă ultimele două notații din anul 1944 și din jurnal, 22 și 31 decembrie, aduc rezolvarea acestor speculații istorice, o lovitură de teatru, deocamdată ascunsă sub forma unei întîmplări nesemnificative: ca în vremurile de odinioară, Sebastian se duce în cîteva zile de vacanță, în Bucegi, la Diham. Dar nu singur, ci cu un grup de prieteni: Lucrețiu Pătrășcanu, Belu Zilber, Harry Brauner, Lena Constante, Herant Torosian. Toți aceștia vor fi condamnați în *procesul Pătrășcanu*, (Sebastian murise la 29 mai 1945), iar excursia de la Diham este una dintre probele acuzării. Istoria n-avea de ce să-i facă daruri lui Sebastian: l-ar fi condus la închisoare și l-ar fi scutit de dileme, compromisuri și opțiuni. Mai departe de asta paginile de jurnal nu permit speculația.

Alte voci, aceeași scenă

VALOAREA de document istoric a jurnalului lui Sebastian mi se pare mai mare decît a scrierilor de acest gen. Mihail Sebastian nu trăiește războiul și tot ceea ce l-a precedat cu miopia și inocența fermecătoare a unui Fabrice del Dongo la Waterloo, miopie și inocență care ar putea fi, *mutatis mutandis*, un etalon al “obiectivității” diaristului. El urmărește evenimentele cu rigoare, citește toate gazetele și nu crede nici una, ascultă posturi de radio străine, urmărește mersul trupelor pe hartă, meditează la opiniile diverselor tabere, respinge ipotezele fanteziste și adună informațiile precise și din toate acestea modelează, în jurnal, cîte o frază-două. Îndoielile sînt mai multe decît convingerile.

Un eveniment istoric povestit pe larg este moartea lui Armand Calinescu și tot ce i-a urmat. Încă două jurnale de scriitor relatează amplu întîmplarea: cel al lui Liviu Rebreanu și cel al lui Gala Galaction. Am comparat cele trei jurnale și am găsit aproape milimetric aceeași poveste și aceleași concluzii. Cu ceva în plus, la Sebastian. Liviu Rebreanu povestește cel mai amănunțit scenele, la trei zile după eveniment. Joi, 21 septembrie 1939, proaspăt sosit în București de la mica lui moșie, aștepta “radio-jurnalul” de amiază. La 14.05 se întrerup știrile și “o

voce puțin sugrumată de emoție anunță: Atențiune! Armand Calinescu a fost omorît! O echipă de legionari l-a executat”. După încă 15 minute, o altă voce anunță: “Un incident regretabil a făcut să se întrerupă emisiunea”. Datorită radiourilor străine, italiene și ungurese, Rebreanu înțelege ce s-a întîmplat: pe drumul spre casă, venind de la Ministerul de Război, primul ministru a fost ucis cu 20 de gloanțe, dintre care 3 în cap. Apoi criminalii au fugit la sediul Radio, au navălit înăutru, împușcîndu-l în picior pe portar (Rebreanu vorbește *en connaisseur* pentru ca făcea parte din conducerea Radioului), au ajuns în studioul mare, unde orchestra cînta, au amenințat muzicanții cu revolverele și au făcut anunțul. Inginerul de sunet a închis însă contactul după primele cuvinte. Urmează pedepsirea vinovaților, făcută în trei etape: după ce legionarii s-au predat singuri și au fost legați de cîteva oameni din Radio, a venit poliția care i-a bătut îngrozitor, mai tîrziu au fost torturați la poliție și în sfîrșit uciși pe locul crimei. Vineri, trupurile au fost expuse cu pancarte pedagogice (“Așa vor păți...”) și tot Bucureștiul a venit în pelerinaj. Rebreanu relatează cu oroare, dar abstract “bilciul” din jurul cadavrelor și deplînge efectul: “tocmai contrariul celui scontat de guvern”. Încheie îngrozit cu presimțirea că “sîngele vărsat cere mereu sînge”. Aceeași concluzie și la Galaction, care în ziua omorului asistase la cununia fiicei lui și aceeași poveste: anunțul la radio cu voce “înfălăcărâtă”, în loc de “sugrumată” – aflăm că muzica întreruptă era de Johann Strauss – apoi o tăcere de 30 de minute (nu 15) și scuzele despre “incidentul regretabil”. Teama că pot profita fie nemții, fie rușii, opinia că guvernării au făcut o mare greșeală expunînd cadavrele în stradă, cu aceeași observație psihologică ca la Rebreanu: “Guvernării nu știu totdeauna misterele psihologiei colective”. Ceea ce este în plus la Sebastian este dezgustul pentru *spectacolul oferit de spectatori*, adică de miile de oameni veniți să contemple cadavrele. Cuvîntul *bîlci* apare și la el, dar cu concretizări grotești: “se rîdea, se glumea”. /.../ O cucoană lîngă mine zicea: - Ar trebui să se ție ordine, să ne pună pe două rînduri...” Cîteva afaceriști aduseseră scări și cereau 2 lei pentru o perspectivă de sus, peste rînd: “- Nu face! Zicea un tip care plătise 2 lei, nu face, nu se vîd decît picioarele”. Mai presus de spectacolul istoric (deși acesta îl implică atît de direct) Sebastian așază întotdeauna spectacolul uman pe care îl sesizează și-l pricepe ca nimeni altul. De aceea jurnalul său este obiectiv, în sensul cel mai cuprinzător al cuvîntului: din confruntarea omului cu istoria îl interesează în primul rînd omul, abia apoi istoria. ■

ochiul magic

“Musulmani în America”

ACESTA este titlul unui documentar făcut de *Discovery Channel* cu intenția vădită de a arăta lumii că nu toți musulmanii sînt răi ca ăia de-au făcut ce-au făcut la 11 septembrie. Toți cei prezentați sînt oameni așezați la casa lor, serioși, muncitori, de succes chiar, care-și văd de treaba lor. Cel care e broker, deja cu casă frumoasă și mașină trăsnet la scară, cu familie extinsă - trăind la un loc părinți, copii și-o nevestă luată prin căsătorie aranjată (că doar el e băiat cuminte, atașat tradiției!) - nu tranzacționează în industria alcoolului și a tutunului, c-așa-zice religia lui. Adil, proprietarul unui ditamai supermarket, ne asigură că dacă ar trebui să iasă la luptă, el pentru America ar lupta, pentru că, potrivit religiei lui, el trebuie să lupte pentru țara care-i hrănește familia. Un rapper negru, acum și el devotat religiei sale, compune o muzică ce nu îndeamnă la nimic rău (violență, droguri, dezmăț etc.), ba din contră. El a fost foarte fericit cînd Președintele Bush a luat apărarea musulmanilor din America într-un discurs în fața întregii națiuni. Ce să facă și bietul Bush?! Se putea el dezmințe, tocmai acum? Doar e conducătorul celei mai libere și mai multiculturale dintre societățile lumii, pentru care drepturile omului sînt sfinte! Măcar la ea acasă! Și aici documentarul cu pricina insistă - doar asta e mîndria lumii americane și scopul acestui documentar, s-o "repereze" cumva -, cu o viziune din interior, pe modul în care acești emigranți trăiesc în America cu propriile lor tradiții, cu propriile lor mentalități, ca niște oaze avînd o viață independentă, după legi proprii, dar a căror apă care le hrănește este peste tot religia musulmană. Ei sînt acum niște oameni liberi, fericți și mulțumiți cu viața lor construită după voința și convingerile lor proprii și care nu au de gînd să plece nicăieri de acolo, așa cum marturisesc deschis și răspicat în acea parte a documentarului despre modul cum au fost tratați după evenimentele din septembrie. Își dau seama că în țările lor de origine n-ar fi putut realiza standardul de viață de acolo.

Foarte de înțeles toate aceste lucruri, totuși, cînd vine vorba despre "redescoperirea", despre "revelația" importanței păstrării valorilor identitare a acestor emigranți în America, încep să mă întreb care ar fi avantajele reale pe care societatea americană le poate avea din genul acesta de conservatorism. Doi dintre cei cinci bărbați intervievați (alături de numai o femeie!) s-au confesat că înain-

te de a se căsători cu femei provenind din propria cultură și de a înțelege valorile islamului au fost cam afemeiați. Cu alte cuvinte, s-au folosit de femeile americane, au profitat de cultura acestora, bună sau rea cum este, pentru a traversa o anumită etapă a existenței lor, găsindu-și în cele din urmă împlinirea și respectul de sine în supa proprie din care au ieșit, cultura etniei lor. Lărgind evident cercul, nu cumva, această fericire a acestor emigranți, la nivel material, social și spiritual se clădește tocmai pe exploatarea drepturilor și libertăților pe care acea lume le pune la dispoziție tuturor? Noii veniți nu trebuie să se schimbe și să se adapteze lumii care-i adoptă pentru a supraviețui: ei sînt acceptați și bine primiți așa cum sînt! E în firea emigranților ca, o dată ce se deparțează de cultura proprie, să-i descopere, la distanță, "binefacerile", punctele "bune" sau care cel puțin îi convin lui în noile circumstanțe. Probabil datorită ochiului critic cu care permanent percep noua realitate în care pătrund cu scopul bine conștientizat de a o exploata la maximum în interes personal.

Politically incorrect și revoltător pentru cum mă așteptam eu să pună problema o producție *Discovery Channel* mi s-a părut *prezentarea discursului unei singure femei musulmane alături de atîția bărbați*. Ea și-a exprimat punctul de vedere în legătură cu oprimarea femeii în lumea islamică. Nici vorbă de așa ceva! Baticul din capul ei, crede ea, îi dă respect, prestanță și o face și mai iubită de soțul ei. Munca ei în America este să-i convingă pe cei cu care vine în contact că nu e deloc de compătimit din acest punct de vedere și că mult mai oprimată, mai subjugată sînt femeile care trebuie să țină pasul cu modele, cu chirurgia plastică, cu sălile de fitness, mereu în competiție unele cu altele, mereu nesigure și neliniștite. Iată, mi-am zis, o femeie mai fericită, mai fără angoase, care, așa urîtă, nefardată și cu un batic negru pe cap, nu trăiește cu disperarea că, după ce și-a investit ani buni din viață alături de un om, acesta o va părăsi într-o zi pentru o alta. Un caz de-a dreptul de invidiat, o pledoarie interesantă pentru islam, un punct de vedere asupra lumii care o găzduiește și în mijlocul căreia trăiește.

Iată doar cîțiva musulmani din America! Și o încercare de reabilitare a comunității musulmane în America printr-un adevăr trunchiat, printr-o fărîmă de adevăr! Cam dezamăgitor pentru un canal de prestigiul lui *Discovery*.

Simona Galățchi

Mărturisiri la o prezumtivă aniversare

În preajma aniversării zilei sale de naștere - 18 martie 1910 - doamna Ioana Postelnicu ne trimite din Bacău, unde locuiește în prezent, acest text căruia îi conferă o semnificație testamentară. Îl publicăm, adresându-i totodată stimei prozatoare urările noastre de bine și de multă sănătate. (R.l.)

PE TEREZIA activității mele literare s-a îngremădit *un timp* ce nu credeam că îl voi ajunge vreodată. Iată am pășit în mileniul III și nu îmi pare greu. Curiozitatea de a percepe tot ce se întîmplă la ora asta în lume și chiar de a absorbi, cu interes, evenimentele, care mă așteaptă încă în viitor, pune aripă noii voinței, de a nu mă lăsa copleșită de forța cu care viața mă îndeamnă să mă consider în putere, de a sorbi tot ceea ce îmi rezervă viitorul, a cărui dimensiune s-a micșorat. De aceea îmi vine să consemnez, ca pe o stare de bucurie, conștientizarea că am pășit în mileniul III. Parcă aș fi coborît dintr-un spațiu predestinat înainte de nașterea mea întîmplată în anul 1910.

Am cîștigat în lungul meu drum, toate aspectele esențiale ale vieții, toate capcanele prin care am fost silită să trec, sorbind dulceața prăpăstiilor și depășirea învolburată a chemării lor.

Frumusețea graiului românesc am învățat-o de la părinții mei, în atmosfera de bucurie pe care au simțit-o în momentul alipirii Ardealului la România Mare. Mi-au rămas în minte versurile, pe care le recitam cu glas tare, înșirînd primele strofe din poezia „Luceafărul” de M. Eminescu pătrunse în casa noastră. Istoria ardeleană a luat alt drum intrînd în epoca glorioasă de după primul război. Adolescența mea s-a dezvoltat sub zodia împlinirii visului transilvan. De atunci drumul meu ascuns în viitor s-a prefigurat. România Mare s-a zidit și viitorul strălucea pentru adolescența mea, pentru tinerețea mea.

Năzuirile mă îndreptau spre căi atrăgătoare, romantice, care duceau la împlinirea mea pe un tărîm, care îmi rămînea necunoscut, dar tulburător. Creșteau muguri noi în copacul desăvîșirii mele. Mă adăpam la literatura vremii cu nesăț, descopeream bucuria de a mă cultiva. Îndeletnicirea mea era lectura și bineînțeles visarea.

Mi-a fost hărăzit să trăiesc cea mai neașteptată întîmplare din viața mea, întîlnirea, cu E. Lovinescu. Cum s-a întîmplat minunea? Era în iulie 1937 cînd, deschizînd întîmplător paginile

ziarului „Dimineața”, am citit mărturisirile unor scriitori care consemnau momente esențiale ale întîlnirii lor cu cenaclul condus de marele critic E. Lovinescu. Se înșirau acolo prestigioase mărturisiri ale scriitorilor care frecventau cenaclul aflat în casa marelui critic. Am sorbit cu nesăț fiecare cuvînt tipărit, într-o uimitoare stare de însuflețire. Mi s-a părut că avea loc o minune. Cu o îndrăzneală, care nu îmi sta în felul meu de a aborda, la telefon, o persoană necunoscută am cerut permisiunea de a face o vizită marelui critic. Rememorînd acum acel moment, nu pot să nu mă mir cum am îndrăznit să bat la ușa lui. A fost un act de o temeritate de care cînd îmi aduc aminte, mă înspăimînt și acum cînd retrăiesc, în amintire, acel moment. Din clipa aceea toată viața mea s-a schimbat. Pășind în casa marelui critic, am simțit că mi s-au deschis porțile unui tărîm, pe care l-am dorit în mod inconștient, toată viața și la care nu aș fi putut să ajung vreodată. Aș putea scrie o carte despre cea dintîi vizită care m-a marcat pentru toată viața și care reprezintă acceptarea mea în agora condusă de marele critic E. Lovinescu. El mi-a dat pașaport, cum se zice astăzi, pentru dezvoltarea și împlinirea mea ca scriitor. Gîndul meu s-a îndreptat de-a lungul zeilor de ani de activitate literară, la acel moment, întrebîndu-mă ce ar fi spus E. Lovinescu despre dezvoltarea mea, despre drumul lung pe care l-am străbătut pînă în clipa de astăzi?

Iată ce spunea marele critic, cînd pentru întîia oară am pășit pragul casei lui, adresîndu-se lui Vianu, Dan Petrașincu, care erau de față în acea fierbinte zi de vară:

„Citesc de mult în ochii multora dintre dumneavoastră uimirea că-mi pierd vremea de 20 de ani ascultînd încercările tuturor debutanților. Poate: dar dacă în atîta mediocritate mi se întîmplă la o distanță cit de mare, să asist acum la momentul în adevăr rar al deschiderii la viață a unui talent, îmi ajunge. Lacrima de bucurie căzută din ochii doamnei, mă despăgubește de toată truda. E un destin și acesta”.

Am vizionat la televizor pri-

mirea de care a avut parte sportivul român ce a cîștigat centura cu diamante. Cred că nici gladiatorii din arenele romane, sau învingătorii Romei, nu au fost primiți cu urale, cum sînt primiți sportivii, care cîștigă trofee în competițiile la care iau parte. Rezultatul muncii uriașe depusă de un creator cu condeiul, sau cu dalta, sau cu penelul pentru a scoate la iveală ideile creatoare din frîmintarea minții sale, în realizarea unei opere, ar merita să fie recompensată măcar cu sărbătorirea de care au parte sportivii. Rezultatul unei performanțe sportive poate avea aceiași greutate cu cea a ideilor înșiruite în zilele unei cărți? Gloria unui sportiv are un timp limitat, după care se pierde în neant. Un scriitor în singurătatea paginii albe, visează la verdictul unui cititor prezumtiv. El nu are bucuria victoriei demonstrative, dar rămîne pentru totdeauna în istoria și cultura neamului și popoului în care s-a născut. Mă gîndesc la cărțile pe care le-am scris de-a lungul vremii, că vor dăinui prin existența lor în rafturile unor biblioteci. Cititorii care le vor răsfoi paginile, vor vibra la aflarea gîndurilor mele înșirate pe filele lor. Existența mea nu va rămîne nereceptată în șirul anilor ce se vor scurge, atestînd participarea la cultura neamului din care mă trag.

Rîndurile pe care vi le trimit înseamnă o izbîndă. Le-am alcătuit după îndelungi frîmintări mentale, nereușind să rostesc cursiv cuvintele și a le așterne în scris pe hîrtie, din pricina *afaziei*, ca rezultat al congestiei cerebrale prin care am trecut. Am dictat cuvînt cu cuvînt, cu imens efort, cele de mai sus și - datorită prezenței de prețioasă samaritană a persoanei care a luat asupra ei îngrijirea mea -, au fost scrise pe hîrtie.

Este actul încheierii unei vieți de nouăzeci și doi de ani, pe care îi voi împlini la 18 Martie 2002.

Vă rog să-l consemnați în „România literară” pentru a rămîne ca un testament pentru eternitate.

Vă mulțumesc.

Ioana Postelnicu

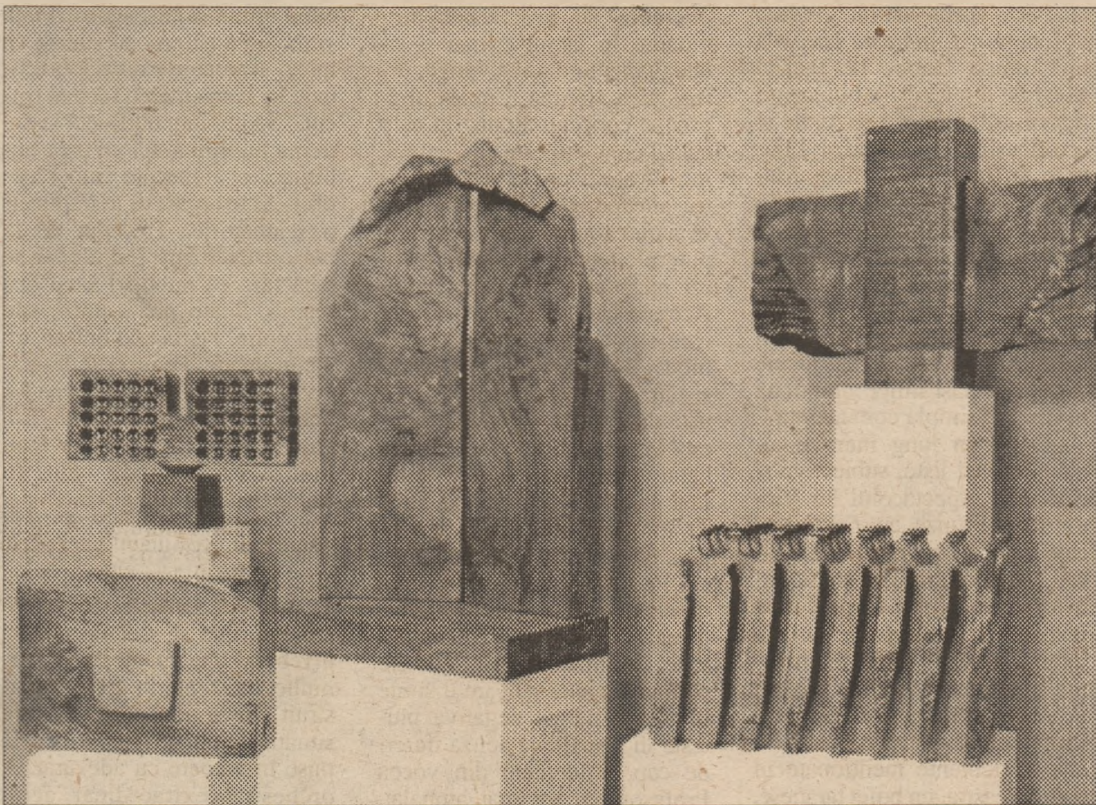
Bacău, 2002

cronica plastică

de Pavel Șușară

De la parteneriat la comuniune

Parteneriat și adversitate

Spre finele anului trecut, Muzeul Național de Artă a găzduit unul dintre cele mai importante evenimente ale sezonului care, din păcate, a trecut aproape neobservat; este vorba de expoziția de pictură și sculptură a Sultanei și a lui Ovidiu Maitec. Artiști bine cunoscuți în peisajul nostru cultural de astăzi, cu o activitate prodigioasă și cu o amprentă stilistică inconfundabilă, soții Maitec nu sunt la prima lor expoziție comună. Cu vreo doi ani în urmă ei au mai expus împreună la Muzeul Țării Crișurilor din Oradea, iar această experiență a pus în valoare câteva lucruri care scoteau proiectul din categoria previzibilă a unui eveniment de familie. Acum, ca și atunci, dar acum într-o mai mare măsură pentru că și expoziția a fost mult mai amplă, iar partitura fiecăruia mult mai bine precizată, s-a putut observa că ideea comuniunii artistice exprimă o atitudine culturală, este o încercare de exprimare a părții prin întreg și una de a crea întregului o mai puternică rezoluție prin exacta identificare a componentelor, și nicidecum acea soluție comodă care înjumătățește efortul de organizare a expoziției

prin dubla participare. Cu prilejul expoziției de la Oradea, am încercat să explic acțiunea celor doi artiști recurgând la o metaforă literară, și anume invocând polaritatea barbiană din *Riga Cripto și Iapona Enigel*. Acest gen de argumentație nu reprezintă nicidecum un recurs comod la autoritate, ci o încercare de a sugera că acțiunea comună a soților Maitec se sprijină pe o complementaritate adâncă, uneori susceptibilă de a se transforma în disjunctie și în adversitate.

Lumea reală și contradicțiile materiei

Ovidiu Maitec, prin chiar natura genului artistic pe care îl ilustrează și a limbajului său specific, este un om al materiei, un exponent al manualității și al praxisului mundan. Un maestru al lemnului, dar, la rigoare, și al bronzului, adică un ciopliitor și un modelator în aceeași măsură, el lucrează, oarecum, cu materialul clientului, altfel spus cu elemente obiective, cu exteriorități ale realului. Formele lui, derivate din orizontul imanent al lumii, se istoricizează simultan cu exprimarea, nu numai ca o consecință a exprimării însăși, ci și prin funcția lor fatală de comentariu asupra unui univers

controlat. Tronul, Cubul, Poarta, Pasărea, Stîlpul, Zidul, Radarul, Containerul, Banca, Arcul de triumf, Sarcofagul, Aripile, Îngerul, ca teme recurente, dar și întregul său registru de forme, trimit nemijlocit spre o lume cu morfologii așezate, puternice și recunoscutibile, dînd, de multe ori, senzația ciudată că artistul nu inventează, că imaginația sa refuză consemnele mobilizării și că totul se rezumă la o anumită ordine prestabilită. Artist al memoriei, al reactivării unor imense depozite de forme confirmate, Maitec pare un executor testamentar și un exponent al multor generații a căror existență nu a dobîndit niciodată funcții contemplative. Sculptorul vine acum să răzbune toate infirmitățile unei istorii anonime, muțînd accentul de pe funcții pierdute, erodate sau numai limitate, pe frumusețea proporțiilor, pe discursul elaborării, pe sonoritatea materiei, pe muzica ritmurilor și pe majestuozitatea arhitecturii. Dacă, în mod absolut, Maitec poate fi socotit unul dintre cei mai puternici creatori de volume, alături de George Apostu, din întreaga noastră sculptură, creatori de volume în sine, dincolo de orice epică a formei, nici suprafața nu este scăpată de sub

control sau tratată ca o realitate secundă. Ea este perfect integrată volumului și nu subordonată lui, iar consecința acestei integrări poate fi percepută chiar prin raportarea la ea ca la o realitate unică. În ciuda proporțiilor monumentale, a masivității construcției și a unei potențiale frigidități pe care o generează o anumită distanță impusă privirii, obiectele lui Maitec sunt extrem de calde și de senzuale dacă relația devine una apropiată sau chiar tactilă. Fie prin actul implicit al ciopliirii, fie printr-o intervenție explicită, suprafața iese permanent din capcana monotoniei, devenind funcție a interiorității volumului și nicidecum periferie și contur.

Lumea celestă și abolirea materiei

Față de această imagine a sculpturii lui Ovidiu Maitec, pictura Sultanei Maitec se înscrie într-o evidentă opoziție. Și o asemenea situație nu derivă din specificul limbajului, din particularitățile tehnice sau din pricini materiale obiective. Nu cu *sculptura* intră Sultana Maitec în dezacord, și nu faptul că se exprimă în bidimensionalitate o situează într-un alt registru al existenței simbolice, la rigoare pictura poate exhiba un interes pentru materie chiar mai mare decît sculptura, ci cu totul altele sunt motivele disjunctiei. La un prim nivel, care nu este și cel mai relevant, ceea ce îi diferențiază pe cei doi este chiar spațiul exterior, orizontul peisagistic și regimul meteo-climatic. În vreme ce Ovidiu Maitec, prin material, dar și prin natura definitivă a formelor, are o ascendență alpină, o cotă scăzută a temperaturii și oferă o percepție învăluită de penumbre, Sultana Maitec este solară, pictura sa reverberază înaltele temperaturi meridionale, iar spațiul de vizibilitate este, dacă putem spune așa, *transparent pînă la opacitate*. Și poate că de aici, chiar de la acest aparent paradox, ar putea fi inițiată o lectură mai consistentă a complementarității și a disjunctiei dintre cei doi artiști.

Spre deosebire de Ovidiu Maitec, a cărui preocupare este în mod constant ridicarea materiei dincolo de limitele ei fizice, cucerirea spațiilor înalte din plină captivitate gravitațională, Sultana Maitec are tentația aproape mistică a materializării luminii, a ipostazierii invizibilului, cu alte cuvinte exact acea *opacizare a transparenței*. Marile suprafețe pe care pictorița le umple cu aur au, simultan, două înțelesuri diferite: pe de o parte ele sînt complet anulate, devin transparente, și materialitatea lor este dizolvată într-un amplu orizont de lumină, iar, pe de altă parte, lumina impalpabilă primește atribute spațiale, se revelează pînzei asemenea duhului sfînt în plin exercițiu epifanic. Pentru că lumina

Sultanei Maitec, și abia acum poate fi înțeleasă relativitatea în-cadrării artistei într-un orizont fizic, de tip solar și meridional, nu este una exterioară, o lumină care izvorăște dintr-o sursă recunoscutibilă și se răsfrînge apoi asupra unor obiecte determinate. Lumina ei nu este o lumină cu umbre, ea nu sugerează și nu descrie volume, nu oferă spontaneități și nu creează istorie. Sultana Maitec nu negociază cu lumina aceea barocă, fastuoasă și generatoare de efecte, cu acel *lumen* spectaculos și tranzitoriu, ci încearcă, în continuarea experiențelor bizantine, medievale și postbizantine, să consacre, într-o imagine pură și antiretorică, lumina adevărului, cea necreată, lumina spirituală, acel *lux* care vine dinlăuntru, care nu descrie efemerul, nu se erodează și nu se risipește. Chiar și acele imagini care par ușor de recunoscut în pictura sa și care, aparent, sunt elementele unor potențiale naturi

stative, cum ar fi merele, sau pietrele sau orice altceva, nu sunt decît spectre, sigle ale unei lumi încă neinstituie, concepte solitare într-un discurs neformulat, sau chiar arhetipuri platoniciene, realități primordiale și incoruptibile.

Adversitate și comuniune

În vreme ce Ovidiu Maitec vine de jos, din lumea fenomenală, dintr-o îndelungată civilizație a statuarului, și încearcă să mîntuie efemerul prin ridicarea lui la semnificație spirituală, să transforme materia în sursă de comunicare, Sultana coboară din lumea celestă, din spații imponderabile și dintr-o îndelungă tradiție a semnului, de factură orientală. Sculptura lui Ovidiu Maitec și pictura Sultanei Maitec, prin spațiile afît de diferite pe care le invocă și prin încărcătura afît de specială pe care o poartă, nu reprezintă o simplă acțiune conjugală, așa cum s-ar putea crede cu multă comoditate, ci un mariaj al principiilor și o perfecție sinteză a contrariilor. Polii se unesc aici în mod profund, iar adversitățile aparente au o singură funcție: aceea de a asigura echilibrul și de a realiza *comuniunea*. Adică de a conferi *întregului* expresia lui deplină. ■

cronica dramatică

de Marina Constantinescu

O scamatorie

Teatrul Maghiar de Stat Timișoara
Lecția de Eugène Ionesco
Decorul și costumele: Adriana Grand
Director de scenă: Victor Ioan Frunză
Distribuția: Balázs Attila, Tokai Andrea, Magyari Etelka.
La pian: Cári Tibor.
La vioară: Porumb Romana.
Muzica: Cári Tibor.

EUGÈNE IONESCO a deschis o ușă spre un alt fel de teatru. Deși accesul pare larg, deși sînt numeroase persoanele care se agită în fața intrării, deși nu există nici o restricție, ci aproape numai tentații, o stare paradoxală se instalează, pervers, triindu-i,

pe nesimțite, pe adevărații creatori și spectatori. Cu alte cuvinte, mulți îi rîvnesc opera, puțini reușesc să-i pună în valoare conținutul. Citirea teatrului lui Ionesco – publicat integral de Editura Univers în traducerea nuanțată și unitară a lui Dan C. Mihăilescu – este un act perso-

nal, solitar și individual al cititorului. Este relația directă cu autorul, o provocare asumată pe cont propriu. Fiecare se descurcă cum poate, recidivează în studiu ori de cîte ori simte nevoia. O punere în scenă unește, în principiu, toate aceste singurătăți cărora le este dirijată acum o percepție, acea interpretare a regizorului. Cu care poți sau nu să fii de acord. Și armonia și revolta fac parte din jocul scriiturii dramaturgului. În ultimii doisprezece ani, două sînt montările din România care îmi vin automat în minte cînd este vorba sau mă gîndesc la Ionesco: *Cîntarea cheală* a lui Tompa Gabor la Teatrul Maghiar din Cluj – o bijuterie a rigorii, a fanteziei regizorale și actoricești, un spectacol bijuterie și *Lecția* lui Mihai Măniuțiu la Teatrul Național din Cluj – un manifest, posibil, al îndochinării comuniste, al crimei în numele acestei fanatice ideologii, un manifest susținut remarcabil, paroxistic de Anton Tauf. Amîndouă au fost făcute cam în același timp, amîndouă la Cluj. O simplă coincidență?

După un lung interval, adaug acestei liste, subiective și personale, spectacolul lui Victor Ioan Frunză cu *Lecția*, pe care l-am văzut recent la Teatrul Maghiar din Timișoara, într-un spațiu extrem de percutant realizat de scenografa Adriana Grand, greu de uitat, o emblemă a montării. Detaliile privind decorul, înfățișarea și costumul Profesorului sînt prezente prin cîteva elemente menționate în text: fereastra, un bufet țărănesc, masa-birou; Profesorul poartă ochelari, un halat negru, de inștitutor, pantaloni și pantofi negri, guler alb scrobit. Ce este, în fond, biroul Profesorului? O clasă, răspund creatorii acestui spectacol. În care spectatorii intră și iau loc în bănci mici, pentru gimnaziu, cu loc de călimară, pupitre vechi, de început de secol XX, așezate pe gradene, un mic amfiteatru, intim și nu foarte comod. Fiecare spectator este introdus într-o atmosferă trăită de mult, aceea a școlaru-

lui. Mai inteligent, mai ascultător sau șugubăt, mai harnic sau mai leneș. Deocamdată, "la tablă" este scoasă o Elevă. Timp de o oră și puțin, ei asistă pasivi la ceea ce se întîmplă în fața lor și atît de aproape de ei. Undeva în subconștient este reactivată emoția și teama de a nu fi scos și tu la lecție, tu înșemnînd oricare dintre spectatorii-elevi. De a nu fi următorul. Schema piesei susține extraordinar această idee. Sînt patruzeci de victime, de elevi care n-au revenit la locul lor. Clasa nu rămîne descompletată. Nici șirul elevelor pregătite de profesor pentru moarte. În lanțul crimei se adaugă mereu o nouă verigă, următoarea victimă. Contextul aproape concentraționist în care călăul conviețuiește cu victima, într-un spectacol la vedere pentru alte potențiale victime, mi se pare că amplifică extrem de puternic tensiunea piesei, a cărei miză este speculată altfel. Această clasă este un spațiu în care asistăm la o crimă, la un model de a suprima o viață. Asistăm la devitalizarea Elevei, ușoară, treptată. "Foarte voluntară la început, dacă nu cumva chiar agresivă, eleva devine tot mai pasivă, ajungînd spre final ca un obiect inert, lipsit de vlagă..." precizează Eugène Ionesco. Pe măsură ce ea este suptă de energie, Profesorul se energizează. Din timid și ezitant devine dominator, însufletit de patima singelui pe care îl simte în nări. Energia negativă plutește în aer. Eleva acuză dureri de cap, stridențele din vocea Profesorului, tot mai ambalat, mai incoerent în valul teoriilor, toate aceste agresivități îi fac rău fizic. Și moare. Puțin cîte puțin. Violul din final, ce precede înjunghierea este o posesiune a unui corp inert. Eleva este o păpușă manevrată și manipulată după bunul plac. Profesorul nu alege. Nu frumusețea ar așta poftele unui criminal care își alimentează dorințele printr-un delir verbal sufocant și exterminator. Atracția nu în asta constă. Iar Victor Ioan Frunză depășește clișeul instalat deja a-

tunci cînd în rolul Elevei este distribuită o actriță tînără și apetisantă neapărat, iar în rolul Profesorului, neapărat un actor mai trecut. Balázs Attila și tînăra absolventă Tokai Andreea sînt inteligent aleși pentru un teatru abstract sau nonfigurativ în care contează enorm ce se întîmplă pe scenă, în arenă. Pas cu pas. Este o dilatare a timpului, a sunetelor, a cîntecului dramatic cîntat *live*, în spatele impozantului bufet țărănesc, ca într-o *boîte-à-musique*, a picăturilor de ploaie ce plîng pe fereastra îndărătul căreia se ascund crime și coșciuguri. Viața și moartea își predau ștufeta ca într-o scamatorie dibaci executată. Îți scapă mereu tocmai trucul. "Să împingi burlescul la extrema lui limită. Ici un ușor bobîmac, o alunecare imperceptibilă, și te regăsești în tragic. E o scamatorie. Trecerea de la burlesc la tragic trebuie să se facă fără ca publicul să-și dea seama. Poate nici actorii, sau mai puțin. Pe un text burlesc, un joc dramatic. Pe un text dramatic, un joc burlesc." - Eugène Ionesco. *Note și contranote*. (Ed. Humanitas, 1992). Victor Ioan Frunză s-a scufundat adînc în căutarea sensurilor cuvintelor și conceptelor autorului. A ținut seama de ce a scris, genial, autorul în piesă și în jurul ei. Fără să încarce, superficial sau comercial, fără să șseculeze și să inventeze alte nuanțe decît cele, multe, existente în text. A construit, înșă, atmosfera în care situația, replica, relațiile să fie puse în valoare cu adevărat. A orchestrat extraordinar acest concert de cameră, un concert în care vocea morții are reprezentări și solo-uri variate. Și-a condus bine actorii, tineri, pe drumul complex al acestui tip de teatru. A dirijat impecabil schimbul de energii între protagoniști, între aceștia și spectatori, într-un crescendo bine punctat de jocul actorilor. Cine urmează să fie scos la lecție? Ploaia bate în geamul-fereastră încastrat în bufetul țărănesc. Un pian și o vioară cîntă, parca, un cîntec de înmormîntare. ■

m u z i c ă

Gnomoni, clepsidre și ceasuri

JUAN MIRÓ scrie undeva că la intrarea în atelierul său avea o Biblie și că în fiecare zi citea cîte un verset din ea. Metoda mi s-a parut simpatică și o aplic din cînd în cînd cu cîte un volum care-mi place. Bunăoară, am aplicat-o de eurând pentru *Cartea ceasului de nisip* a lui Ernst Jünger, publicată în 2001 la Polirom, în excelenta traducere a Vioricăi Nișcov. Dar nu despre acest mirabil volum voi scrie aici (deși voi transcrie din el), ci despre cu totul altceva. Dar atunci de ce îl pomenesec? Pentru

simplul motiv că acest volum este, în opinia mea, expresia numitorului comun al celor trei evenimente muzicale recente, anume o carte și două CD-uri. Pe scurt: numitorul comun al unei cărți și a două CD-uri este o altă carte. Să mă explic.

După un astm editorial prelungit, Editura Muzicală începe să dea semne de învigorare. Producția de carte a crescut, cea de partituri de asemenea, revista *Actualitatea Muzicală* a suferit o transformare de formă (de la alb-negru la color) și de fond, s-au produs și cîteva CD-uri.

Semnele, așadar, sînt bune. Evenimentul editorial pe care-l voi lua ca pretext se numește *Simpozion Anatol Vieru 1999*, proaspăt ieșit de sub tipar.

O altă instituție muzicală pare a se dezmoști și relua producerea de CD-uri cu muzică românească contemporană: Electrecord. Cele două discuri-desant pe care le am în vedere sînt portrete componistice ale unor autori consacrați: Octavian Nemescu și Doina Rotaru.

Întrebarea pe care mi-am pus-o este următoarea: ce au în comun Vieru, Nemescu și Ro-

taru? Indiscutabil, obsesia timpului, a măsurării și simțirii lui diverse. Drept urmare, mi-am dat seama că problematica lui Jünger este punctul de convergență al concepțiilor muzicale ale celor trei compozitori români. Ea mă ajută să înțeleg pozițiile creatorilor numiți și mă încurajează să realizez o paralelă între cele trei concepții.

De trei ori fascinați de timp – desfășoară lumi sonore în cadrul lui, îi reflectă durerile și îi surprind calitatea – autorii citați fac parte din trei generații diferite ale muzicii românești.

Anatol Vieru scrie *Clepsidra I* în 1968, apoi *Orologii* în 1970. Este un moment al articulării unei concepții stratificate asupra timpului: un continuum sonor cu diferite încifrări simbolice curge de la un capăt al altul al pieselor, asemenea unui fluid temporal indistinct. Peste el se suprapun efemeridele, evenimente sporadice, fulgurante, ce creează un plan apropiat, al unei dureroase inserții în timp. Ritmarea lor și jocul fin dintre diferitele substanțe sonore constituie planul dramaturgic al lucrării. Vieru preferă timpul linear ca fundal.

cronica filmului

de Eugenia Vodă

Russell Crowe

Misterioasele ecuații

CONFORM unei vechi tradiții, atunci când cinematograful încearcă să se apropie de "viața unui geniu", rezultatul e, de cele mai multe ori, mediocru. Istoria e plină de filme fără geniu despre genii, filme în care genialitatea e redusă la scară, de obicei la scara bunului-simț comun sau la scara din dos, pe principiul "un geniu pe înțelesul tuturor". Nu face excepție de la regulă nici Ron Howard, regizorul multinominalizatului *O minte sclipitoare*, despre un geniu al matematicii încă în viață, John Forbes Nash Jr. Un critic occidental remarcă, la data premierei pariziene a filmului, tocmai "limitele unui regizor care încearcă să ofere un conținut accesibil tuturor"...

Așa cum, în alte filme, geniile aruncă, înfrigurate, note pe portativ, aici tânărul matematician scrie febril, pe o fereastră, o avalanșă de formule smulse din mintea lui zbuciumată, concentrată la cea mai înaltă tensiune, obsedată să nască "o idee originală". Ceea ce se și întâmplă. Ideea lui originală va revoluționa teoriile economice ale ultimului secol și își va găsi o vastă aplicabilitate... De aici și până la Premiul Nobel n-a mai fost decît un pas, care, în 1994, a fost făcut. Dar, în biografia celebrului matematician, odată cu erupția matematic inovatoare a erupt și o schizofrenie, care îi va torpila viața și creativitatea; practic, geniul pustiit de boală avea să fie condamnat cînd la nebunie, cînd la coșmarul unei

dueroase "normalități".

Impresia este că filmul a ordonat un infern clocotitor într-un scenariu limpede, rațional, și, neapărat, optimist. Simpla comparație a unor date biografice reale cu povestea din film furnizează materie pentru o posibilă lecție despre spiritul scenaristic hollywoodiene. Bunăoară, în viață, matematicianul atins de schizofrenie și-a petrecut 35 (trezeci și cinci) de ani într-un spital, sub medicație puternică; nevasta l-a părăsit, iar homosexualitatea lui se pare că n-a fost un secret. Ce face filmul cu această materie de viață? O întoarce pe dos. Nevasta nu-l părăsește nici o clipă (cel mult sparge oglinda de la baie într-o criză de isterie și neputință), refuză să-l reintereze, îl ajută să-și

domine boala, să se "reintegreze în societate", și, la bătrînețe, după o viață de iubire, lacrimă, la decernarea premiilor Nobel, cînd, de pe scenă, El i se adresează direct: "Numai în misterioasele ecuații ale iubirii poți găsi logică și rațiune. *Tu ești rațiunea mea!*"... Filmul a cosmetizat confortabil adevărul, dar ar fi fost mult mai interesant de aflat în ce și-a putut găsi, în realitate, "rațiunea"; în absența nevestei, un om bolnav și părăsit; care i-a fost, de fapt, resortul de supraviețuire? Care au fost "misterioasele ecuații" din singurătatea matematicianului de cursă lungă?

Conform unei replici a doctorului din film "Nimeni n-a scăpat de schizofrenie doar prin voință"; și totuși, bonavul își va domina boala prin logică; halucinațiile minții bolnave vor fi mereu prezente, dar "mintea sclipitoare" va reuși să le țină la cițiva pași distanță. Ca și cînd ar fi vorba de un om cu două creiere, care se zbat în cap să nu mai locuiască împreună...

În contextul unui film relativ banal, se decupează o idee regizorală inspirată: aceea de a șterge cu totul granița dintre nebunie și normalitate; personajele și situațiile produse de boală sînt tratate în cheie realistă, pe picior de egalitate cu "lumea normală"; spectatorul e prins într-o capcană și obligat, pînă la un punct, să ia nebunia drept realitate și să creadă, la rîndul lui, în adevărul halucinațiilor. Nebunia are logica ei de fier, uneori mai puternică decît viața (illogică din belsug, cum o știm); iar schizofrenia înseamnă, prin definiție, tocmai confuzia planurilor - planul realului și planul, ireal, al propriei minți...

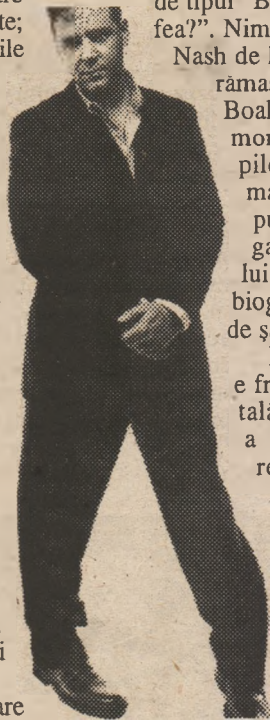
Prin acest rol (care

i-a adus, deja, un Glob de aur, și îi va aduce, probabil, un al doilea Oscar, după *Gladiatorul*), neo-zeelandezul Russell Crowe își consolidează, la 38 de ani, statutul de mare actor al lumii. Filmul poate fi văzut și ca o performanță de artă actorului în sine. E fascinant cum jonglează Russell Crowe cu virstele și cu "mințile" - de la tinerețea în stare de implozie, la maturitatea agresată de neliniște și boală (o boală care schimbă fizicul, gesturile, vocea, mersul, expresivitatea corporală), pînă la epuizarea autoironică a bătrîneții. 47 de ani din viața unui om, întimplător și (fost) geniu. Un damnat învingător, cu un aer deopotrivă vinovat și inocent, cu irizații de umor, plin de bonomie și de blîndețe în tot calvarul.

Într-un interviu, actorul descrie întîlnirea pe care a avut-o într-o bună zi, pe platoul de filmare, cu adevăratul John Nash, care are, azi, 74 de ani și se prezintă ca un ins cu un spirit întortochiat, în perpetuă mică ebulție, capabil să improvizeze, să comenteze, să analizeze, să hamletizeze minute în șir pe marginea unei întrebări simple, de tipul "Beți un ceai sau o cafea?". Nimic din genialul John Nash de la 22 de ani n-a mai rămas în cel de acum.

Boala i-a afectat și memoria; întebat, de pildă, dacă fumează, matematicianul a răspuns că n-a pus o țigară în gură în viața lui (cînd, de fapt, zic biografii, a fumat vreme de șapte ani)...

La întrebarea: "Vă e frică de o boală mintală?", Russell Crowe a dat un răspuns de reținut: "*Nu mi-e frică, o simt venind!*"... Și adaugă: "Oricum, ca să joci genul ăsta de rol, trebuie să fii destul de nebun!"... Nebun nu de legat, ci de premiat. ■

Energiile acumulate interior se condensează în explozia efemeridelor, simțite ca noduri muzicale ce apar în prim-plan conform unei gradații ce conduce de la delicat la vehement. Clepsidra și nisiparnița sunt într-adevăr simboluri ale acestei muzici. "Este acesta un zgomot pe care spre a-l percepe sunt necesare, firește, urechi fine." (Jünger, 138)

Octavian Nemescu preferă *gnomonul*, "obiect vertical, de pildă o vergea, a cărui umbră slujește de indicator solar." (Jünger, p.47) Lucrările sale recente se articulează în cadrul ciclului numit "Stările timpului și spațiului". Fiecărei ore a zilei și nopții îi corespunde o anumită piesă muzicală. Este limpede că la Nemescu nu este vorba despre

ora măsurată de ceasornic. Timpul capătă aici calitatea dată de cadranul solar prin umbră. Căci ce sunt tăcerile meditative care individualizează fiecare opus al acestui ciclu, decît umbre inaudibile ale sunetului? Concepută pentru un tip de audiere ritualică, muzica de pe discul Electrecord - cuprinzând *Quindecimortuorum* și *Negantidiadua* - răsare dintr-un timp greu. S-ar putea susține chiar că gnomonii lui Nemescu sunt uneori masive pietre funerare amintind de Stonehenge, alteori piramide ce indică ore astrale ale ființei umane. Este, de aceea, o muzică profund serioasă, cu un deosebit simț al sonorității. Nelipsitele și previzibilele pauze aduc cu ele impresia inevitabilă de neîndurare, de

neînduplecare. E o muzică tăioasă (chiar în nuanțe reduse), cu tășniri vulcanice și dispariții hieratice. Imprevizibilitatea apare la nivel infimezimal, în diferențele complexe dintre aceleași gesturi sonore. Timpul se pietrifică aici, devenind netimp, stare pură.

Prezența roții și timpul ciclic este credința asumată muzical a Doinei Rotaru, reflectată atât de bine în titlul unui opus cameral: *Ouroboros*. Discul de la Electrecord continuă această concepție temporală și simbolică, numindu-se "Eterna reîntoarcere". El debutează cu *Ceasuri* (1987), o piesă de succes a autoarei. Aparent ilustrativ, ticăitul politempic se transformă încet în neregularitate, ca și cum mecanismul ceasornicului s-ar dereglă, ar

transgresa regnurile și, pe nesimțite, ar învia. Automatul devine pulsație, iar prin aceasta se umanizează. Secundarul ceasului se dizolvă în pulsul inimii. "Inima nu e ceas, iar bătaia ei nu are nimic de-a face cu ticăitul ceasului." (Jünger, 182) Și în celelalte lucrări de pe disc - *L'Éternel Retour*, *Florilegium* și *Simfonia a III-a* - se observă preferința Doinei Rotaru pentru revenire. E o modalitate de a îmbrățișa, de a se întoarce asupra interiorității și a cuprinde într-un arc întreaga durată. Revenirea dă speranță, chiar siguranță și încredere, și oferă posibilitatea unei înțelegeri adâncite. Timpul, în acest caz, e iterativ și spiralat.

Iată pe scurt caracteristicile muzicilor celor trei compozitori:

timp linear la Anatol Vieru, timp ciclic la Doina Rotaru, netimp la Octavian Nemescu. În termenii lui Jünger: nisiparnița, inimă, gnomon.

Se cuvine evidențiată, pentru cele două CD-uri, calitatea deosebită a înregistrărilor și interpretării de înaltă clasă a ansamblurilor *Contraste*, *Violoncelissimo*, *Orchestra Française de Flutes*, *Tokio Philharmonic Orchestra* și a dirijorilor și soliștilor Aurelian Octav Popa, Dorel Pașcu Rădulescu, Marin Cazacu, Pierre Yves Artaud, Pierre Alain Biget, Norichika Iimori. Asemenea evenimente discografice ar trebui fără îndoială să continue. Începutul e excelent!

Dan Dediu

Camilo José Cela sau adevărul profund și dureros

S-A STINS din viață la mijlocul lui ianuarie un mare scriitor spaniol, laureat al Premiului Nobel în 1989, Camilo José Cela. Cuvânt după debutul cu un volum de versuri aflat sub semnul lui Góngora, a fost perceput ca un stilist surprinzător de stăpîn pe mijloacele artei literare, iar nu mult după aceea, cînd a publicat romanul *Familia lui Pascual Duarte* (1942) și *Calătorie în Alcarria* (1945), s-a impus, în atmosfera rigidă de după războiul civil ca un scriitor cu o incontestabilă vocație a adevărului de substanță, în stare să spargă crusta retoricii oficiale tocmai pentru că, posedînd secretele tehnice ale "retoricii", refuză să se alature, printr-o angajare îngustă, uneia sau alteia dintre cele două tabere, fie prin propagandă pentru "îvingători", fie prin pamflet împotriva triumfalismului găunos. A simțit, în anii aceia de lipsuri și frustrări, cu instinctul sigur al artistului incoruptibil, că adevărul vieții depășește opozițiile maniheiste și că în societatea spaniolă postbelică nu existau "îvingători" și "învinși", ci toți spaniolii erau niște convalescenți în căutarea izvoarelor profunde ale unei reconcilierii ce avea să se petreacă peste decenii sub egida monarhiei. Cele două romane care pun premisele acestei reconcilierii, concentrîndu-și atenția asupra stratului profund al societății spaniole, mediul rural în *Pascual Duarte* și cel urban în *Stupul* (cunos-

cut și cititorului român, în versiunile Anei Vădeanu și respectiv Ioanei Zlotescu), au recuperat valorile a căror lipsă se simțea cel mai acut în acele momente: prospețimea, autenticitatea (chiar sub formele unei elementarități brutale), într-un cuvînt adevărul.

Scrierile lui Cela nu răspundea însă numai unor necesități spaniole. *Pascual Duarte* este înrudit strîns cu *Străinul* lui Camus, prin singurătatea disperată a personajului care nu știe să-și valorifice aspirația ascunsă la solidaritate, și la fel de profund marcate de existențialism sunt și cărțile de călătorie ale hoinarului solitar, uimit și trist, care încearcă să comunice fratern cu oamenii simpli din Alcarria sau din Pirinei. Dacă *Pascual Duarte* este romanul unui individ hăituit de viață, *Stupul* este romanul vieții fără orizont a unor indivizi obscuri, marcați de lipsurile și adaptabilitatea penibilă a unei supraviețuiri pur materiale. Structura fragmentară a romanului era cerută de atomizarea societății spaniole postbelice. De la o scriere la alta, Cela a experimentat mereu noi tehnici narative, s-a înnoit fără a înceta să fie același observator implacabil al vieții spaniole, într-o galerie de personaje și scene descinzînd din Quevedo, Goya și Valle-Inclán. Nucleul tuturor scrierilor sale este tableta ce consemnează o impresie fulgurantă, definită de el ca o îmbinare de caricatură și acvaforte, o explozie de viață, apa-

rent arbitrară ("fără cap și coadă, stabilind conexiuni fugare cu realitățile cele mai diverse"), în fond însă înscindându-se într-un ansamblu coerent de stampe ale Spaniei profunde, acea Spanie văzută de Unamuno (și Cela preia indemnul și programul întregului grup de la 1898) ca un teritoriu încă nedescoperit, care nu va putea fi descoperit decît de spaniolii cu spirit european. Valorificînd creator moștenirea culturală a grupului de la 1898, precum și a generației lui Ortega y Gasset, Cela a fost cel mai european dintre scriitorii postbelici, un adevărat clasic, în înțelesul cel mai nobil al cuvîntului, care, printr-un subtil și mereu schimbător echilibru între distanțare și implicare, pendulînd între compasiunea nepuțincoasă și caricatura atroce, a pus în toate cărțile sale adevărul profund și dureros al vieții, fiolul tragic reținut și deghizat în forme superior umoristice.

Un sentimental deghizat în umorist, s-a spus adesea despre el și un mare silist. Scriitorul cel mai artist al generației sale, capabil să utilizeze toate registrele limbii spaniole. Scriitorul extrem de cult și chiar erudit care a fost Cela s-a exprimat în modul cel mai simplu, firesc și popular, valorificînd un tezaur imens de zicături și proverbe, imbinînd savant arhaismul cu neologismul, regionalismul cu vocabulele cele mai uzuale și dînd o viață nouă unui repertoriu inepuizabil. Cu un instinct sigur de artist al cuvîntului, a reușit să confere rang literar unui amplu sector lexical marginalizat, incluzînd cu fiecare nouă operă în sfera marii literaturi o multime de cuvinte rău famate și sordide, care erau (și sunt) cuvintele capabile să exprime cel mai exact o umanitate extrem de largă, degradată dar recuperabilă, vrednică de compasiunea și solidaritatea noastră. Din perspectiva actuală, "teribilismul" cu care a fost etichetat autorul la publicarea romanului *Familia lui Pascual Duarte* ne apare într-o altă lumină, ca o modalitate modernă, lucidă de examinare critică, needulcorantă a unei umanități în suferință, confruntată permanent cu violența și cu o gamă extrem de variată de forme ale alienării, de ispite și de capcane insidioase.

Povestirea pe care am ales-o pentru evocarea de față, deși scrisă "în stil vechi", posedă întreaga vibrație pe care orice artist autentic o imprimă tiparelor în care-și toarnă materia, expresie în mod fatal nouă și proaspătă. ■

Camilo José CELA

O povestire în stil vechi

"...imi umpleau memoria, care păstrează urma pașilor fericiți și nefericiți..." (Unamuno)

INTIMPLAREA asta ciudată mi-a povestit-o, în urmă cu foarte mulți ani, un bătrîn povesteaș celt din Cornwall, cu barbă lungă, grai pitoresc, veșminte fistichii și o privire luminoasă ca sufletul unui pescar, care i-a fost bunicului meu slujitor credincios multă, foarte multă vreme, și a avut grijă de mine, fără să mă piardă o clipă din ochi, în serile lungi cînd frica se strecoară în sufletul oricărui copil, în țara aceea unde vrăjitoarele pun stăpînire pe țărîmul întunericului, spiridușii se așază la jocul de cărți în cămin, iar sufletele neadormiților rătăcesc pe pajîști și prin pădurile de stejari, sau printre trestiiile din lunca riului și prin lanul de porumb mai înalt decît flacăii ce se pregătesc să meargă la oaste, prin locurile pe care le aleg îndrăgostiții, cuprinzîndu-se de mijloc în serile de duminică.

Prietenul meu, care era cam superstițios, l-a întrebat într-o bună zi pe bunicul:

-Nu-i așa că o să aveți grijă să fiu înmormîntat cum se cuvine, don Johniño?

Bunicul, oprindu-se o clipă din lucru, căci tocmai tăia o tufă de trandafiri, i-a răspuns:

-Să n-ai nici o grijă, Jeremías. Dacă te porți frumos pînă în ceasul morții, te înmormîntez cum se cuvine.

-Dar dacă mă port urît, don Johniño?

Bunicul a lăsat să treacă vreo cîteva clipe înainte de a răspunde:

-Dacă te porți urît, tot o să te

înmormîntez, numai că n-o să-ți plătesc locul de veci.

Jeremías Rosslare, deși a trăit ani, mulți și cînd a murit era bătrîn ca o balenă, nu s-a purtat niciodată urît și s-a dus liniștit pe lumea cealaltă. Gîndul că ar fi putut să cadă și să putrezească în marginea drumului, ori lîngă o fîntînă, ca o rîndinică moartă, era pentru el un motiv de îngrijorare și de tristețe.

Jeremías Rosslare a fost un prieten de care și acum îmi amintesc cu emoție. El mi-a dat să beau din sîngele lui ca să prind puteri cînd, la opt ani, am avut prima criză de isterie. El mi-a dat să trag din țigara lui ca să-mi crească mai repede mustața cînd, la doisprezece ani, mi-au ieșit primele coșuri. El a început să mi se adreseze cu dumneata la paisprezece ani, cînd părinții mei au luat hotărîrea să-mi facă prima pereche de pantaloni lungi. Sunt trei lucruri pe care cred că nu le voi uita niciodată.

Jeremías, care știa să spună foarte multe povești, depăna firul întîmplărilor cu o seriozitate impresionantă și îi plăcea să spună, nu ca toată lumea: ...și atunci Pat, care se vedea încolțit, a scos briceagul și s-a năpustit ca trîznetul asupra dușmanilor lui...; lui îi plăcea să dea explicații, ca să ofere poveștii mai multă emoție: ...și atunci Pat, care se vede încolțit, scoate briceagul și se năpustește ca trîznetul asupra dușmanilor, care o iau la fugă care-ncotro, lăsînd pe nisipul de pe plajă comoara pe care o adunaseră în primejdioasele lor drumuri prădalnice pe toate mările lumii. Alteori, ca în povestirea de față, Jeremías vorbea și el ca toată lumea.

La urma urmei, fiecare e liber să povestească așa cum îl taie capul.

Prezentare și traducere de Andrei Ionescu

Camilo José Cela, împreună cu traducătoarea sa, Ana Vădeanu

Peter ACKROYD

Mintea este suflet

NĂSCUT la Londra pe 5 octombrie 1949, Peter Ackroyd, cititor și autor precoce (respectiv la vârsta de cinci și noua ani), este, după multe voci critice, cel mai însemnat și cu certitudine cel mai prolific autor britanic contemporan. Printre volumele publicate de el se numără: Ezra Pound and His World (1980), The Great Fire of London (1982), The Last Testament of Oscar Wilde (1983), T.S. Eliot (1984), Hawksmoor (1985), Chatterton (1987), First Light (1989), Dickens (1990), English Music (1992), The House of Doctor Dee (1993), Dan Leno and the Limehouse Golem (1994), Blake

Lidia Vianu: Cărțile dvs. fac naveta în timp, de la prezent spre secolele trecute și înapoi, de la inteligența care le creează la alte, felurite inteligențe, silindu-l pe cititor să trăiască de fapt un prezent continuu, un prezent al tuturor timpurilor, al gândirii și sensibilității. Modul narativ este adesea întrerupt de o nevoie de abandon în fața lirismului. Deși plin de suspans și istorii palpitate, romanul dvs. este o experiență eminamente lirică. Sunteți și poet. E poezia mai importantă decât proza când scrieți?

Peter Ackroyd: Am pornit la drum ca poet și n-am făcut altceva un număr bun de ani. S-a întâmplat că atunci când m-am oprit din scris poezie să încep pe dată să scriu proză. Sunt incredințat că sensibilitatea a rămas aceeași dar pur și simplu a migrat către un mijloc de expresie diferit.

Este în intenția dvs. să creați un nou gen literar, un hibrid între proză, poezie și dramă? Hibridizarea e marea descoperire a Fluxului Conștiinței, dar ea s-a manifestat fără opreliști mai ales de la 1950 încoace. Recurgeți la ea cu premeditare ori din instinct (scriind romanul așa cum se înfiripă, ceea ce ar fi răspunsul cel mai plauzibil, dar, sper eu, nu singurul)?

Nu mă preocupă foarte tare chestiunea genurilor. Așa cum nu ne așteptăm ca un compozitor să scrie doar simfonii ori doar opere, și scriitorul trebuie să exploreze liber toate modurile de a scrie care există. Menționați hibridul născut din amestecul de poezie, dramă și proză, dar eu aș mai adăuga și narațiunea istorică, de pildă. M-ar interesa să creez o formă care să includă ceea ce îndeobște e denumit 'fapt' și 'ficțiune'. Mă bucură dacă cititorii intră în lumea pe care le-o deschid și o recrează. Mare parte din înțelesul operei mele stă în intenția de a construi o realitate alternativă. Mai bine zis o realitate mai

intensă, în care forțele sacre ale lumii sunt la fel de evidente ca și lucrurile foarte familiare.

Ați scris cea mai izbutită biografie care există a lui T.S. Eliot, o carte care e simultan un roman dar și inițiere critică. Închideți în ea proză, istorie literară, critică literară în egală măsură. Sunteți, lucru rar, un critic informat și pe înțelesul tuturor, care nu se abate savant de la claritate. Vă considerați și critic literar? Eliot scria că și creația în sine e de fapt un act critic. Ca specialistă în opera lui Eliot, vă datorez tot ce știu despre el, de la poezia Fluxului Conștiinței, la critica și teatrul lui, la hibridizare. Și totuși presupun că pentru dvs. creația are întâietate. Ce importanță are critica literară pentru romancierul Peter Ackroyd?

Nu mă consider critic în sensul cunoscut și acceptat. În biografia lui Eliot am încercat să surprind individul în stilul prozei mele – oferind astfel lectorului receptiv un mijloc de a descifra natura exactă a scrierilor lui.

Cu ce începeți, când vă apucați de un roman? O stare de spirit sau o istorie? Vă planificați incidentele?

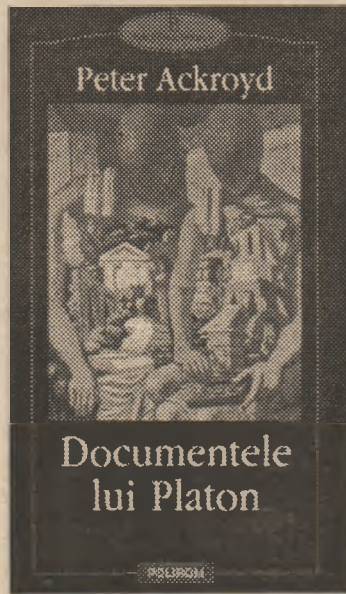
Întotdeauna am mai întâi istoria, dar cu greu se poate face o separare între poveste și 'starea de spirit' pe care încerc s-o induc.

Moartea e o temă obsesivă pentru sensibilitatea Desperado, de la Graham Swift (Last Orders) la Julian Barnes (Flaubert's Parrot), Doris Lessing (The Memoirs of a Survivor), Michael Ondaatje (The English Patient). Autorii Desperado sunt ostensiți de viață, adesea chiar devitalizați. Pentru dvs. moartea nu e ca pentru ceilalți, un somn, ci un dulce mister, un mod de a fi, nu un incident implacabil. Există o viață în moarte, o viață după moarte, viața și moartea se împletesc. Îl învățați pe lector curajul de a vedea dincolo. Lecția lui Peter Ackroyd este tre-

(1995), Milton in America (1996), The Life of Thomas More (1998), The Plato Papers: A Novel (1999), London: The Biography (2000), câteva volume de poezie și o cantitate impresionantă de eseuri, adunate de secretarul său literar Thomas Wright în volum anul acesta.

Romanele lui Ackroyd sunt un inegalabil amestec de proză, lirism, dramă, erudiție și nostalgie. Formula lui romanesca este deocamdată unică în peisajul romanului, iar metoda lui de lucru – dimineața studii, biografii critice, iar după-amiaza roman – va produce în curând o operă neîncăpătoare pentru o bibliotecă.

cerea hotarului, trecerea tuturor hotarelor. E acesta un mesaj premeditat, ori e doar vorba de o înclinare firească sensibilității dvs.? Intenționați să călăuziți sensibilitatea lectorului ori îi lăsați libertatea să simtă ce pofteste? În ce măsură sunteți conștient sau vă planificați când scrieți cum să intrați în viața interioară a lectorului?

Nu am un mesaj ca atare – nimic identificabil, doar ceea ce implică experiența lecturii, care diferă desigur de la lector la lector. De pildă, nu știu niciodată cum se va sfârși un roman până ce nu-l închei – totul se întâmplă din instinct, aproape din întâmplare, nu neapărat din voia mea. Dacă lectorul înțelege taina timpului, dacă e dispus să împingă credibilul dincolo de realul imediat, dacă acest lector e dispus să treacă hotarul către spațiul unde ființa și neființa sunt una și aceeași, atunci nu are nici cea mai mică nevoie de călăuzirea mea.

Există vreo notă autobiografică în scrierile dvs.? Romanele nu par a fi astfel. E vreunul cu deosebire confesiv?

E inevitabil ca romanele să aibă elemente autobiografice, din moment ce eu, omul, sunt

cel ce le scrie. 'Eul' meditează inevitabil asupra propriei ființe. 'Eul' are înțelesuri proprii lui, pe care nu le poate ocoli. Există elemente evident autobiografice, de plasare, în First Light. În rest, nimic ostentativ, nimic însemnat.

Demontați cronologia în chip subtil. Dacă Lessing e mușcatoare, Lodge și Bradbury glumești, Barnes usturător de ironic, dvs. sunteți eminentemente tandru. Sensibilitatea care scrie subminează direcția istoriei, scufundându-se în este sau era, la întâmplare. Istoria se suprapune peste cronologia povestirii și, în orice clipă ne-am afla, tot ce știm este că încă existăm și vrem să continuăm, să aflăm ce e pe pagina următoare. Cu ce scop faceți aceste incursiuni în trecut? Spuneți într-un interviu că aspirați să fiți istoricul Londrei. Aș zice că vreți chiar mai mult. Încercați să includeți în text istoria toată, sentimentul istoricului, nu numai pe cea a Londrei. Ați accepta să fiți privit ca un filozof al istoriei, fiind desigur totodată romancier ce se inspiră din dulcea taină a ceea ce nu mai e?

Poate e cam mult spus filozof al istoriei. Vreau într-adevăr să creez acest sentiment al istoriei, ori mai degrabă al timpului care trece ca o muzică. Mă interesează de asemenea aspectul determinării topografice, consecința a căreia un anume spațiu modelează ori generează tipare de activitate urmate de mai multe generații la rând. Mă învâluie prezența timpului trecut.

Cum vi se pare că vă situați față de Joyce și Woolf (care au înecat proza în poezie) pe de o parte, și T.S. Eliot (care și-a rezemat lirismul pe narațiune, pe de alta)?

M-aș plasa mai degrabă între vizionarii Cockney, care găseau sacrul și simbolicul în chiar locul lor de existență. Mă gândesc la Blake și Dickens și Turner. Dar cred că îi putem adăuga pe Woolf, Eliot și Joyce, ca

interviurile "României literare"

însotitori onorifici.

Romanul dvs. este o comuniune cu inexprimabilul. Cum ați explica acest inexprimabil cuiva care vă studiază opera? Dacă intrigă amoroasă nu este, ce vorbe ar exprima mai bine tema dvs. esențială, obsesia majoră?

Obsesia mea majoră este pentru iubirea trecutului față de prezent și a prezentului față de trecut.

Mi se pare că, atunci când construiți variante prezente ale epocilor apuse, de fapt demitizați istoria. Construiți șiruri de personaje similare ca structura, care se topesc unul în altul în final. Situațiile narative sunt similare și ele. De pildă Chatterton e construit pe ideea de fals, de impostură. Un poet se prefacă că moare, un pictor substituie lui Chatterton un alt model, alt pictor își falsifică maestrul, o romancieră falsifică un roman de succes (îi copiază intriga), un umil bibliotecar falsifică viața de familie (o fură pe cea a prietenului lui, care moare, și a căru moarte e în fond unicul lucru autentic și cel mai neplăcut din acest roman). Nimic nu mai e stabil, sigur. Această interpretare în stil perpetuum mobile e umorul dvs. Mi se pare că aveți un umor fără limite. Sunteți de acord cu o astfel de afirmație?

Am într-adevăr simțul umorului, nădăjduiesc, chiar dacă el se apropie oarecum de pantomimă și teatral. Nu mă simt deloc 'detașat' de text, nici ironic – sunt fanatic atașat, deci extrem de implicat. Dar și aici putem afla o sursă de umor, la urma urmei.

Amestecați roman, poezie, dramă, istorie, muzică, gândire și dialog. În bună tradiție Desperado, detestați sentimentalismele. Din cauza refuzului de a vă bizui scrisul pe veriga esențială a iubirii de cuplu (mereu prezentă în fundal dar niciodată folosită ca resort pentru intrigă), construiți o narațiune à contre coeur, care avansează în ciuda ei înșiși, împinsă la drum de o inteligență băntuită. Când începeți un roman nou, ce e mai important, mintea (inundată de ecouri din arte și vremi) ori sufletul (asaltat de un irezistibil lirism)?

Mintea este suflet.

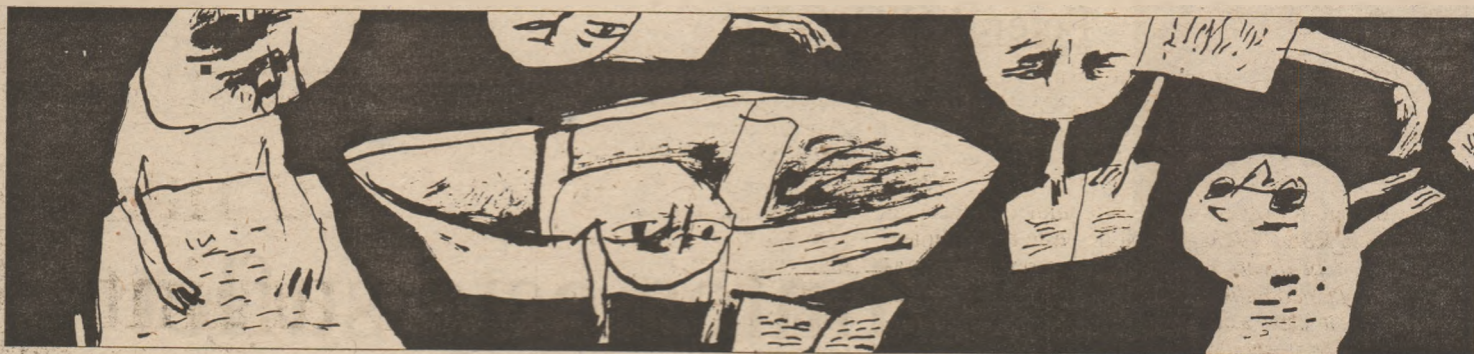
Interviu de Lidia Vianu

cartea străină

de
Grete Tartler

Capul tranșat al parlamentarului

EVUL MEDIU colorat, și nu *întunecat*, a intrat în memoria noastră și datorită lui Johan Huizinga (1872-1945), istoric și teoretici-

Johan Huizinga, *Amurgul Evului Mediu*, studiu despre formele de viață și gândire din secolele al XIV-lea și al XV-lea în Franța și în Țările de Jos. Traducere din olandeză de H.R. Radian. Ediția a III-a. Editura Humanitas, București, 2002

an al culturii, a cărui bună cunoaștere de Orient și Occident l-a făcut să înțeleagă «*amurgul Evului Mediu*» (scris în 1919, tradus pentru prima oară în română în 1970) ca pe o explozie de contraste, de momente strălucitoare, din cele ce dau vieții de toate zilele excitație, emotivitate pasională, caracter aprig, ba chiar un anume... haz lugubru. Pornind de la culorile picturii fraților Van Eyck, imaginile răscoale «*viața, care mai avea încă, în multe privințe, culorile basmului*» - predici, patimi, nebuni, lăutari, răzbnări, nestatornicia norocului, cruzime, trufie, lăcomie de bani, violență, nedreptate - dar și năzuința către o lume mai frumoasă (deși «*nu era de bonton să aduci laude vieții și lumii*»). Azi păstrăm imaginile iubirii cavaleresti, ale religiozității (cu nostalgia fericirii veșnice și indiferența față de cea pământescă), spiritului de aventură... dar nu uităm nici cruciadele (se vor-

bește îndelung despre «al nostru» Nicopole, 1396, socotit «un dezastru istoric» pentru apuseni - regândire a războiului nu numai din punctul de vedere al «dreptății» sau «nedreptății» religioase sau turnirurile, «barbariile și primitivismele».

Uneori, autorul parcă ne face cu ochiul din peisajul strict contemporan: o căpetenie a poliției se duce la slujbă doar precedat de doi muzicanți în exercițiu («strămoșii» girofarurilor...), un «ales» în Parlament refuză să primească funcția, și, oroare! este executat - iar capul tranșat e dus în Parlament spre a fi pus «la locul lui» (cvorumul a fost realizat, am spune astăzi...)

Glosarul din finalul volumului ne ajută să medităm asupra periodicităților și simetriilor din istorie. De pildă, între primul asediu al Constantinopolului, 1343, și ultimul, 1453, sunt exact o sută de ani... Între aceleași date, în spațiul apusean s-a desfășurat «războiul de o sută de ani»... Simple coincidențe?

Capul regăsit al omului de rând

CE PLĂCERE rarissimă să citești un «politist» bun: acest *giallo filosofico* al lui Antonio Tabucchi va bate, fără îndoială, recordul vânzărilor de la Polirom, fiindcă nu numai acțiunea (vie, misterioasă, palpitantă) sau «mesajul» (optimist, umanist: binele va învinge!) dar și arta narațiunii, conturul personajelor și mai ales «trama filosofică» destăinuie un maestru care, à la Calvino sau Umberto Eco, se «joacă» și comercial. Profesor universitar, lusitanist, cu unele cochetării diplomatice (a fost director al Institutului Italian de Cultură din Lisabona între 1987-1989), trăitor în diferite capitale europene, inclusiv la Paris, traducător de poezie portugheză, autor al unor zeci de romane în mare parte premiate și ecranizate, Antonio Tabucchi «pune în aplicare», în thriller-ul *Capul pierdut al lui Damasceno Monteiro*, știința sa despre critica filosofiei iraționaliste moderne de tip lukácsian. De altfel, Georg Lukács, cu antropocentrismul său pozitiv (arta are «menire dezalienantă, dizolvă

fetșurile vieții cotidiene, aparența obiectuală a relațiilor umane») și ontologia în centrul căreia se află analiza categoriei fundamentale a muncii, este ironizat «patron filosofic» al romanului. Patronul poetic-ficțional este Carlos Drummond de Andrade, citat chiar în deschiderea romanului («*Marțianul m-a întâlnit pe stradă și s-a lemut de nepuțința, mea umană. Cum poate să existe, și-a spus el în sinea lui, o ființă care pune în existență o atât de mare anulare a existenței ?*»)

Povestea micului aventurier care încearcă să «fure» mafiei niște droguri, pentru a se îmbogăți pe cont propriu, fiind maltratat de poliție, ucis și decapit-

varea cazului») și filosofică a cărții (abordarea misterului din alt unghi), admirabile descrieri de case și străzi ale Portugaliei de altă dată, de iarmaroace, mîncăruri, personaje pitorești (țigănul El Rey este chiar povestitorul oriental din todeauna, căruia îi revine istorisirea epopeei) alcătuiesc respirația volumului, altminteri de citit pe nerăsuflete. Traducerea deopotrivă exactă, alertă și poetică, precum și postfața documentată și lămuritoare, ambele semnate de Mihai Minculescu, îl pun în valoare și pe melegurile noastre - unde lumea e îndeobște neîncrezătoare în justiție - pe acest Dürrenmatt latin al zilelor noastre.

tării soldaților căzuți și rămași pe câmp pentru a găsi un chip care să-i semene, e cutremurătoare: să porți hainele și legitimația unui mort, să primești pe front scrisori de la iubita și părinții celui căzut, să «cazi» conform cu identitatea dispărutului în vulgaritate și incultură...

Maestru al loviturilor de teatru, Makine își pune eroul în fa-

Capul pierdut al lui Damasceno Monteiro

Antonio Tabucchi, *Capul pierdut al lui Damasceno Monteiro*, traducere și postfața de Mihai Minculescu, Polirom, 2001.

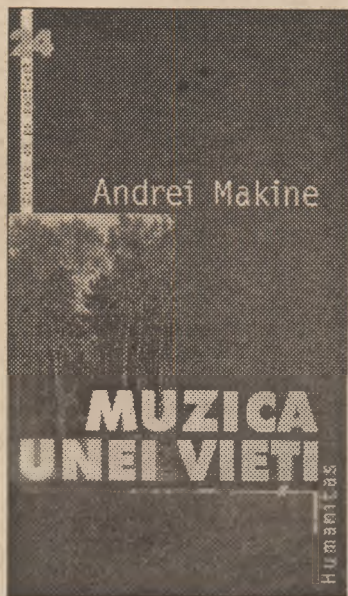
tat, continuă cu ancheta unui jurnalist care se încapățânează să aște vinovații, sprijinit și încurajat de un avocat idealist și corect, bun profesor de exercițiu încredere în oameni, în triumful adevărului. Spre deosebire de alte asemenea «lupte cu mafia», unde cei mărunți sunt de obicei șterși de pe fața pământului, aici «capul pierdut» al victimei decapitate e regăsit. El simbolizează indestructibilitatea personalității umane, «chipul care nu se pierde».

Pe lângă structura polițistă (alesă datorită «*formeii literare interogative, care presupune participarea cititorului la rezol-*

Capul schimbat al artistului

OBSESIE rusească (șolohoviană, ar zice unii), de fapt, obsesie a lumii estice și orientale, guvernate mai mult de întâmplare decât de logică, «soarta unui om» are muzica ei. O melodie tragică sau stridentă, fugitiv jucăușă uneori, cu polifonie armonioasă sau nu. Cu atât mai mult, distorsiunile destinului unui artist, în «partitura» stalinistă și post-stalinistă, au sonorități «trezitoare la realitate».

Un tânăr muzician, provenit dintr-o familie de aceeași tradiție, aflat în 1939 în pragul debutului ca pianist (concert care urma să se desfășoare, conform dogmei proletcultiste, într-un club de mare uzină moscovită), e nevoit să fugă de acasă pentru a nu fi deportat, conform «modei» delatiunilor «bine orchestrate». Nevoia îl duce departe de o posibilă viață normală, de «sonoritatea unei muzici compuse ca pentru o defilare de stadion», dar și de crimele fără milă față de «arta burgheză» (arderea unei viori... amintindu-ne de distrugerea mașinilor de scris...) Ascuns, o vreme, la o rudă depărtată din Ucraina (solidaritatea țărănească fiind mai viguroasă decât a orașenilor moscoviți), Alexei Berg e luat în cele din urmă de vârtoarea egalizatoare a războiului. Satul e pustiit. Scăpat cu viață, tânărul are o inspirație salvatoare și... generatoare de mare literatură: schimbarea de identitate. Scena cerce-

Andrei Makine. *Muzica unei vieți*. Traducere din franceză de Emanoil Marcu. Editura Humanitas, 2002.

ța unei noi aventuri: salvând viața unui general rănit și devenind șoferul acestuia, Alexei ajunge în casa generalului, a cărui fiică, elevă la un liceu de muzică, are capriciul de a-l învâta pe «neșcolitul» șofer un cîntecel simplu, la pian: «Soldățul de plumb». La logodna acesteia cu fiul colonelului de securitate care începuse cercetările asupra adevăratei identități a lui Alexei, orgoliul sau poate subconștientul «capului schimbat» îl fac să se demaște prin magistrala interpretare a unui concert de Rahmaninov. În locul dresajului cu «soldățul de plumb», concertul care nu avusesse loc în 1939...

După zece ani de Siberie și domiciliu forțat, bătrânul e descoperit de «eul auctorial» într-o mică și mizerabilă gară de provincie, unde, între horcăituri sinistre de soldați și prostituate, cânta, la lumina lanternei... Adevăratul chip, cel care dădea el însuși lumină, își rememora muzica vieții. ■

meridiane

Roma 1948-1959

● La Palatul Expozițiilor din Roma se poate vedea, pînă la sfîrșitul lunii mai, o mare retrospectivă intitulată *Roma 1948-1959. Artă, fapt divers și cultură, de la neorealism la dolce vita*, în care se reconstituie o epocă săracă, dar debordînd de creativitate și speranță. Deceniul nostalgiilor e reinviat prin intermediul artelor plastice, literaturii, cinematografului, muzicii, dar și al unor arte minore precum decorațiunile interioare, designul și moda. Astfel, au fost aduse în expoziție și o colecție de mașini și scutere de epocă, costume de scenă și haine „haute couture” precum și multe fotografii alb-negru ce redau atmosfera romană a primului deceniu postbelic. „Această imensă retrospectivă se articulează în jurul unui itinerar cronologic întrerupt de capitole specifice despre viața culturală și socială a Romei în acei ani. La începutul fiecărui sector, o fișă rezumă principalele evenimente ce au marcat anul respectiv. [...] E ca și cum ni s-ar deschide cartea memoriei la o pagină anume, în căutarea unei atmosfere” – scrie „La Repubblica”.

Heine, reabilitat

● O stradă din Ierusalim a fost botezată cu numele lui Heinrich Heine, mult timp neagreat în Israel, fiindcă partidele

religioase considerau că el a insultat rabinii în scrierile sale satirice. „Reconcilierea” a avut loc la sfîrșitul anului trecut printr-o conferință și o ceremonie, iar poșta israeliană a lansat cu acest prilej un timbru cu efigia scriitorului german de origine evreiască.

Bruges – 2002

● Împreună cu orașul spaniol Salamanca, belgi-anul Bruges a fost desemnat în acest an capitală europeană a culturii. „Venetia Nordului”, vizitată anual de peste trei milioane de turiști, a onorat programul Bruges 2002 prin inaugurarea, la sfîrșitul lu-

nii trecute, a unei noi săli, *Concertgebouw*, destinată marelui repertoriu clasic, dar și spectacolelor de operă, balet și jazz. Cei care nu-și pot permite să cumpere bilete, vor putea urmări concertele și spectacolele pe un gigantic ecran video situat în aer liber.

A scris Hugo prea mult?

● În 83 de ani de existență, Victor Hugo a scris 153.837 de versuri, ceea ce în medie înseamnă 6 versuri pe zi. Fără a mai socoti proza, teatrul și gazetăria. Încă din timpul vieții a fost comparat cu Himalaya și Oceanul. Tot ce e în legătură cu autorul *Mizerabililor* are dimensiuni uriașe. Pînă și exegeza, Jean-Marc Hovasse a calculat că ar trebui să citești 14 ore pe zi timp de 20 de ani pentru a parcurge toate lucrările consacrate lui Hugo, aflate la Biblioteca Națională a Franței. Asta pînă de curînd. Fiindcă sărbătorirea bicentenarului

a prilejuit un munte de reeditări, antologii și albume, un nou val de biografii și eseuri asupra multiplelor fațete ale geniului hugolian. În fața unei asemenea profuziuni, care stîrnește și admirație și amețeală, apare o întrebare insidioasă, pe care Didier Sénécal nu se sfiște să o pună în chiar titlul articolului său din revista „Lire” nr. 302: Nu cumva Victor Hugo a scris prea mult? Concluzia lui Sénécal e că, deși trei sferturi din opera hugoliană nu mai e citită azi, a nu-l iubi pe Hugo ar fi la fel de absurd ca a nu iubi secolul XIX.

Orchestra sultanului

● Sultanul din Oman, Qabus ibn Said, acum în vîrstă de 61 de ani, a fost crescut în Marea Britanie și e meloman. Din 1970, de cînd a venit la putere, el a adus profesori de muzică englezi pentru a-i forma pe tinerii atent selectați din care și-a format Royal Oman Symphony Orchestra. Adesea, cei 120 de membri ai ansamblului dau concerte pentru un singur auditor: sultanul, iar la concertele publice anuale din superba sală a hotelului Bustan din Mascat participă mai mult străini decît omanezi. În orice caz, pe scenă se află mai mulți oameni decît în public, fiindcă majoritatea locuitorilor din Oman nu împărtășesc pasiunea pentru muzica simfonică a sultanului Qabus, care e în același timp și prim-ministru, și ministru de Externe, și ministrul Apărării, și ministru de Finanțe și președinte al Băncii Centrale.

Persanul cu nas de argint

În ultimii ani am fost preocupat destul de mult de Gogol, îngrijind (și traducînd în mare parte) o ediție de *Opere* în trei volume la Editura Polirom și publicînd un mic op, *Studii despre Gogol* (Edit. Timpul, Iași, 2000). În această carte, am inserat un scurt capitol, intitulat *Cîteva elemente de rinologie*, în care m-am ocupat de metamorfozele și aventurile nasului în opera scriitorului, urmîrind și posibilele prototipuri literare. Credeam că am epuizat, cel puțin din punctul de vedere al intertextului, problematica, însă de curînd am descoperit un articol incitant în revista „Voprosy literatury” [„Probleme de literatură”], nr. 5 pe anul 2001. Autorul acestuia, A Krașennikov, dă publicității un document foarte ciudat, care s-ar putea să-i fi căzut cîndva lui Gogol sub ochi și să-i fi servit drept impuls pentru scrierea nuvelei *Nasul*. Documentul cu pricina este o notă de plată înaintată de un mecanic al Academiei Imperiale de Artă către ultimul favorit al Ecaterinei a II-a, Platon Zubov. Îl traduc, fără întortocheatele formule introductive și finale de politete și fără prețuri: „La porunca Luminății Voastre, am făcut, pentru funcționarul din suita hanului persan, un nas artificial din argint, aurit pe dinăuntru, cu arc de prindere, colorat pe dinafară ca în natură [...]. Întrucît un nas artificial, purtat permanent, este supus riscului de a se strica în unele situații neprevăzute, hanul persan m-a rugat să-i mai fac unul cu tot cu accesorii, matrița cu care se ștanțează nasul, taftaua tratată cu cleiuri, pentru ca acesta, aflîndu-se în țara sa, să-și poată face nasuri la nevoie” (<http://magazines.russ.ru/voplit/2001/5/kpas-pr.html>).

Documentul datează din anul 1796, iar hanul amintit este fratele mai mic al șahului Persiei de atunci, prințul Mur-taza Kuli-han, care tocmai pierduse lupta pentru putere și se refugiase în Rusia. În suita acestuia se afla un funcționar care fusese prizonierul partidei adverse și trecuse prin procedura „juridică”, frecventă de altfel în Orient, a tăierii nasului. Ei bine, documentul a fost sustras din arhiva imperială, probabil prin 1830, și este foarte posibil să fi circulat prin saloanele literare ale Petersburgului, frecventate și de Gogol. Motivul sus-

tragerii nu putea fi altul decît conținutul frapant, aproape fantastic al notei de plată. Ce-i drept, scriitorul nici n-ar fi avut nevoie de original; i-ar fi fost suficientă și o relatare verbală. Oricum, nu este exclus ca *Nasul* să nu se fi înfiripat fără o sugestie din exterior, fără o „anecdotă” (să ne amintim că și *Revizorul*, și *Sufletele moarte* au pornit de la cite o anecdotă furnizată de Pușkin). În favoarea acestei afirmații, există cîteva indicii în textul nuvelei.

În primul rînd, avem malițiozitatea naratorului, care face referire la un personaj: „Un domn spunea cu indignare că nu înțelege cum, în secolul nostru civilizat, se pot răspîndi scorneli absurde și că se miră de ce guvernul nu ia măsuri”. Or, la timpul său, guvernul luase măsuri, corijînd fizionomia unui ins rămas fără nas. Trimiterea nu pare a fi întîmplătoare. În al doilea rînd, revăzînd nuvela în 1842, Gogol introduce un episod inexistent în varianta din 1833: „Apoi se auzi că nasul maiorului Kovaliov nu se mai plîmbă pe Nevski Prospekt, ci prin Parcul Tavriceski și că, pasămite, s-ar fi aflat acolo de mult, că, încă de pe cînd locuia acolo Hozrev-Mirza, el se mira foarte tare de acest joc al naturii” (N.V. Gogol, *Opere*, vol. II, Ed. Polirom, Iași, 2001, p. 73). Personajul istoric pomenit în citat este un prinț persan, care a condus o misiune diplomatică la Petersburg în anul 1829, menită să amelioreze relațiile cu Rusia, după asasinarea, la Teheran, a ambasadorului acestei țări, scriitorul Aleksandr Griboedov. Pe timpul sejurului în orașul de pe Neva, Hozrev-Mirza a avut reședința în palatul din Parcul Tavriceski. Punînd un prinț persan (printre altele, nepot al fostului șah) să privească plimbările nasului maiorului Kovaliov, Gogol pare a indica sursa sau cel puțin coloratura persană a tărășeniei.

Poate că din punctul de vedere al interpretării nuvelei acest amănunt nu este foarte important. Dar, dacă vrem să vedem jocul fanteziei și să înțelegem ca ea nu se naște chiar din nimic, este cel puțin interesant să știm, la 150 de ani de la moartea scriitorului, că prin Petersburg, cîndva, s-a plimbat un persan cu nasul de argint.

Emil Iordache

contrafort

de
Mircea Mihăieș

PRO-PATAPIEVICI

(adică pro-America, pro-democrație, pro-feminism, pro-evrei,
pro-inteligență, pro-drepturile omului,
pro-modernitate)

N-AM SĂ ÎNTELEG niciodată de ce o carte, o simplă carte, e în stare să polarizeze, așa cum o face *Omul recent* al lui H.-R. Patapievici, resentimentele, invidia, ura și disprețul. Pentru că, să fim serioși: *Omul recent* nu e nici *Mein Kampf*, nici *Biblia*, nici *Coranul*, nici, vai, *Capitalul*. E doar cartea unui intelectual îngrijorat de anumite sminteli, așa cum le detectează autorul, ale lumii în care trăiește. Eventuala discutare, pro sau contra, a unui tom (remarcabil, în opinia mea, penibil, în alta) s-a transformat însă într-o mobilizare de pasiuni, orgolii și ideologii absolut indecentă.

Pot înțelege că în jurul unei reviste precum *Observator cultural*, construită declarativ pe ideea ilustrării modelor momentului (vezi programul publicat în primul număr al săptămânalului) s-au adunat adepții *corectitudinii politice*, adică ai unei stângi radicalizate. Nu trebuie să spun eu cum au început tragediile secolului douăzeci, inclusiv cea comunistă: de la intoleranța unor "intelectuali fini" și a unor "oameni draguți". Adică exact tipul de oameni care, astăzi, nu vorbesc decât în ghilimele despre concepte precum "securism", "neocomunism" ori "marasm moral", văzând realitatea ca pe un șir de victorii nesfârșite ale prezentului asupra trecutului. Pot, de asemenea, înțelege că intelectuali care trăiesc exclusiv ideologic, precum Gabriel Andreescu, văd pericolul unei asemenea cărți dincolo de litera ei — adică în posibila preluare a ideilor cuprinse în ea de către inși mai puțin pregătiți intelectual decât H.-R. Patapievici. Pot pricepe (ba chiar mă bucur) că nu e obligatoriu să împărțăm cu toții aceleași idei.

Dat nu pot înțelege de ce discuția calmă, la obiect, este înlocuită cu procesul de intenție, cu stigmatizarea, cu agitarea ciomagului și a bardei. După această logică, un răuvoitor ar putea, din trei mișcări abile, utilizând poncifile *corectitudinii politice*, adică neroziile în numele cărora oameni întregi la cap se comportă ca niște apucați, să demonstreze că adversarii lui H.-R. Patapievici sunt xenofobi și anti-semiți, în virtutea originii etnice complexe a autorului. Cum ar acționa Ion Bogdan Lefter în fața unei astfel de ipoteze, nu neapărat *sci-fi*? N-ar cădea în ridicol tot eșafodajul de supoziții și insinuări deloc inocente referitoare la persoana și ideile lui H.-R. Patapievici?

Observ că eu însumi încep să alunec pe panta sterilă unde s-au baricadat deja câțiva dintre oameni pentru care am suficiență stimă pentru a nu-i cruța. În fond, *cazul Patapievici*, așa cum s-a conturat el în ultimele luni, e mai puțin interesant decât cartea care l-a prilejuit. Privite la rece, lucrurile decurg mai degrabă din furia neputincioasă a unei grupări care se credea solid instalată la cârma discursurilor și dezbaterilor publice și care, ca luată de-o furtună iscată din senin, are impresia c-a trecut în planul al doilea. Nu pot să nu văd fațămicia multora dintre poziții, în perfectă congruență cu încercările de-acum un an sau doi de a crea, la vârful ierarhiei intelectuale, așa-numiți "anti-semiți" și "conservatori vicioși".

Ce țară fericită am avea dacă aceeași grupare ar fi la fel de activă în fața comportamentului odios al veritabililor anti-semiți și anti-occidentaliști! Dar când un Vadim Tudor nu e atins nici cu o floare de către auto-intitulații campioni ai corectitudinii politice, mi se pare aberant să cauți cu lupa — ori să inventezi — probe ale extremismului în scrisul lui H.-R. Patapievici. Chiar mult-discutata chestiune a "minoritaților imperiale" (de acord, o teză subredă), repusă strategic pe tapet de către unul dintre aprigii combatanți, își găsește eclatante reprobări în revista "Provincia". Înșuși Gabriel Andreescu a ajuns să-și manifeste îngrijorarea față de "identitatea" unui partid, U.D.M.R., care girează, prin irresponsabilitatea liderilor săi, cele mai anti-democratice legi date în România în perioada postcomunistă.

Pentru că veni prilejul, i-aș reaminti prietenului meu Gabriel Andreescu, funcționar cu înalte răspunderi într-o organizație specializată în drepturile omului, că n-am primit nici până azi vreun semn că încercarea de linșaj intelectual, instituțional și, cine știe, chiar fizic, la care au fost supuși acum un an și ceva membri ai grupului "A Treia Europă" din partea unor ofițeri de SRI ar fi beneficiat de vreo secundă de atenție din partea sa. A fost necesar să găsim în străinătate propriile ca-

nale de comunicare pentru a domoli agresivitatea unor domni pentru care modelul de gândire și comportamental este copiat din discursurile lui Vadim, și nicidecum din eseistica lui H.-R. Patapievici.

Fundătura în care s-a intrat (și din păcate s-au prins în această plasă cu miasme neplăcute și destui oameni tineri, cu nimic mai breji decât înaintemergătorii lor I. Vitner, Sorin Toma sau Nestor Ignat) nu cred că va permite, în viitorul imediat, discutarea cu calm a *Omului recent*. Din simplul motiv că ne găsim în situația de-a trece peste barajul unor procese de intenție, a unor fandacșii ivite din imaginația puternic irigată ideologic a unor oameni despre care nu mi-aș fi închipuit niciodată că vor deveni dușmanii culturii dialogului. Cine n-a înțeles că *Omul recent* este o carte *anti-ideologică*, adică un discurs care contestă legitimitatea ideologiei într-o lume în care identitatea umană, în general, este primejduită de ridicole parcelări în numele ideologiei de grup, e evident că nu va înțelege nici patetismul sfâșietor, complexitatea și expresivitatea acestei cărți în care autorul se consideră parte a dramei — vă amintiți: "Sunt un modern tulburat"? — și nu judecător al ei.

Procesul de intenție este atât de rău ascuns și argumentația "conjurațiilor" atât de aproximativă încât la încercarea de a le sistematiza am constatat că n-am rămas pe hârtie decât cu câteva generalități și câteva judecăți de gust. Nu se citează aproape niciodată vreun pasaj incriminat, totul reducându-se la etichetări pretins ironice ori la invocarea unor sintagme scoase din context. Reața-intenție e atât de evidentă, încât regizorul întregii tevaturi mărturisește că după lectura cărții a ezitat între *indignare* și *amuzament*... Zău, dacă lucrurile sunt atât de ridicole, nu era nevoie de-o asemenea risipă de energii și de convocarea unui număr atât de mare de oameni nu numai importanți, dar și foarte ocupați...

Nu pretind nici o clipă că *Omul recent* e o carte fără fisură. Sunt destule lucruri pe care le văd în altă perspectivă decât H.-R. Patapievici — de la definirea postmodernismului până la plasarea prea în prim-plan, după gustul meu, a unor chestiuni ale ortodoxismului.

Mă dezamăgesc, însă, în egală măsură reacțiile vizibile la aceste atacuri năvalnic orchestrate: pentru că anti-Patapievicianii sunt ei înșiși puternic marcați ideologic, tot mai multă lume dinafara spațiului cultural vede în *Omul recent* nu ceea ce a pus autorul în ea — adică un eseu împotriva celor care-și ridică *parti-pris*-urile, oricare ar fi acestea, la rang de ideologie absolută și agresivă —, ci elucubrații pe care încearcă să le extragă, printr-o arheologie scremută, oameni incapabili să digereze succesul, într-adevăr uimitor, al *Omului recent*.

Însă de aici până la a-l transforma pe H.-R. Patapievici în pretext al creșterii tirajului propriei reviste nu e un procedeu cu mult deosebit de cel întrebuintat, pe vremuri, de către Eugen Barbu, iar astăzi de către Vadim. Aici, în secreta geografie a vaselor comunicante subterane, să se afle explicația atacului la baionetă împotriva lui H.-R. Patapievici? Ar fi destul de trist (ca să nu zic ridicol) pentru destinul stângii de inspirație vladimirianovistă în România! E o stângă în care nu m-aș recunoaște nici într-o mie de ani, după cum nu-l recunosc pe H.-R. Patapievici în dreapta belicoasă în care l-au drapat adversarii săi. Riscanta lui conectare la "păltinișism" (probabil, o "ideologie" ce urmează a fi pusă și ea cât de curând la zid) ne cam arată din ce direcție bate vântul în înaltele cercuri politic-corecte. Lăsând de-o parte faptul obiectiv că H.-R. Patapievici n-a fost niciodată membru al cercului Noica, trebuie să fii rău de tot pălit în cap să susții că Andrei Pleșu, Gabriel Liiceanu, Sorin Antohi, Andrei Cornea, Dan Pavel, Liviu Antonesei, Vasile Popovici, Marius Ghica — apropiați ai lui Constantin Noica — ar fi exponenții unei ideologii retrograde, conservatoare, anti-europene...

În rest, spre-a cruța colegilor de la *Observator cultural* efortul de a-mi căuta eventuale bube în cap, îi informez că sunt cel puțin, dacă nu și mai și, pro-american, pro-democrație, pro-feminism, pro-minorități etnice, pro-gay, pro-maghiar, pro-dialog, pro-drepturile omului ca și ei. Mă diferențiază doar entuziasmul stupefiant cu care s-au apucat, hodoronc-tronc, să militeze pro-prostie. ■

știri
culturaleConsiliul Uniunii
Scriitorilor

ÎN ZIUA de 28.02.2002 a avut loc ședința Consiliului Uniunii Scriitorilor cu următoarea ordine de zi: ● Raportul asupra activității Uniunii Scriitorilor de la ultimul Consiliu până în prezent; ● Raportul Comisiei de cenzori; ● Bugetul de venituri și cheltuieli pe anul 2001; ● Proiectul bugetului de venituri și cheltuieli pe anul 2002; ● Raportul Comisiei sociale; ● Raportul Comisiei de validare; ● Diverse. În urma aprobării raportului Comisiei de validare, care se întrunește anual, au fost primiți în Uniunea Scriitorilor următorii noi membri: *București*: Dimona Tache, Doina Ispirescu, Ana Maria Sireteanu, Dumitru D. Ifrim, Letiția Ilea, Mihaela Bidilică Vasilache, Rodian Drăgoi, Popescu G. Theodor, Dan Mircea Cipariu, Bogdan O. Popescu, Grațiana Popescu, Laurian Stănculescu, Ovidiu Vasilescu, Constantin Virgil Bănescu, Caterina Scarlet, Liviu Uleia, Rhea Cristina (Gălbenus) Ioan Mazilu Crângașu, Dan Tudor, Radu Mărculescu, Nicolae Bârna, Gabriel Rusu, Victor Stoleru, Mihail Mihailide, Valeriu Filimon, Ecaterina Mihăilă, Mariana Cap-Bun, George Cristea, Dan Vasiliu, Lucian Gruia, Emil Lungeanu, Pan Solcan, Simona Kiselevski, Matei Nicolae, Doru Nonacovici, Dan Lungu, Sebastian Sărcă, Silviu Lupașcu, Bogdan Suceavă, Victoria Comnea, Marcu Bațan, Sergiu Afanasiu, Adrian Enulescu, Lena Constante, Norocel Dimitriu, Sgandar Ștefan, Antoaneta Pop Giuvara, George Grigore, Ana Andreescu, Linda Maria Baros, Crișan Maria, Ticu Golstein, Cusin Gabriela Frăguța. *Cluj*: Vasile Gogea, Marius Jucan, Dan Trif, Gheorghe Țiplea, Gheorghe Jurcă, Ion Băias, Doina Modola. *Constanța*: Liviu Lungu. *Craiova*: Ion Șerban Drincea, Mircea Moisa. *Brașov*: Ana Mocanu, Maria Marino (Băgiu), Mona Mamulea, George Pușcariu Dina Hrențiu. *Arad*: Vasile Folea, Nicolae Szekely, Lia Alb. *Iasi*: Elena Vulcanescu, Doina Cernica, Constantin Simirad, Eleonora Carcăleanu, Theodor Cădăreanu, Ion Gheorghe Pricop, Sergiu Ailenei. *Timișoara*: Ion Viorel Buldureanu, Dumitru Opreșor, Kristiane Kondrat, Ion Căliman, Claudiu Arieșeanu, Ilie Chelariu, Alexandru Gordanovici, Ada Captrulan. *Tg. Mureș - secția română*: Nicoleta Sălcudeanu, Cocis Francisco, Dorin Ștefănescu, Marius Iosif, Alina Nelega, Aurel Hancu, Ioan Veza, Ion Ilie Mileșan, Silvia Obreja, Ana Maria Crișan. *Tg. Mureș - secția maghiară*: Beke Sandor, Zaido Ferenc, Kristo Tibor, Balogh Laszlo. *Sibiu*: Dan Danilă, George Pricop.

Consiliul U.S. a ales prin vot secret juriul care va acorda Premiile U.S. pe anul 2001.

scrisori portugheze

de Mihai Zamfir

BOURDIEU

ACEASTĂ scrisoare despre Pierre Bourdieu, recent trecut în lumea umbrelor, vine din Portugalia. Ar putea veni însă din orice colț al Europei. Poate nu încă și din Franța, unde mitologia personajului se va bucura, încă ceva vreme, de inevitabila prelungire cronologică, înainte de a cădea la rindu-i în praf și pulbere, așa cum s-a întâmplat cu Sartre ori Foucault.

Precum iluștrii săi predecesori mai sus citați (înrudirea profundă dintre ei sare în ochi!), Bourdieu a făcut parte dintre acei savanți care s-au lansat cu avânt în politică, socotind – după o logică extrem de personală – că angajamentul politic furibund nu va impieta în nici un fel asupra calității științifice cărților lor, dimpotrivă. Și în care politica s-a lansat? Ghici ghicitoarea mea! În cea de stînga, firește, ba chiar în cea de extremă stînga, în nihilismul fundamental, ca inamic jurat al burgheziei și frate pînă la moarte al poporului. Din acest punct de vedere, simetria cu mediaticii săi precursori poate fi urmărită pînă în amănunt.

Că a fost vorba de un intelectual strălucit, nu încapă îndoială: exact cum fuseseră Sartre și Foucault. Că analizele lui sociologice aliază ingeniozitatea cu un stil tăios ca briciul – iar nu încapă nici o îndoială. Ba mai mult: cărțile sale, înzestrate cu vivacitate literară neobișnuită la un sociolog, se citește cu plăcere și infinit mai rapid decît polioghiile sartriene ori decît stufoasele istorii ale lui Foucault. Pierre Bourdieu a avut talentul de a spune orice (chiar și ineptii evidente) în chip pasional, scăpător, cu geniu polemic.

Volumele lui *Les Héritiers* și, mai ales, *La Reproduction* (scrise în colaborare cu Jean-Claude Passeron), unde ni se demonstra,

negru pe alb, că tot învățămîntul universitar occidental este elitist, „de clasă” și slujește direct burghezia, au reprezentat manualele bunului student revoluționar din îndepărtatul Mai 1968. Și cum atunci, în Franța, un sfert din studenți declarau că studiază sociologia, vă închipuiți ce aureolă precoce s-a aflat deșus pe fruntea lui Bourdieu, tînărul de 38 de ani! Aureola s-a dovedit durabilă. Sociologul a continuat tot așa, radicalizîndu-și discursul pe măsură ce teoriile sale apăreau vizibil depășite de realitate și devenind tot mai nervos, pe măsură ce în Europa aveau loc evenimentele din 1989, cu urmările lor imediate asupra politicii. Viața îi contrazicea teoria – cu atît mai rău pentru viață, din moment ce teoria era minunată! În ultimii săi ani, Bourdieu a cheltuit tone de venin contra „liberalismului”, a „globalizării”, a „puterii celor bogăți”, ba chiar și contra socialiștilor, acuzați că fac jocul liberalismului prin propunerea unei „a treia căi”.

Dacă dăm însă la o parte învelișul extrem de gros al stîngismului militant și începeam să descoperim simbul rațional din cele mai bune cărți ale sociologului (adică *La Distinction* 1979 și *Les Règles de l'Art*, 1992), acesta se lasă destul de ușor surprins. Bourdieu încearcă să demonstreze, pe sute de pagini, imposibilitatea libertății individuale în societatea modernă – și aceasta cu ajutorul a trei concepte-bază care îi jalonează întreaga operă: *le pouvoir symbolique*, *le champ* și *l'habitus*. Cultura ar fi un capital „simbolic” ce se mișcă în diferite „cîmpuri” social determinate; în aceste „cîmpuri”, prin definiție structurate ierarhic, individul se află încorsetat de limitări care formează „habitus-ul” său, condiție imposibil de depășit; indi-

vidul și mai ales formele culturale promovate de el vor fi condiționate de socialul care le determină, anulîndu-le orice velleitate de independență, orice iluzie de originalitate.

Nu știu dacă fraza de mai sus rezumă cu adevărat doctrina lui Bourdieu, dar îi surprinde, în orice caz, esența.

Uimește la acest *maître à penser* orbirea cu care consideră el lumea contemporană. În cazul unui literat, trăsătura poate reprezenta o manie amuzantă; în cazul unui sociolog însă, ea pune în discuție bazele „științei” sale. La fel de uimitoare mi se pare desconsiderarea profundă (imi pare rău, nu există alt cuvînt mai potrivit!) cu care Bourdieu a privit activitatea intelectuală, mai ales pe cea literară ori filozofică. Pare bizar la un artist al prozei, cum este sociologul nostru, dar faptele rămîn fapte: raori am văzut obstinație mai virulentă în încercarea de a discredita, cu orice preț, indeletnicirea literară, prin încadrarea ei în complicate piramide sociale care să-i anuleze, de fapt, orice urmă de originalitate.

Plecînd de la întrebarea „Ce este individul?”, sociologia lui Bourdieu a demonstrat un tip paradoxal de gîndire: autorul lui *Contre-feux* a disprețuit profund individul ca individ și a încercat în permanență să-l minimalizeze. Aparenta sa pleoarie în favoarea individului este pînă la urmă pleoarie în favoarea unei societăți care să-l anihileze.

La despărțirea de Bourdieu, îi suntem datori acestuia o adîncă reverență: ne despărțim de un simbol. Dispare ultimul dintre acei gînditori speculativi străluciți, care și-au pus deliberat mintea în slujba celei mai dubioase dintre cauze. Așa, pentru a-l epata pe burhez! De epatat, ei (Sartre, Foucault, Bourdieu) l-au epatat, într-adevăr! De ieșit la rampă, au ieșit cu prisosință. Dar cu un preț exorbitant: făcînd ca opera lor să dateze, iremediabil.

Așa încît, să vorbim cît mai mult despre Pierre Bourdieu: cît mai ține minte lumea cine a fost! ■

la microscop

de

Cristian Teodorescu

Scandalul și penalul

SCANDALURILE aproape zilnice provocate de plecările din partidul lui CVTudor au ajuns un fel de motiv de hli-zire națională. Amenințările și insultele pe care și le adresează unii altora foștii și actualii membri „de vază” ai PRM trec înaintea fondului problemei. Gravitatea acestora e mult mai mare decît amenințările cu bătaia sau murdăriile pentru care e acuzat, cu probe, CVTudor.

Niciodată nu mi-a venit să rid cînd citeam în *România Mare* odioșeniile cu care fostul scripcar al Elenei Ceaușescu izbutea să-și vindă revista. Nu cred că cei care s-au înscris în PRM n-au citit publicația condusă de șeful partidului. Așa că nici unul dintre cei care îl părăsesc azi pe CVTudor nu merită să fie considerați niște idealști scoși din papuci de abuzurile șefului. Ghinionul acestui ins toxic au fost alegerile din 2000. Dacă vă amintiți, chiar în perioada cînd CVTudor umpluse Parlamentul cu oame-nii săi, mi s-a părut că PRM-ul se va fractura. E adevărat, nu m-am gîndit că fractura se va produce prin personaje ca Ilie Neacșu sau Sever Meșca, dar m-am așteptat ca o parte din pemești să-l părăsească pe CVTudor după ce s-au văzut parlamentarii.

Informațiile pe care le aveam despre relațiile dintre CVTudor și membrii partidului m-au făcut să afirm că PRM-ul e un partid de slugi și că la un moment dat asta se va întoarce împotriva lui CVT, din cauză că acesta din urmă va fi pierdut controlul asupra celor pe care îi conduce. Mă așteptam ca ruptura să se producă printre cei cu pretenții și ambiții doctrinare, un Ungheanu, un Buzatu, nu cu Ilie Neacșu și cu Raj Tunaru în prim plan. Și, recunosc, n-aș fi crezut că un Dumitru Dragomir va ajunge să declare că inima lui e în proporție de 90% de partea lui Ion Iliescu și doar 10% „de partea nebulului astuia”.

Mă așteptam ca PSD-ul să aspire parlamentarii care se vor fi săturat de CVT. Dar n-am avut atîta imaginație să cred că la un moment dat Ilie Neacșu, fost șef de gazetă mai extremistă (mă scuzați) decît *România Mare* va ajunge în rîndurile PSD. După socotelile mele, nu securiștii dovediți și extremiștii cu patalama l-ar fi abandonat pe CVT, ci „universitari” care s-au înscris în PRM ca să se vadă în Parlament. Or, cel puțin deocamdată, aceeașta tac milc și îi lustruiesc pantofii lui CVT, fără să cricneasca.

Gravitatea problemei despre care scriam la începutul acestui microscop e că în PRM, partid parlamentar într-o țară cu regim democratic, legile sînt călcate în picioare cu o înfricoșătoare ușurință, pentru că așa vrea CV Tudor.

Nu mă miră că Vadim Tudor e acuzat de foștii săi apropiați că e un pleșcar și că cerea mari sume de bani pentru uz personal. Mă uimește însă că după ce se află asemenea lucruri, după ce publicul descoperă că în PRM se jonglează bani negri și că în acest partid există relații de factură mafiotă, Parchetul nu sare în apărarea legii batjocorite în acest partid care se pretinde justițiar.

Faptul că CV Tudor îi mulge de bani pe parlamentarii și pe oamenii de afaceri din partidul său mă lasă rece. Dar această operațiune are loc fără a se plăti impozite, ceea ce e un delict, iar pentru confortul liderului PRM se mișcă bani, fără nici o justificare legală.

Al Capone a intrat în pușcărie în America pentru că avea probleme cu fiscalul. CVT, care a adunat procese peste procese, și care nu are nici pe departe anvergura lui Capone, nu e chemat să explice cum se plimbă banii și cum se cheltuiesc ei în partidul lui.

Hlizeala despre care aminteam nu trebuie să atingă și instituțiile statului, care au datoria să intervină în asemenea cazuri, nu să facă haz de insultele pe care și le adresează CVT și foștii săi acoliți. ■

știri culturale

Din partea Juriului pentru acordarea Premiilor U.S.R.

JURIUL de acordare a Premiilor Uniunii Scriitorilor pentru anul 2001 solicită autorilor și editurilor care au publicat cărți în anul trecut să expedieze unul sau doua exemplare pe adresa: Uniunea Scriitorilor din România, Calea Victoriei nr. 115, sector 1, București.

Vor fi luate în considerare numai volumele trimise pînă la data de 15 martie 2002 (data poștei).

Club de lectură

CLUBUL de lectură pentru profesioniști, înființat la inițiativa Casei de Cultură a Municipiului Iași prin scriitorii Nichita Danilov și Mihai Ursachi și-a reluat activitatea într-o nouă formulă. Astfel, manifestările programate pentru acest an vor cuprinde nu doar întîlniri cu scriitori și oameni de cultură din diverse zone ale țării, ci și un program special de promovare a artei contemporane în diferite medii sociale. La derularea în condiții optime a proiectului vor contribui Centrul de Mediere și Securitate Comunitară, Uniunea Scriitorilor din România și cotidianul *Monitorul* din Iași. În acest sens, a avut loc prima ședință a Clubului susținută la Penitenciarul ieșean unde scriitorii *Dorin Spineanu*, *Radu Părpăuță*, *Daniel Corbu*, *Vasilian Doboș*, *Dan Sociu*, precum și cei doi inițiatori ai proiectului, *Mihai Ursachi* și *Nichita Danilov* au citit din creațiile proprii. Invitatul de onoare al Clubului de lectură pentru profesioniști a fost poetul *Lucian Vasiliu*.

Cimitirul de pe Ada Kaleh

UN reportaj senzational publicat în *FLACARA* nr. 3 (număr integral relevabil pentru conținut și punere în pagină) Toma Roman jr., însoțit de fotografiile foarte expresive ale lui Octavian Tibăr: *Profetul, dolarii și turcii*. E vorba despre ce a mai rămas din insula Ada Kaleh, aflată cîndva în patrimoniul UNESCO, scufundată după 1969 de N. Ceaușescu în apele lacului de acumulare de pe Dunăre de la Porțile de Fier-2 și mutată, cam o treime, pe insula Șimian. Pe Ada Kaleh se afla o cetate din secolul XV, o moschee, case vechi turcești și un cimitir în care era îngropat, între alții, faimosul misionar islamist Mersin Baba. Doar 30% din cetate, câteva case, câteva monumente funerare, printre care al lui Baba, și oase deshumate la nimereală au ajuns pe Șimian. Moscheea a fost dinamitată. Restul se află sub Dunăre de peste trei decenii. Autoritățile culturale postdecembriste au uitat de Ada Kaleh și de Șimian. Cărămizi din vechea cetate au fost și sînt în continuare furate ca să fie folosite de riverani. La sfîrșitul secolului XVIII, printr-un astfel de furt de pietre de construcție, Bastilia a furnizat prizonierilor material pentru locuințe. Pe vremea aceea lucrul părea normal, dar, în condițiile legislației și protecției moderne a monumentelor, el echivalează cu o crimă. Ce se întîmplă pe Șimian e de domeniul absurdului. Hoții au profanat mormintele neștiind că turcii nu se îngroapă cu bijuterii ori valori, precum unii creștini. Osemintele zac printre pietre tombale sparte și răsturnate. Cetatea scade văzînd cu ochii. Un început de agricultură privată animă viața insulei pe care o mică unitate militară pazește nu se știe bine ce și pe cine. Rarele încercări de a readuce Șimianul în circuit turistic, de a restaura cetatea și casele au dat greș. Șe-fi turismului românesc sînt cap-

revista revistelor

țivați de ideea unei bizare Dracula-lanđ, dar au uitat de Ada Kaleh. Dacă au auzit vreodată de ea.

Fragment mutilat de istorie

CRONICARUL vede, abia acum, al doilea număr din revista *FRACTURI*, subintitulată „revistă a contraculturii, sau culturii, românești” (?), editată de Corporația Iubirii Subterane. Editorialul lui Marius Ianuș („conducătorul iubit” al publicației) vorbește despre necesitatea ca tinerii artiști, trăind într-un „fragment mutilat de istorie” (citât din M. Cărtărescu, *România literară*), să nu fie la fel de inofensivi ca predecesorii lor

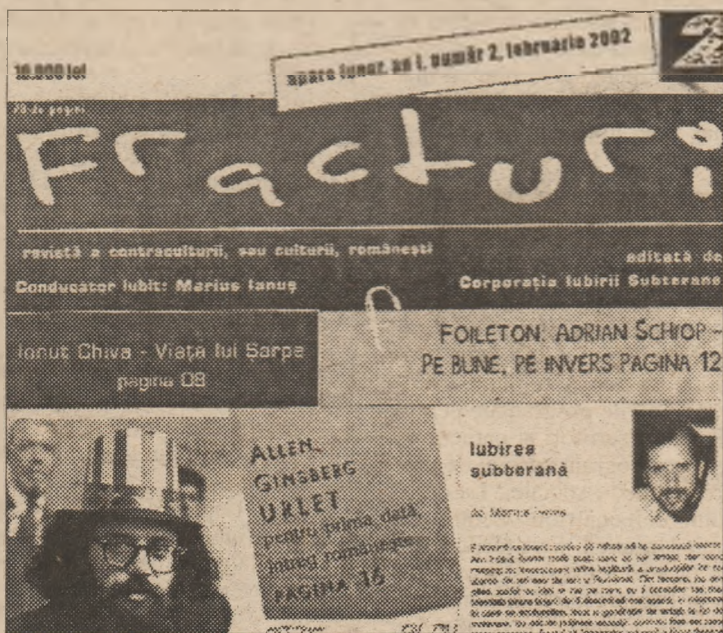
(„Faptul că generația 80 a făcut desene animate în România caloriferelor înghețate, chiar și – culmea! – folosind ca model stilistic artiști revoltați, trebuie să ne dea de gîndit”) și, în fine, să dea măsura epocii în care s-au născut. Reperete, în pofida polemicii inevitabile cu înaintașii, rămîn totuși Cărtărescu și modelul său Ginsberg. De altfel, *Urletul* lui Ginsberg e reprodus pe mai multe pagini de revistă, într-o primă traducere integrală, dar fără a ni se spune cine este traducătorul cel vajnic. *Fracturi* se vrea (și este) o revistă polemică, scandaloasă, șocantă, sarcastică, trivială, glumeată, revoltată, avangardistă. S-a născut din Cenaclul „Litere 2000”. Redactori și colaboratori, câteva fete și cîțiva băieți deștepti, talentați, guralivi, pe scurt, terribili. Cronicarul le urează succes.

Ziua președintelui și ziua cînd vine întreținerea

AVUIT presa centrală după ce liberalii din UDMR au propus ca reprezentanții minorităților să facă parte, proporțional, din serviciile secrete, diplomație și poliție. Firește că prima minoritate vizată e cea maghiară, iar ideea, judecată la rece, e cit se poate de îndreptățită. Nu și pentru *CURIERUL NAȚIONAL* care titrează în pagina întâi: „SRI, organizat pe criterii etnice? Liberalii din UDMR vor să aibă reprezentanți în serviciile secrete” Mirat pare și *JURNALUL NAȚIONAL*: „Eckstein vrea militari, diplomați și spioni maghiari” N-am remarcat, din păcate, nici un articol care să ia în serios această propunere și să îi examineze implicațiile pozitive. Cea mai consistentă ar fi aceea de sporire a implicării minorității maghiare în activitatea instituțiilor statului. Cea de-a doua, nu mai puțin importantă, ar fi de creștere a încrederii reciproce între majoritate și minoritate. Cea de-a treia, poate cea mai importantă, ar fi că astfel reprezentanții extremismului românesc – gen PRM – și cei ai extremismului maghiar – marginalizați de UDMR – și-ar pierde treptat obiectul muncii. ● *Senatorul Nicolaescu a intrat cu mașina într-o turmă de oi*, ne anunță *Jurnalul național* pe prima pagină a numărului 2676, invitîndu-ne să citim amănunte în pagina a doua. În pagina cu pricina însă descoperim că nu Sergiu Nicolaescu a intrat cu mașina în turma de oi, ci șoferul mașinii în care se afla senatorul, ceea ce e cu totul altceva chiar și în cazul dlui Nico-

laescu. ● Absența de la Cotroceni a președintelui Iliescu de ziua sa de naștere e comentată diferit, ca să nu spunem diametral opus, de ziarele care au comentat acest eveniment. *EVENIMENTUL ZILEI* spune: „A 72-a aniversare a președintelui a trasformat «Ziua porților deschise» la Cotroceni în «Ziua porților închise» la Scroviștea”. Ziariștii de la *CURRENTUL* sînt și mai neplăcut impresionați de absența președintelui: „Tristețe la Cotroceni: de ziua lui, Iliescu și-a dus partidul la o șampanie în pădure”. Ziarul consilierului prezidențial, Octavian Știreanu, titrează în doi peri: „Simpatizanții lui Ion Iliescu au ținut morțiș să-l felicite”. De altfel *AZI* nu acordă evenimentului decît câteva rînduri sobre în care am remarcat și o greșeală de acord: „Cîțiva zeci de simpatizanți ai președintelui Iliescu...” începe știrea. Corect ar fi fost „Cîteva zeci de simpatizanți...” *CRONICA ROMÂNĂ* în schimb îi consacră președintelui niște ditirambi cu care ar fi fost mulțumit și Ceaușescu dacă ar fi luat hotărîrea istorică să-și serbeze ziua de naștere în intimitate. „Ieri, președintele României a împlinit 72 de ani, Ion Iliescu un model politic unic pentru istoria postdecembristă”. Cronicarul nu cunoaște motivul pentru care președintele Iliescu a preferat să-și serbeze fără fast ziua de naștere, dar dacă această decizie are legătură cu strîmtoarea în care trăiesc cei mai mulți dintre români, ea e una de bun-simț. Asta cu atît mai mult cu cît editorialiștii ziarelor centrale scriu tot mai des despre sărăcia în care se zbate cea mai mare parte a populației. O sărăcie agravată sau împinsă la limită de nota de plata la întreținere. Sau, cum scrie Dănuț Ungureanu în *Curentul*, sub titlul „România, înspăimîntată de calorifere”: „populația nu-și poate plăti un confort minim – căldura cînd e frig, și apă caldă, cînd vrea să se spele. Aceste produse banale egalează, dacă nu chiar depășesc, salariul minim pe economie, apropiindu-se amenințător de cel mediu.” În pofida comediei jucate la TVR1, pe tema așa-numitei identificări a cauzelor, cu variațiunile promisiunilor de tot soiul (sanționată de Cornel Nistorescu în *Evenimentul zilei*), Puterea se confruntă cu o criză de fond în această privință. O criză în care promisiunile frumoase se bat cap în cap cu sumele exorbitante pe care omul obișnuit trebuie să le plătească pentru căldura din casă și pentru apa de la robinet. O căldură care, și în această iarnă blîndă, a venit pe sponci, cît despre apa de la robinet, aceasta curge mai din belșug pe străzile din București, dar și din alte orașe ale patriei, în izvoarele provocate de țevăria spartă.

Cronicar

România
literară

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marți, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9, 30-13.
Abonamente în 2002: 3 luni - 130.000 lei; 6 luni - 260.000 lei;
1 an - 510.000 lei. ISSN 1220-6318

Imprimat la
Tipografia Ana

32 pag - 10.000 lei
La redacție: 8.000 lei